

ՄՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ՀԱՅԵՐ

2015

ՄՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ՀԱՅԵՐ
Ճանչնանք Մենք Զմեզ

*Ներկայ Հրատարակությունը իրականացած է շնորհիվ՝
Գահիրեի ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չագըր Հիմնադրամին*

*Համադրում եւ խմբագրություն՝
Արփի Ս. Խաչերեան*

*Խմբագրական խորհրդատուներ՝
Արաքսի Տեօվէթեան
Արաքսի Տերունեան-Խաչերեան*

*Խմբագրություն եւ համակարգչային շարուածք՝
Ռուպինա Ասլանեան (Բանաստեղծություն)
Անի Օհաննեսեան (Նկարչություն)
Արփի Խաչերեան (Ընդհանուր)*

*Վերատեսություն եւ սրբագրություն՝
Անայիս Ճիգմեճեան*

*Համակարգչային ձեւաւորում՝
Շահէ Լուսարարեան*

*Տպագրություն՝
NUBAR PRINTING PRESS*

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

<i>ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ՝</i> ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ	1
<i>ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ՝</i> Րաֆֆի Գրիգոր Չօիրապ Յովհաննէս Թումանեան Չապէլ Եսայեան Ուիլիամ Սարոյեան	7
<i>ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ՝</i> Աւետիք Իսահակեան Վահան Թէքէեան Սիլվա Կապուտիկեան Պարոյր Սեւակ	23
<i>ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ՝</i> Սայաթ-Նովա Կոմիտաս Վարդապետ Արամ Խաչատուրեան Գոհար Գասպարեան Շառլ Ազնաւուր	43
<i>ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ՝</i> Թորոս Ռոսլին Յովհաննէս Այվազովսքի Մարտիրոս Սարեան Արշիլ Կորքի Յակոբ Յակոբեան	57
<i>ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ՝</i> Հոգիներու աճուրդ Նռան գոյնը Մայրիկ / Փարատի փողոց թիւ 588 Արարատ Ոճրագործութեան բանակը	69
<i>ԽԱՂ-ՀԱՐՑԱՐԱՆ</i>	83

Տպագրութիւն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՅ ԵՒ ԳԻՐԵՐՈՒ ԳԻՏԸ

406թ. Մեսրոպ Մաշտոց ստեղծեց Հայերեն Այբուբենը, որ կը բաղկանար 36 տառէ: Աւելի ուշ աւելցան «օ» եւ «ֆ» տառերը: Մենք այժմ ունինք 38 տառ:

Յաջորդող 1000 տարիներու ընթացքին, հայ գրողներ եւ մանրանկարիչներ գեղեցիկ ձեռագրեր յօրինած են մագաղաթի վրայ:

ԵՈՅԱՆ ԿԻՐԵՆՊԵՐԿ (JOHANNES GUTENBERG) ԵՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուղթ պատրաստելու արհեստը սկիզբ առած է Զինաստանէն:

14-րդ դարուն, թուղթի պատրաստութիւնը արդէն տարածուած էր Եւրոպայի մէջ:

Սուրբ Մեսրոպի արձանը
Օշական գիւղի Ս.
Մեսրոպ Մաշտոց
Եկեղեցիին բակին մէջ:

Եոհան Կիւթենպերկ

Այդ ժամանակներուն Եւրոպայի մէջ գիրքերու արտադրութիւնը բաւարար չէր որովհետեւ ընթերցողներու թիւը անդադար կ'աճէր:

Գիրքերու արտադրութիւնը բազմացնելու նպատակով նախնական միջոցներու կը դիմէին: Բառեր կը փորագրուէին փայտէ տախտակներու վրայ, մելանի մէջ կը թաթխուէին եւ կը փոխանցուէին թուղթի վրայ: Սակայն գործելու այս ձեւը շատ սուղ կ'արժէր եւ երկար ժամանակի կը կարօտէր: Փայտէ տախտակները տոկուն չէին:

Եոհան Կիւթենպերկ ապրած է մօտ 1398-1468թթ., գերմանացի ոսկերիչ մըն էր: 15-րդ դարու կիսուն յայտ-

նագործեց գիրքի ժամանակակից տպագրութեան եղանակը: Փայտի փոխարէն Կիւթենպերկ գործածեց մետաղէ անջատ տառեր: Շարժական տպատառերը գործածելով կարելի եղաւ շարել զանազան բառեր եւ էջեր:

1452թ. Կիւթենպերկի տպած Աստուածաշունչէն 200 օրինակ լոյս կը տեսնէ Գերմանիոյ Մայնզ քաղաքին մէջ, որոնցմէ այժմ միայն 50 օրինակ մնացած է:

Կիւթենպերկի տպագրահաստոց (Printing press) 1811 թ.
կը գտնուի Deutsches Museum (յայտնի նաեւ German Museum of Masterpieces of Science and Technology)

Կիւթենպերկի գիւտը շուտով կը տարածուի համայն Եւրոպայի մէջ: 1510թ. մօտ 200 տպագրատուներ կը գործէին Վենետիկի մէջ:

Կիւթենպերկի տպած Աստուածաշունչէն օրինակ մը որ կը գտնուի New York Public Library-ի մէջ

ՅԱԿՈԲ ՄԵՂԱՊԱՐՏ ԵՒ ՀԱՅԵՐԵՆՈՎ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐԵԸ

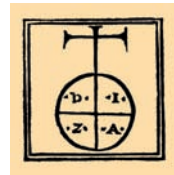
Հայերէն լեզուով առաջին գիրքը «Ուրբաթագիրք»-ը որ աղօթքներու շարք մըն է կը տպագրէ Յակոբ Մեղապարտ Վենետիկի մէջ 1512-ին:

Ան 1512-13թթ., Վենետիկի մէջ կը տպագրէ նաեւ «Պատարագատետր», «Աղթարք», «Պարգատումար» եւ «Տաղարան» անուն գիրքերը:

Յակոբ Մեղապարտ ջանացած է տպագրուած գիրքերուն տալ ձեռագրի տեսք եւ ոճ: Իր տպագրած գիրքերուն վերջաւորութեան զետեղած է իր տպարանանիշը՝ խաչակիր շրջանակ մը, երկգիծ քառակուսիի մը մէջ:

Յակոբ Մեղապարտ

Յակոբ Մեղապարտի տպարանանիշը

«Ուրբաթագիրք»-ը հայերէն լեզուով առաջին տպագրուած գիրքն է: Այս նկարը առնուած է 2012-ի նմանագիր վերահրատարակութենէն որ լոյս տեսած է Հայկա Գերմանիկ-Վասպուրական Մշակութային Միութեան կողմէ

Շրջանակը բաժնուած է չորս մասի «D. I. Z. A.» լատիններէն սկզբնատառերով՝ Dei Servus Աստուծոյ ծառայ, Iakobus՝ Յակոբ, Zanni՝ Ծաննի՝ Յովհաննէս (եան), Armenius՝ Հայ:

1565-66թթ. Աբգար դպիր (Թոխաթեցի) տպագրեց Սաղմոսարանը:

Հայկական տպարաններ տարածւեցան Եւրոպայի զանազան առեւտրական կեդրոններուն մէջ ինչպէս՝ Վենետիկ, Փարիզ եւ Ամսթերտամ:

16-րդ դարուն 17 հայերէն գիրքեր տպագրուած են Վենետիկի, Կոստանդնուպոլսոյ, Հռոմի, եւ Ամսթերտամի մէջ:

Մխիթարեան տպարանը իր առաջին տպագրական մեքենաներով (1896-97)

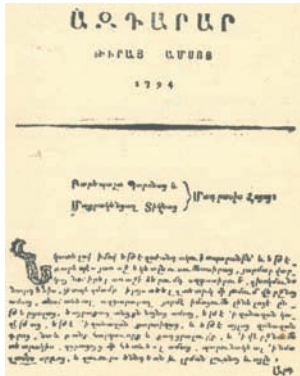
1666թ. հայերեն լեզուով առաջին ամբողջական տպագիր Աստուածաշունչը լոյս ընծայեց Ռսկան Երեւանցի՝ Ամսթերտամի մէջ:

1794-ին առաջին հայերեն տպագրուած թերթը՝ «Ազդարար» լոյս տեսած է Մատրաս, Յնդկաստան, Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեանի կողմէ:

1512-1918թթ. աւելի քան 20 հազար հայերեն գիրքեր հրատարակուած են զանազան քաղաքներու մէջ:

Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեան

«Ազդարար» առաջին հայերեն թերթը որ լոյս տեսած է 1794-ին Մատրաս, Յնդկաստան

Հայաստանի մէջ առաջին հայկական տպագրատունը հիմնուած է 1771թ. Էջմիածին (Վաղարշապատ), Սիմէոն Ա Երեւանցի կաթողիկոսին նախաձեռնութեամբ: Առաջին գիրքը որ հոն տպագրուած է 1772թ., «Չքասարան Յոգեւոր»-ն է:

Երեւանի մէջ հայկական առաջին տպագրատունը հիմնուած է 1876թ. որուն առաջին հրատարակութիւնը եղած է «Թռչնիկ» ժողովածոն:

Ներկայիս հայկական տպարաններ կը գործեն աշխարհի 22 երկիրներու մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 500 ԱՄԵԱԿԸ

2012թ. հայկական տպագրութեան 500 ամեակն էր: Այս առթիւ բազմաթիւ երկիրներու մէջ ցուցահանդէսներ կազմակերպուեցան: Միջազգային եւ հայկական գրադարաններ ցուցադրեցին իրենց ունեցած հարուստ հայկական գիրքերու հաւաքածոները: Այս նպատակով առաջին ցուցահանդէսը տեղի ունեցաւ Վենետիկի մէջ Դեկտեմբեր 2011-ին՝ «ARMENIA. Imprints of a Civilization» կամ «Հայաստան. Զաղաքակրթութեան Դրոշմներ» խորագրին տակ: Ցուցահանդէսին բացման արարողութեան, որ տեղի ունեցաւ Վենետիկի «Museo Correr»-ի մէջ, ներկայ գտնուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Սերժ Սարգսեան:

Յիշատակելի ցուցահանդէսներէն նշենք Քոնկրետի գրադարանի ցուցահանդէսը՝ «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ» կամ «To Know Wisdom and Instruction» որուն բացումը կատարուեցաւ Ապրիլ 2012-ին եւ տեւեց մինչեւ Սեպտեմբեր 2012:

«Հայաստան. Զաղաքակրթութեան Դրոշմներ» ցուցահանդէսի ուղեցոյցը

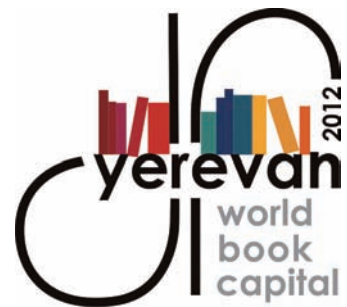
«Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ» ցուցահանդէսի ուղեցոյցը

Նախագահ Սերժ Սարգսեան Վենետիկի մէջ «Museo Correr»-ի ցուցահանդէսին բացման արարողութեան ընթացքին

ԵՐԵՎԱՆԸ 2012-Ի «ՀԱՄԱՀԵԱՐՀԱՅԻՆ ԳԻՐՔԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ»

2001-ԷՆ Ի ՎԵՐ, ամեն տարի ԵՈՒՆԵՍԶՕ-Ն ԵՒ ՈՒՐԻՉ ԵՐԵՔ միջազգային գիրքի կազմակերպություններ՝ International Publishers Association (IPA), International Booksellers Federation (IBF) ԵՒ International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) կը հռչակեն տարուան «Համաշխարհային Գիրքի Մայրաքաղաք»-ը: Տարին կը սկսի «Գիրքի եւ հեղինակային իրաւունքներու համաշխարհային օր»-ԷՆ՝ Ապրիլ 23-ԷՆ ԵՒ կը վերջանայ յաջորդ տարուայ 22 Ապրիլին:

Խորհրդանշան՝ Երեւանը
2012-ի «Գրքի
Համաշխարհային
Մայրաքաղաք»

Մատենադարանի առջեւ տեղի ունեցած հանդիսությունը

Այս շրջանին Երեւանի մէջ կազմակերպուեցան եւ դեռ կը կազմակերպուին զանազան ցուցահանդէսներ, համագումարներ, եւ մշակութային ձեռնարկներ:

Երեւանը «Համաշխարհային Գիրքի Մայրաքաղաք» եւ Հայ Գրատպութեան 500-ամեակին նուիրուած յուշադրամ

Հայաստան կը մասնակցի միջազգային ցուցահանդէսներու

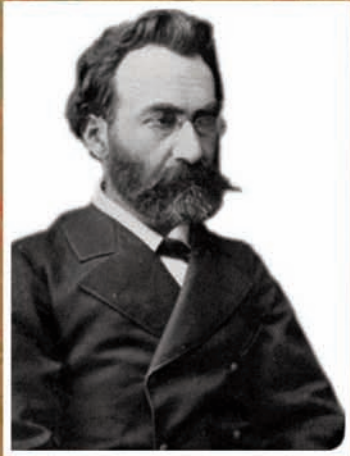

«Գրքի Համաշխարհային Մայրաքաղաք»-ները մինչեւ օրս

Աղբիւրներ՝

“The Printing Press.” Web. 03 June 2012.
<<http://www.historyguide.org/intellect/press.html>>.

“Yerevan World Book Capital.” Web. 03 June 2012.
<<http://www.yerevan2012.org>>

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՌԱՖՖԻ

Գ. ԶՕԶՐԱՊ

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Զ. ԵԱՎՅԵԱՆ

Ու. ՍԱՐԻՅԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ (1835-1888)

Բուն անունով Յակոբ Մելիք-Յակոբեան: Ծնած է 1835-ին, Սալմաստ գաւառի Փայաջուկ գիւղը (ներկայիս Պարսկաստան): Իր ընտանիքը եղած է հարուստ եւ ազնուական: Իր հայրը եղած է վաճառական:

Րաֆֆի իր նախնական կրթութիւնը ստացած է իր գիւղի եկեղեցական թեմին (ծխական) պատկանող ուսումնարանին մէջ:

1847-ին կը մեկնի Թիֆլիս ուսանելու համար:

Րաֆֆիի յուշարձանը՝
Կոմիտաս պողոտայ,
Երեւան

1852-ին կ'ընդունուի ռուսական պետական գիմնազիայ¹ ուր կը ծանօթանայ ռուսական եւ համաշխարհային գրականութեան: Զորս տարի յետոյ ուսումը չաւարտած կը վերադառնայ իր ծննդավայրը: Կը զբաղուի առեւտուրով, ապա՝ ուսուցչական պաշտօններ կը վարէ:

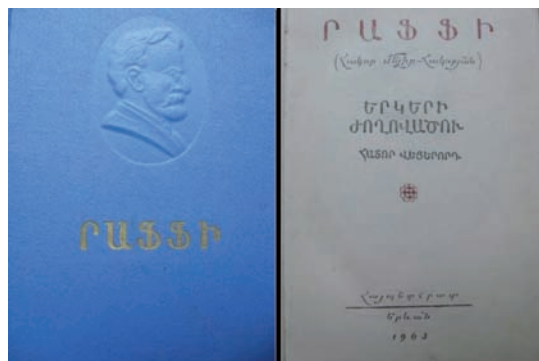
1857-60 թուականներուն Րաֆֆի կ'այցելէ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ գտնուող հայկական գաւառները: Իր տպաւորութիւնները գրի կ'առնէ եւ տարիներ յետոյ զանոնք կ'օգտագործէ իր վեպերուն եւ այլ գրութիւններուն մէջ: 1863-ին կ'ամուսնանայ Աննայի հետ:

Րաֆֆիի ընտանեկան գործը տնտեսական դժուարութիւններու կ'ենթարկուի: Րաֆֆի վերջնականապէս կը հաստատուի Թիֆլիս: 1872-էն սկսեալ ան ամբողջովին կը նուիրուի գրական ասպարեզին: Կը դառնայ «Մշակ» օրաթերթի աշխատակից:

1875-1879թթ. եղած է հայերէն լեզուի եւ պատմութեան ուսուցիչ նախ Թաւրիզ (Պարսկաստան), յետոյ՝ Ագուլիս (Նախիջեւան, ներկայիս Ատրաբեյճան) քաղաքներուն մէջ: Թաւրիզահայերը դեմ կ'ելլեն իր ուսուցման մէջ կիրարած նորոյթներուն, նամանաւանդ աղջիկներու վարժարան մը հիմնելու ծրագրին: Րաֆֆի կը ստիպուի ծայտեալ փախչիլ դէպի Թիֆլիս անցնելով Արցախէն եւ Սիւնիքէն: Այդ շրջանին կը գրէ «Խաչագողի Յիշատակարան», «Կայծեր» եւ «Խենթը» վեպերը եւ աւելի ուշ «Խամսայի Մելիքութիւններ» (1882) ժամանակագրութիւնը որ կը ներկայացնէ Արցախ - Ղարաբաղի Մելիքներու պայքարը անկախութեան համար:

Յակոբ Մելիք-Յակոբեան
(Րաֆֆի)

1963-ին հրատարակուած Րաֆֆիի գործերու
հաւաքածոն

Րաֆֆիի դամբարանը Թիֆլիսի հայկական գերեզմանատան մեջ

Րաֆֆի կը մահանայ 1888-ին եւ կը թաղուի Թիֆլիս՝ Խոջեվանքի հայկական գերեզմանատան մէջ:

Րաֆֆիին գործերուն հրատարակութիւնը բժախնդրօրէն կը լրացնէ իր կինը՝ Աննան:

Րաֆֆիի վեպերը կու տան ժամանակի իրական կեանքի պատկերացումը՝ իրենց ցաւերով, տառապանքով եւ խեղճութեամբ: Իր գրութիւնները ներշնչուած են

պարսկահայ, թիֆլիսահայ եւ գաւառական կեանքէն: Անոնք նաեւ ունին ազգային եւ յեղափոխական ուղղութիւն: Րաֆֆի գրականութեան կը նայէր որպէս միջոց որ կը ծառայէ ազգային նպատակի մը եւ ոչ թէ արուեստը արուեստի համար:

Րաֆֆի ունեցաւ ուժեղ ազդեցութիւն ժամանակակից ազգային կեանքին վրայ եւ յեղափոխական շարժումները իր գործերով եռանդ եւ ոգեւորութիւն առին:

Րաֆֆիի ծննդեան 175-ամեակին նուիրած ոսկի յուշադրամ շրջանառութեան մտած է 2010 թ.-ին: Դեմերեսին վրայ գետեղուած է Րաֆֆիի ձեռագրով «Ձայն տուր, ով ծովակ» բանաստեղծութիւնը եւ Րաֆֆիի ստորագրութիւնը:

ՐԱՖԲԻԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ՝
Վեպեր՝
«Ոսկի Աքաղաղ»
«Խաչագողի Յիշատակարանը»
«Ջալալէդդին»
«Խենթը»
«Կայծեր»
Ուսումնասիրութիւն՝
«Խամսայի Մելիքութիւններ»

¹գիմնագիա (երկրորդական վարժարան)

Աղբիւրներ՝

Raffi - Biography. Armenian House, Web. 14 July 2012.
<<http://armenianhouse.org/raffi/bio-en.html>>.

Քիրքճեան, Յարութիւն. *Հայ Կեանք եւ Գրականութիւն*. Պէյրութ: Համազգայինի Վահէ Սէթեան Տպարան, Բ. Տպագրութիւն, 1985.

Ճանաչեան, Հ. Մ. Ռոմանթիք Վեպը. *Հայ Գրականութեան Նոր Շրջանի Համառօտ Պատմութիւն (1701-1920)*. Վենետիկ: Ս. Ղազար, 1973.

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՅՐԱՊ (1861-1915)

Գրիգոր Զօհրապ ծնած է Կոստանդնուպոլսոյ Պէշկեթաշ թաղամասը:

Իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Պէշկեթաշի ազգային վարժարանին մէջ: Ինը տարեկանին կը կորսնցնէ իր հայրը՝ լումայափոխ Խաչիկ Էֆենտին: Իր մայրը՝ Էֆթիկ Զանըմ կը վերամուսնանայ փաստաբան Աւետիս Եորտումեանի հետ:

1876-ին Գրիգոր կ'ընդունուի Կալաթա-Սերայի «Լիսէ»ի երկրաչափական ճիւղը որ կ'աւարտէ 1879-ին: 1880-ական թուականներէն սկսեալ կը հետեւի իրաւաբանական համալսարանի դասընթացներուն եւ միաժամանակ կ'աշխատի իբր գրագիր իր փաստաբան խորթ հօր գրասենեակը: Ան կը ստանայ փաստաբանի վկայական 1884-ին:

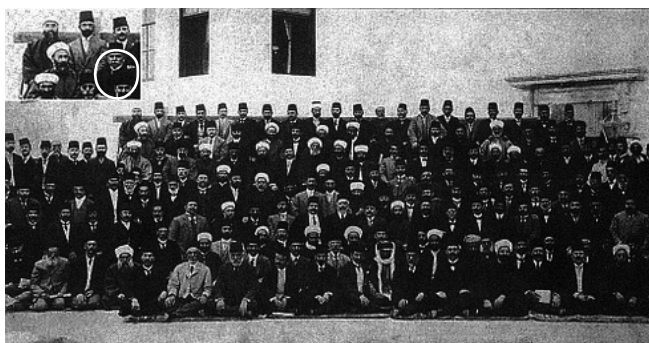
Գրիգոր Զօհրապ

1878-ին 17 տարեկան Զօհրապ կ'աշխատակցի «Լրագիր» օրաթերթին: 1883-ին կը հրատարակէ «Երկրագունտ» հանդէսը, Յակոբ Պարոնեանի խմբագրութեամբ: Այս պարբերաթերթին մէջ լոյս կը տեսնէ իր առաջին վէպը՝ «Անհետացած սերունդ մը» որ առանձին կը տպագրուի 1887-ին:

Կ'ամուսնանայ Զլարա Եազըճեանի հետ 1888-ին. կ'ունենան չորս գաւալ: Դեռ երիտասարդ՝ Զօհրապ Կ. Պոլսոյ հայ գաղութին մէջ կը ճանչցուի որպէս հրապարակագիր: 1891-ին կ'ընտրուի Պոլսոյ Ազգային Ժողովի անդամ:

1890-ական թուականներուն Գրիգոր Զօհրապի նորավէպերը իր յօդուածներուն կողքին հրատարակուեցան «Մասիս» գրական շաբաթաթերթին եւ «Արեւելք» օրաթերթին մէջ: Նոյն ժամանակ «Յայրենիք» թերթին մէջ կը սկսի հրատարակել «Նարդիկ» վէպը որ դժբախտաբար կը մնայ անաւարտ:

1908-ին Երիտ. Թուրքերու յեղափոխութիւնը տեղի կ'ունենայ եւ Թուրքիոյ մէջ կը հռչակուի Սահմանադրութիւն: Այդ ժամանակ Զօհրապ կը գտնուէր Փարիզ ուր ապաստանած էր փախչելով թուրք կառավարութեան հալածանքներէն:

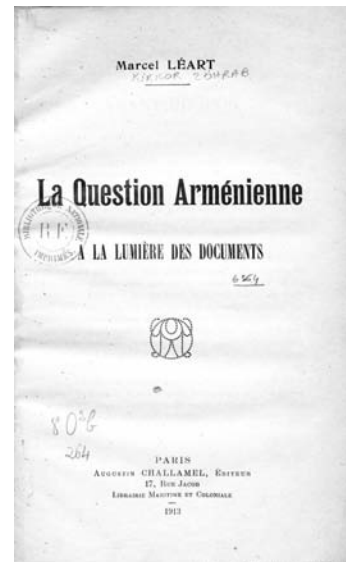
Զօհրապ՝ Օսմանեան խորհրդարանի երեսփոխան

Բայց երբ կ'իմանայ այս լուրերը մեծ լաւատեսութեամբ կը վերադառնայ Պոլիս:

Պոլսոյ մէջ Զօհրապ կ'ընտրուի Օսմանեան խորհրդարանի երեսփոխան եւ կ'ըլլայ իրաւաբանական համալսարանի դասախօս:

Ատանայի ջարդերէն յետոյ 1909-ին Marcel Leart ծածկանունով Չօհրապ կը հրատարակէ «La question arménienne à la lumière des documents» կամ «Հայկական Հարցը՝ Փաստաթուղթերու Լոյսին Տակ» ուսումնասիրութիւնը՝ ֆրանսերէն լեզուով:

Ապրիլ 24-ին երբ ձերբակալուեցան հայ մտաւորականները Չօհրապ անձնապէս բողոքեց ներքին գործոց նախարար՝ Թալաթի: Բայց շուտով ինքն ալ ձերբակալուեցաւ եւ արքայազնուեցաւ: 1915-ին Հալէպէն Տիգրանակերտ ճամբուն վրայ 54 տարեկան Օսմանեան Խորհրդարանի հայ պատգամաւորը նահատակուեցաւ:

La question arménienne à la lumière des documents

Գրիգոր Չօհրապ հայ գրականութեան «Նորավեպի Իշխան» կոչուած է եւ նկատուած՝ առաջին վարպետը իրապաշտ գրականութեան: Իր յօդուածներուն եւ նորավեպերուն նիւթերը եղած են երկրին մէջ տիրող անհաւասարութիւնը եւ անարդարութիւնը:

Գ. ՉՅՐԱՊԻ ԳՈՐԾԵՐԵՆ՝
Վեպեր՝
«Անհետացած Սերունդ Մը»
«Նարդիկ»
Նորավեպեր՝
«Խղճմտանքի Ձայներ»
«Կեանքը Ինչպէս Որ Է»
«Լուռ Ցաւեր»
«Ծանօթ Դէմքեր»

Գ. ՉՅՐԱՊԻ ԽՕՍԵՐԵՆ՝

«Մարդկութեան գերագոյն շահը յառաջդիմութեան մէջ է: Հասարակութիւն մը, որ հնամաշ բարքեր ունի՝ յետադիմելու դատապարտուած կը մնայ, եթէ իր խորհելու, զգալու եւ աշխատելու եղանակները չնորոգէ»:

«Մարդկային զգացումները հողերու մէջ թաղուած հին քաղաքներու կը նմանին. որչափ որ պեղումներու շնորհիւ աչքի առջեւ ելլեն, ա՛յնքան իրենց խորունկութիւնը կը պակսի»:

ՏԱԳՆԱԴ 1915թ. Եղեռնի զոհ դարձած հայ նշանաւոր մտաւորականներ (խմբաքանդակ). Իւդիկնակ՝ Լեւոն Թորմաճեան, 2011թ, Էջմիածին:
Ձախէն աջ՝ Գրիգոր Չօհրապ, Սիւսանայի մայրը, Սիւսանայ, Երուսաղէմ, Տիգրան Չրաքեան (Իւստրա), Կոմիտաս, Թլկատիկցի, Դանիէլ Վարուժան, Ռուբէն Սեւակ, Ռուբէն Չարդարեան, ծնկաչոք քանդակն՝ իբրեւ երախտապարտ ժողովուրդ:

Դրուագ՝ մը Գրիգոր Չօհրապի կեանքէն.

Օր մը փոքրերէն մէկը հարցուց, թէ ի՞նչ էր քաղաքականութիւնը:

- Օրինակով բացատրեմ, ըսաւ Չօհրապ: Խալիֆա մը երազ կը տեսնէ. գեղեցիկ պարտեզի մը մէջն է. ամեն կողմ թռչուններու երգ, սիրուն գոյներ ու բուրումնաւետ ծաղիկներ, իսկ ձեռքին՝ սքանչելի վարդերու փունջ մը: Կը քալէ, կ'անցնի սիրուն առուակէ մը. յանկարծ կ'անդրադառնայ որ ձեռքին վարդերը թառամած են:

Հագիւ առաւօտ եղած կը կանչէ պալատին տերվիշը որ մուսլիման կրօնաւոր մըն է:

- Կրնա՞ս մեկնել գիշերուան երազս, կը հարցնէ խալիֆան:

- Տէր, որդիներդ ետեւէ ետեւ պիտի մեռնին, դուն ալ անոնց ետեւէն, կ'ըսէ տերվիշը:

Խալիֆան կը զայրանայ ու կը վռնտէ գուշակողը: Կը կանչուի երկրորդ մը:

- Կրնա՞ս մեկնել գիշերուան երազս:

- Վեհափառ տէր, աստուածներու սիրելին, Երկինք քեզի երկար տարիներ պարգեւած է. անելի փայլուն արեւ պիտի ունենաս քան որդիներդ ու պիտի երջանկացնես ժողովուրդդ:

Խալիֆան կը վարձատրէ երկրորդ տերվիշը, որ սակայն ճիշդ նոյն գուշակութիւնը ըրած էր, ինչ որ առաջին տերվիշը:

¹Լոյս տեսած Յակոբ Զանթայեանի պատրաստած Նոր Սեւան Դ Ընթերցարանին մէջ, Վենետիկ, 1982:

«Գրիգոր եւ Գլարա Չօհրապ» Տեղեկատուական Կեդրոնի բացումի ընթացքին: Չօհրապի դուստրը՝ Տոլորես Չօհրապ Լիպման, Կեդրոնի հիմնադիրը, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք՝ Թորգոմ Մանուկեանի եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.-ի հետ, Նիւ Եորք, 1987:

Չօհրապի ծննդեան 170 ամեակին առթիւ լոյս տեսած դրոշմաթուղթ:

Աղբիւրներ՝

“Azad Or.” Գրիգոր Չօհրապ (1861-1915). Հայ գրականութեան նորավեպի իշխանը եւ Հայոց Իրաւունքի անվեհեր դատապաշտպանը. Azat Or, Web. 08 July 2012. <<http://www.azator.gr/yushatetr/3304--1861-1915->>.

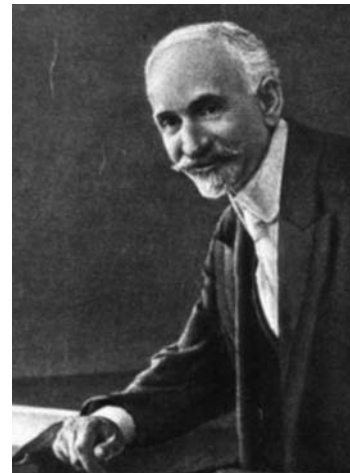
“Zohrab Center.” Armenian Church Web. 08 July 2012. <<http://www.armenianchurch-ed.net/eastern-diocese/krikor-and-clara-zohrab-center/>>.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ (1869-1923)

Ծնած է 1869-ին, Լոռի գաւառի, Դսեղ գիւղը (ներկայիս՝ Թումանեան): Իր հայրը եղած է գիւղին քահանան: Նախնական կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ ապա Զաւլաօղլուի (ներկայիս՝ Ստեփանաւան) դպրոցին մէջ:

1883-ին յաճախած է Թիֆլիսի Ներսիսեան ճեմարանը: Իր հօր մահուան պատճառաւ ան ստիպուած կ'ըլլայ ձգել վարժարանը եւ աշխատիլ՝ Նիւթապէս ընտանիքին օգտակար ըլլալու համար: Շրջան մը վարած է քարտուղարի պաշտօն:

1888-ին 19 տարեկանին, ամուսնացած է եւ կազմած՝ բազմանդամ ընտանիք մը: Ունեցած է 10 զաւակ:

Յովհաննէս Թումանեան

Թումանեան իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ

80-ական թուականներու կիսուն, Թումանեան ամբողջովին կը նուիրուի գրականութեան: Ան կը սկսի գրել մի քանի հայկական թերթերու եւ ամսագրերու մէջ:

1890-92թթ. «Բանաստեղծութիւններ» խորագրին տակ երկու հատորով կը հրատարակուին Թումանեանի քերթուածները՝ Մոսկուայի, Թիֆլիսի եւ Պոլսոյ մէջ:

Թումանեան կը համարուի ժողովրդական գրագետ: Իր գրականութեան հիմնական նիւթերը կը կազմեն հայրենի բնութիւնը, ժողովուրդը, աւանդութիւնները եւ կենցաղը: Ան իր ստեղծագործութիւններով անդրադարձած է գիւղացիներու ապրած դժուար կեանքին որ լի է ողբերգական դէպքերով, ինչպէս՝ «Մարոն» (1887, հրատարակուած է 1892թ.), «Լոռեցի Սազօն» (1889, հրատարակուած 1890թ.) եւ «Անուշ» (1890, հրատարակուած 1892թ.):

Անուշ օփերայէն տեսարան մը

Թումանյանի արձանը Պետական Օփերայի շենքին առջեւ

«Անուշ»ը կը համարուի Թումանյանի բանաստեղծական գլուխ-գործոցը, իսկ «Գիքոր»ը՝ իր լաւագոյն պատմուածքը:

Հետագայ տարիներու ընթացքին Արմէն Տիգրանեան ներշնչուած Թումանյանի «Անուշ»-էն, գայն կը վերածէ օփերայի: Օփերան գրուած է 1908-1912 թուականներուն Ալեքսանդրապոլի (այժմ Գիւմրի) մէջ ուր առաջին անգամ բեմադրուած է ամբողջութեամբ 1912-ին: Օփերայի հերոսներն են Անուշը եւ իր սիրած հովիւը՝ Սարոն: «Անուշ» օփերան կը դառնայ ազգային առաջին լիարժէք օփերան:

Թումանյանն սկստում է անմրցելի վարպետը մանկական գրականութեան: Իր հեքեաթներէն են՝ «Շունն ու կատուն», «Կաթիլ մը մեղր», «Փարւսնա», եւայլն:

Թումանյանի բնակարանին «Վերնատուն»ը եղած է մտաւորականներու հանդիպման վայր: Հոն Թումանյան կը կազմակերպէր զրոյցներ եւ քննարկումներ: 1912-ին հիմնած է եւ նախագահած՝ «Հայ Գրողների Ընկերութիւն» միութիւնը:

1914-ին Թումանյան եղած է կամաւոր կովկասեան ճակատին վրայ: Թումանյան ինքզինք կոչած է «Ամենայն հայոց բանաստեղծ» վեճի մը ընթացքին զոր ունեցած է Ամենայն Հայոց Գեորգ Ե. Կաթողիկոսին հետ:

1918-1920թթ. Թիֆլիսէն նպաստ բերած է Հայաստանի նորանկախ հանրապետութեան:

«Վերնատուն» Գրական համբակ, գործ՝ Տիմոքի Նալպանտեանի: Հայ անուանի մտաւորականներու եւ արուեստագետներու հաւաքոյթ մը, Յովհաննէս Թումանյանի բնակարանին մէջ, 1899-ին Թիֆլիս: Դաշնամուրի վրայ կը նստազէ Կովիտասը, իր կողքին կայնած են Թումանյանը եւ Աւետիք Իսահակեանը: Բազմոցի վրայ նստած կը գծէ Մարտիրոս Սարեանը:

Յովհաննէս Թումանյանի տուն-թանգարանը Դսեղ գիւղին մէջ

3. Թումանյան հիւանդացած եւ մահացած է 1923-ին Մոսկուայի մէջ:

Դսեղ գիւղին մէջ կը գտնուի Թումանյանի հօրենական տունը. ան վերածուեցաւ տուն-թանգարանի 1939թ.՝ Թումանյանի ծննդեան 70 ամեակին առթիւ: Թումանյանի անունը կը կրէ Երեւանի Պետական Տիկնիկային Թատրոնը եւ յայտնի փողոցներէն մէկը Երեւանի մէջ: Իր արձանը կը գտնուի Պետական Օփերայի շենքին առջեւ:

3. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԵՆ՝

Առասպելներ՝

«Փարաւանա»

«Ախթամար»

Դիւցազնավէպեր՝

«Սասունցի Դաւիթ»

Պոեմներ՝

«Անուշ», «Դէպի Անհունը»

Յեքիաթներ՝

«Քաջ Նազար»

Պատմուածքներ՝

«Գիքոր»

«Քաջ Նազար» հեքեայթի
պատկերազարդումը, Մ. Սարեան 1936

ՈՒՆԻԿԸ

Խոր անտառում մի այծ է լինում: Ունենում է մի գեղեցիկ ուլ:

Ուլին ամեն օր թողնում է տանը, ինքը գնում է արօտ անելու: Արածում է եւ իրիկունը կուրծքը լիքը տուն է գալիս: Տուն է գալիս, դուռը զարկում ու մկկում, կանչում.

Սեւուկ ուլիկ,
Սիրուն բալիկ,
Ման եմ եկել սարէ-սար,
Կաթն եմ արել քեզ համար,
Դռնակը բաց, ներս գամ ես,
Անուշ-անուշ ծիծ տամ քեզ.
Սեւուկ ուլիկ, Սիրուն բալիկ:

Ուլիկն իսկոյն վեր է թռչում, դուռը բաց անում: Մայրը ծիծ է տալիս նրան ու կրկին գնում արօտ:

Էս բոլորը թաքուն տեսնում է գայլը: Մի իրիկուն այծից առաջ գալիս է, դուռը զարկում ու իր հաստ ձայնով կանչում.

Սեւուկ ուլիկ,
Սիրուն բալիկ,
Ման եմ եկել սարէ-սար,
Կաթն եմ արել քեզ համար,
Դռնակը բաց, ներս գամ ես,
Անուշ-անուշ ծիծ տամ քեզ.
Սեւուկ ուլիկ, Սիրուն բալիկ:

Ուլիկը լսում է, լսում ու պատասխանում, «Էդ ո՞վ ես դու. չեմ ճանաչում: Իմ մայրը Էդպէս չի կանչում: Նա քաղցր ու բարակ ձայն ունի: Զո՞ւն ձայնը կոշտ է ու կոպիտ: Դուռը բաց չե՛մ անի... Գնա՛... Չեմ ուզում քեզ...»

Ու գայլը հեռանում է, գնում:

«Յովհաննէս Թումանեանի
Հեքեայթներ» գիրքի կողքը որ
պատկերազարդած է Մարտիրոս
Սարեանը:

Գալիս է մայրը, դուռը ծեծում.

Սեուկ ուլիկ,
Սիրուն բալիկ,
Ման եմ եկել սարէ-սար,
Կաթն եմ արել քեզ համար,
Դռնակը բաց, ներս գամ ես,
Անուշ-անուշ ծիծ տամ քեզ.
Սեուկ ուլիկ, Սիրուն բալիկ:

Ուլիկը դուռը բաց է անում, ծիծ է ուտում ու մօրը պատմում.

-Գիտե՞ս, մայրի՛կ, ինչ եղաւ: Մի քիչ առաջ մի-
նը եկաւ, դուռը զարկեց ու կանչում էր.

Սեուկ ուլիկ,
Սիրուն բալիկ:

Ասում էր՝ դուռը բաց արա: Էնպէս հաստ
ձայն ունէ՛ր: Էնպէս վախեցայ՝, Էնպէս վախեցայ՝... Դուռը բաց չարի,
ասի՝ չեմ ուզում, գնա՛...:

-Պա՛, պա՛, պա՛, պա՛, Սեուկ ջան, ի՛նչ լաւ է եղել, որ բաց չես արել,-
ասաւ վախեցած մայրը:- Եդ գայլն է եղել, եկել է, որ քեզ ուտի: Միւս ան-
գամ էլ որ գայ, բաց չանես, ասա՝ գնա՛, թէ չէ իմ մայրը քեզ կը սպաննի
իր սուր պոզերով:

Թումանեանի հեքեթներէն
մէկուն պատկերազարդումը
Սարեանի կողմէ

Յովհաննէս Թումանեանի պատկերով Հայաստանի Հանրապետութեան թղթադրամ

Աղբիւրներ՝

«Յովհաննէս Թումանեան ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.» *Armenian House*. Web. 13 July 2012.
<<http://armenianhouse.org/tumanyan/bio-am.htm>>.

"Hovhannes Tumanyan - Biography." *Armenian House*, Web. 13 July 2012.
<<http://armenianhouse.org/tumanyan/bio-en.html>>

ՉԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ (1878-1943)

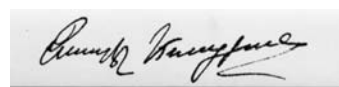
Չապել Յովհաննեսյանն ծնած է Սկիւտար՝ Պոլիս (Թուրքիա):

Նախնական կրթութիւնը ստացած է ծննդավայրի ազգային Ս. Խաչ վարժարանին մէջ:

Պատանուի Չապելին առաջին գրութիւններէն մէկը լոյս կը տեսնէ Արշակ Զօպանեանի «Ծաղիկ» թերթին մէջ:

1895-ին կը մեկնի Փարիզ ու կը հետեւի Սորպոնի Զամալսարանի գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան դասընթացներուն: Չապել կը հաստատուի Փարիզ ուր ընտանիք կը կազմէ ամուսնանալով, նկարիչ Տիգրան Եսայեանի հետ: Զայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով յօդուածներ եւ վիպակներ կը գրէ հայկական եւ ֆրանսական թերթերու մէջ, Չապել Եսայեան ստորագրութեամբ:

1908-ին 30 ամեայ Չապել վերջնականապէս կը վերադառնայ Պոլիս եւ կը շարունակէ իր գրական ու հանրային գործունեութիւնը:

«Մերակներու մէջ» վերահրատարակուեցաւ 2010-ին Պոլսոյ Արաս հրատարակչատան կողմէ

Ապրիլ 1909-ին տեղի կ'ունենայ Ատանայի ջարդը: Կոտորածներուն կը զոհուին մօտաւորապէս 30,000 մարդ որոնց մեծամասնութիւնը հայեր էին:

Չապել մաս կը կազմէ ջարդի պատասխանատուներուն Քննիչ Յանձնախումբին: Չապել կը մեկնի Ատանա ուսումնասիրելու աղետին հետեւանքները: Իր ականատեսի վկայութիւնները եւ ուսումնասիրութիւնները գրի կ'առնէ եւ 1911-ին Պոլսոյ մէջ կը հրատարակէ «Մերակներու մէջ» հատորը:

1915-ին, Երիտ. Թուրք կառավարութեան պատրաստած հայ մտաւորականներու ձերբակալման ցանկին մէջ միակ կին մտաւորականն էր Չապել Եսայեան: Բարեբախտաբար ան կարողացաւ խոյս տալ ձերբակալուելէ եւ կրկին անցնիլ Եւրոպա: 1922-ին «Յոգիս Աքսորեալ» գիրքը լոյս կը տեսնէ Վիեննա:

1927-ին կ'այցելէ Սովետական Զայաստան ու վերադառնալով Ֆրանսա կը հրատարակէ «Պղոմէթես Ազատագրուած» գիրքը, 1928-ին:

1933-ին, Խորհրդային Զայաստանի կառավարութիւնը կը հրաւիրէ զայն Պետական Զամալսարանի մէջ դասաւանդելու արեւմտաեւրոպական գրականութիւն: Չապել կը լքէ իր հանգիստ կեանքը Ֆրանսայի մէջ եւ կը ներգաղթէ Զայաստան իր զաւակներուն հետ միասին:

1937-38թթ. Ստալինեան հալածանքներուն ժամանակ շատ մը գրագէտներու եւ մտաւորականներու նման Չապել եւս կը ձերբակալուի եւ կ'աքսորուի Սիպերիա:

Չապել Եսայեան կը մահանայ աքսորի մէջ, 1943-ին:

Չապել Եսայեանի վերջին գիրքը կ'ըլլայ «Սկիզբնարի Պարտեզները» ինքնակենսագրական հատորը, որ կը հրատարակուի Երեւան, 1935-ին: Այս գիրքը կը համարուի իր գլուխ-գործոցը:

Չապել Եսայեանի գրութիւնները ունին պարզ բայց խորագգած ոճ: Ինք նկատուած է հոգեբանական վեպի անմրցելի վարպետներէն մին: Իր գրութիւններով անդրադարձած է ազգային եւ քաղաքական նիւթերու եւ պաշտպանած՝ կանանց իրաւունքները:

2. ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ՝

«Շնորհքով Մարդիկ»

«Աւերակներուն Մէջ»

«Անձկութեան Ժամեր»

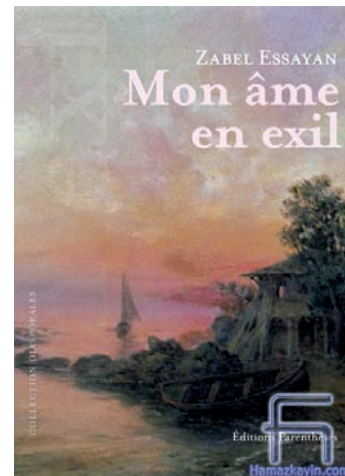
«Վերջին Բաժակ»

«Երբ Այլեւս Չեն Սիրեր»

«Հոգիս Աքսորեալ»

«Պղոմէթնոս Ազատագրուած»

«Սկիւտարի Վերջալոյսեր»:

«Հոգիս Աքսորեալ» գիրքի թարգմանութիւնը ֆրանսերէն լեզուով

Հատուած «Պետրոս Դուրեանի Շիրիմը» գրութենէն

Հեռուէն խուճը մը պատանիներ կու գան շիտակ իր գերեզմանին. Պերպերեան վարժարանի աշակերտներ են, տապանին՝ շուրջը բոլորուած կը սպասեն. քահանան կը մօտենայ, խունկի ծուէնները² կ'ոլորուին գերեզմանին շուրջը: Պատանիները ջերմեռանդ եւ յուզուած մտիկ կ'ընեն, պէտք է շնորհաւորել իրենց մեծերը որ ուզեր են այդ յարգանքը եւ սէրը դնել իրենց դեռ տղու սիրտերուն մէջ, Սկիւտարի բանաստեղծին համար:

Պետրոս Դուրեանի շիրիմը,
Պոլիս

¹ տապան (ղամբան, շիրիմ, գերեզման)

² ծուէն (պատառիկ, բրդուած կտոր, այստեղ՝ խունկին ծուխը)

Աղբիւրներ՝

“Azad Or” Ազատ Օր Web. 29 June 2012.

<<http://www.azator.gr/yushatetr/2056--1878-1943->>.

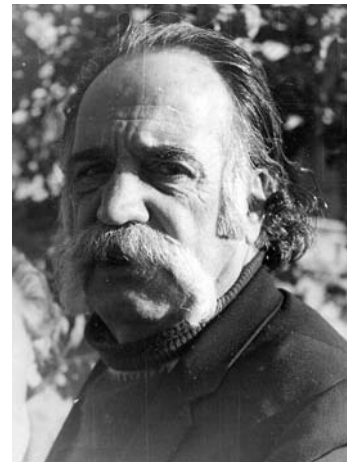
“Biography” Zabel Yessayan -. Armenian House Web. 29 June 2012.

<<http://armenianhouse.org/yesayan/bio-en.html>>.

Քիւրքեան, Յարութիւն. Հայ Կեանք – Գրականութիւն. Պէյրութ: Համազգայինի Վահէ Մէթեան Տպարան, Բ. Տպագրութիւն, 1985

ՈՒԼԻԿԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ (1908-1981)

Սարոյեան ծնած է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Գալիֆորնիա նահանգի Ֆրեզնո քաղաքը: Իր ծնողքը գաղթած են Պիթլիսէն Ամերիկա 1905-ին: Ունեցած է երկու եղբայր եւ մէկ քույր: Իր հայրը՝ Արմենակ ստացած է պատւելիի ուսում սակայն ԱՄՆ-ու մէջ զբաղած է երկրագործութեամբ, որպէսզի կարենայ իր ընտանիքին պէտքերը հոգալ:

Ուլիկամ Սարոյեան

1911-ին Սարոյեանի հայրը երբ կը մահանայ, մայրը՝ Թագուհին, ստիպուած Ուլիկամը եւ իր եղբայրները որբանոց կը դնէ: Տղաքը հոն կ'անցընեն հինգ տարի: Ընտանիքը կը վերամիանայ երբ Թագուհի կը կարողանայ գործարանի մը մէջ աշխատանք մը ապահովել:

Փոքրիկ Ուլիկամ Սարոյեան իր ծնողքին՝ Արմենակի, Թագուհիի եւ Միհրան Սարոյեանի հետ, 1910

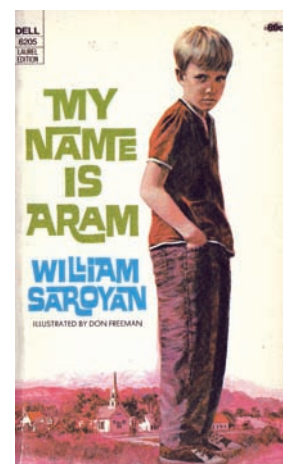
Սարոյեան յաճախած է Ֆրեզնոյի պետական դպրոցը, ապա՝ Ֆրեզնոյի Գիտարուեստական Դպրոցը (Fresno Technical School) եւ զարգացած՝ ինքնաշխատութեամբ: Միեւնոյն ժամանակ ստանձնած է զանազան գործեր ինչպէս թերթի ցրուիչ, հեռագրի ցրուիչ եւայլն: Այս ձեւով ինք մօտէն շփում կ'ունենայ բանուոր դասակարգին հետ: Ապագային իր գրութիւններուն մէջ մեծ դեր պիտի խաղան այս փորձառութիւնները:

Թեւեւ հայախօս, սակայն Սարոյեան գրած է անգլերէն: Իր առաջին գրութիւնները լոյս տեսած են «Հայրենիք Ուիքլի» շաբաթաթերթին մէջ: 1928-ին իր պատմուածքներէն մէկը կը հրատարակուի «Օվերլանտ» ամսաթերթին մէջ (Overland Monthly):

1934-ին Սարոյեան կը հրատարակէ «*The Daring Young Man on the Flying Trapeze and Other Stories*» կամ «*Կիզախ պատանին թռչող ճօճածողի վրայ եւ այլ պատմուածքներ*»:

1936-ին լոյս կը տեսնէ իր պատմուածքներու երկրորդ հատորը՝ «*Inhale & Exhale*» որ կը պարփակէ «*The Man with the Heart in the Highlands*» պատմուածքը, որ հետագային կը վերածուի թատրոնի «*My Heart in the Highlands*» կամ «*Միքոս լեռներում*» խորագրով:

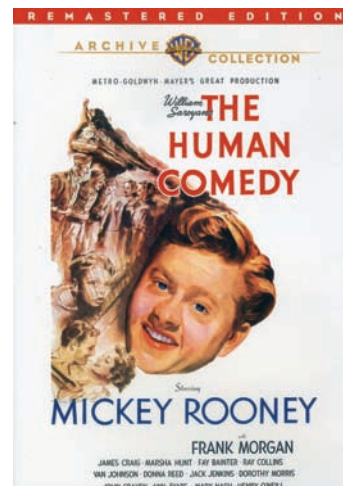
«*My Name is Aram*» կամ «*Անունս Արամ է*», որ լոյս կը տեսնէ 1940-ին կը համարուի Սարոյեանի գլուխ գործոցը: Ան նոյնպէս պատմուածքներու հաւաքածոյ մըն է որուն հերոսն է փոքրիկ Արամը: Արամ կը բնակի San Joaquin Valley, Գալիֆորնիա:

«My Name is Aram» գիրքի կողքը

1939-ին Սարոյեան կը հրատարակէ՝ «*The Time of Your Life*» կամ «*Կեանքիդ ժամանակը*» թատերախաղը որ 1940-ին կ'արժանանայ «Pulitzer Prize for Drama» մրցանակին եւ 1941-ին կը ներկայացուի «Broadway» թատրոնին մէջ:

1943-ին Սարոյեան գրեց շարժանկարի յատուկ պատմութիւն մը՝ «*The Human Comedy*» կամ «*Մարդկային կատակերգութիւն*» եւ նոյն տարուան ընթացքին զայն հրատարակեց իբր վէպ: Այս եղաւ իր առաջին վիպակը, որուն համար 1944-ին «Academy Awards» մրցանակաբաշխութեան արժանացաւ «Օսգար» (Oscar) մրցանակին՝ իբրեւ լաւագոյն գրութիւն եւ ինքնատիպ պատմութիւն (Best Writing, Original Story):

«*The Human Comedy*» շարժանկարի ծանուցադիրը

Սարոյեան իր զաւակներուն՝ Լուսիին եւ Արամին հետ, 1957

1943-ին Սարոյեան կ'ամուսնանայ Գարոլ Մարգուսի (Carol Marcus) հետ: Կ'ունենան երկու զաւակ՝ Արամ եւ Լուսի:

Քառասունական թուականի կեսերուն Սարոյեան կը ստիպուի մաս կազմել Ամերիկեան բանակին եւ կը մասնակցի Զամաշխարհային Երկրորդ Պատերազմին: Այդ դժուար ժամանակները կ'ազդեն Սարոյեանի հոգեկանին վրայ: Ան պատերազմէն յետոյ կը մեկնի Եւրոպա: Քանի մը տարի կը մնայ Ֆրանսա, ապա կը վերադառնայ ԱՄՆ եւ որպէս բեմադրիչ (playwright-in-residence) կը գործէ համալսարանի մը մէջ:

Վաթսունական թուականներուն Սարոյեան կը հրատարակէ կարգ մը ինքնակենսագրական պատմուածքներ ինչպէս՝ «*Here Comes, There Goes, You Know Who*» (1961) եւ «*Not Dying*» (1963):

1981-ին Սարոյեան կը մահանայ Ֆրեզնո՝ յետ անողոք հիւանդութեան մը: Աճիւնին մէկ մասը կը հանգչի Երեւանի Կոմիտասի անուան զբօսայգիի պանթէոնին մէջ: Երեւանի մէջ կան Սարոյեանի անուամբ դպրոց եւ համալսարան:

Սարոյեան միջազգային համբաւի տիրացած արձակագիր մըն է: Թէեւ իր գրութիւնները անգլերէն լեզուով են, սակայն լի են հայեցի շունչով:

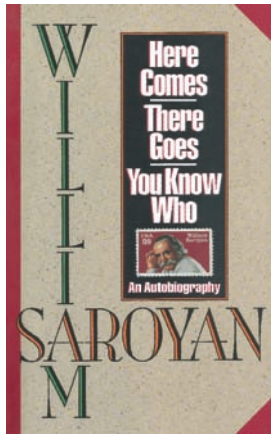
Ուրիշամ Սարոյեան ներշնչուած է իր հայկական ծագումէն, խեղճ ու բանուոր դասակարգի միջավայրէն եւ համամարդկային ազնիւ զգացումներէ: Իր գործերը միշտ լաւ ընդունելութիւն գտած են ընթերցողներուն կողմէ, որովհետեւ իր ոճը պարզ է եւ լի է լաւատեսութեամբ: Իր գործերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու:

Սարոյեանի արձանը Երեւանի մէջ

«*The Daring Young Man on the Flying Trapeze and Other Stories*» գիրքի նախաբանին մեջ Սարոյեան խրատ կու տայ երիտասարդ գրողներուն՝ «*The most solid advice for a writer is this, I think: Try to learn to breathe deeply, really to taste food when you eat, and when you sleep really to sleep. Try as much as possible to be wholly alive with all your might, and when you laugh, laugh like hell. And when you get angry, get good and angry. Try to be alive. You will be dead soon enough.*»

Հատուած «*The Grapes*» գրութենէն, «*Here Comes, There Goes, You Know Who*» գիրքէն.

«*Here Comes, There Goes, You Know Who*»
գիրքի կողքը

I was the last of four, although nobody was sure there weren't to be any more, or that my father was less than three years from the end of putting on and taking off his shoes. And there was Fresno, a railroad town, nothing like Boston, New York, Charleston, New Orleans, Chicago, Denver, or San Francisco. A nothing place, with eleven thousand people, streets A to U from west to east, and from south to north with names like San Benito, Santa Clara, Ventura, Mono, Mariposa, Caliveras, Divisadero, Tulare, and so on: Spanish, Mexican, Indian. And there, all through the town, were the Armenians, from Bitlis, Van, Moush, Harpoot, Erzeroum, Trabizone, and Diarbakir. Fresno meant Ash Tree in Spanish, but I didn't find out until years later, and I have never knowingly seen an ash tree. The meaning of California was unknown, and how it came to be put upon that enormous area of land on the Pacific coast was also unknown. The year 1908 was the year after 1907 and the year before 1909. August 31st was the last day of the 8th month of the year. It was all nothing and nowhere, but I was there, I had just arrived, and there was no telling what it meant.

Աղբիւրներ՝

“William Saroyan” *William Saroyan*, Web. 23 July 2012.

<<http://www.kirjasto.sci.fi/saroyan.htm>>.

“William Saroyan” *Enotes.com*. Enotes.com, Web. 23 July 2012.

<<http://www.enotes.com/william-saroyan-criticism/saroyan-william-79705>>.

Բանասիրտ Տոբոբեհ

Ա. Խանկալեան

Ա. Թէֆեան

Ե. Չարիկ

Ա. Կարամաթեան

Պ. Արսլան

ԱԼԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ (1875-1957)

Բանաստեղծ, արձակագիր, թարգմանիչ, հրապարակախոս, գրական հասարակական գործիչ:

Ծնած է 1875 թ. Յոկոտեմբեր 18-ին՝ Ալեքսանդրապոլ (այժմ՝ Գիւմրի): Սկզբնական կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ, ապա յաճախած եւ աւարտած է Հռոմի վանքի դպրոցը:

1889-1892թթ. յաճախած է Էջմիածնի Գեորգեան ճեմարանը, սակայն չէ աւարտած: 1893-ին անցած է Արեւմտեան Եւրոպա, ուր հետեւած է տարբեր համալսարաններու գրական-փիլիսոփայական դասընթացքներուն իբրեւ ազատ ունկնդիր:

1895-ին կը վերադառնայ հայրենիք: Հայկական ազգային-ազատագրական պայքարին մասնակցելուն համար 1896-ին կը ձերբակալուի եւ կը բանտարկուի:

Ալետիք Իսահակեան

Եղիշէ Չարենց, Ալետիք Իսահակեանի հետ Վենետիկի մէջ

Բանտէն ազատ արձակուելէն ետք ան լոյս կ'ընծայէ բանաստեղծութիւններու իր առաջին հատորը «Երգեր եւ վերքեր» (1897), սակայն շուտով կրկին կը ձերբակալուի եւ նոյն պատճառով կ'աքսորուի Օտեսա 1898-ին :

1900-ին կրկին կ'անցնի Չուիցերիա, կ'ապրի Չիւրիխի եւ Ժընեւի մէջ:

1908-ին Թումանեանի հետ միասին դարձեալ կը ձերբակալուի եւ կը նետուի Թիֆլիսի Մետէխի բանտը:

1912-ին ազատ արձակուելէն ետք կը մեկնի Եւրոպա եւ բնակութիւն կը հաստատէ Ժընեւ: 1914-1915 թուականներուն կը հաստատուի Պերլին եւ 1916-1921-ին կրկին կ'անցնի Ժընեւ, իսկ 1921-1926-ին՝ Վենետիկ:

1926-ին Իսահակեան կ'այցելէ Խորհրդային Հայաստան, ուր կը հրատարակէ նոր բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյ մը եւ շարք մը պատմուածքներ ինչպէս՝ «Համբերութեան չիբուխը» (1928):

1930-ին ան կը վերադառնայ արտասահման եւ կը մնայ այնտեղ մինչեւ 1936թ.՝ հանդէս գալով որպէս Խորհրդային Միութեան կողմնակից:

Վիկտոր Համբարձումեան, Մարտիրոս Սարեան, Դերենիկ Դեմիրճեան եւ Ալետիք Իսահակեան

*Աւետիք Իսահակեանը
թոռան՝Ավիկի հետ*

1936-ին բանաստեղծը վերջնականապէս կը վերադառնայ հայրենիք: Ան իր ուժերը կը նուիրաբերէ հայրենի մշակոյթի զարգացման գործին:

1943-ին Իսահակեան կ'ընտրուի Հանրապետութեան նորաստեղծ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Իսկական Անդամ:

Ան երկու անգամ պարգեւատրուած է Լենինի Շքանշանով եւ մինչեւ իր մահը եղած է գրողներու միութեան նախագահը:

Իսահակեան վախճանած է 1957 Յոկտեմբեր 17-ին՝ Երեւանի մէջ եւ թաղուած՝ Կոմիտասի Անուան Չքոսայգիի Պանթէոնին մէջ:

Բազմաթիւ իր քննադատութիւնները: Ան մշակած է գրականութեան գրեթէ բոլոր սեռերը՝ չափածոյ եւ արձակ:

Իր գործերը լոյս տեսած են աւելի քան 100 հատորով: Ունի նաեւ ընտիր թարգմանութիւններ:

ՄԱՅՐԻԿԻՍ

*Հայրենիքէս հեռացել եմ,
Խեղճ պանդուխտ եմ, տուն չունեմ
Ազիզ մօրէս բաժանուել եմ
Տըխուր-տըրտում, քուն չունեմ:*

*Սարէն կու գաք, նախշուն հաւքէ՛ր
Ա՛խ, իմ մօրս տեսել չէ՞ք.
Ծովէն կու գաք, մարմանդ հովքէ՛ր
Ախըր բարեւ բերել չէ՞ք:*

*Հաւք ու հովեր եկան կըշտիս
Անձէն դիպան ու անցան.
Պապակ-սրտիս, փափաք-սրտիս
Անխօս դիպան ու անցա՛ն:*

*Ա՛խ, քո տեսքին, անուշ լեզուին
Կարօտել եմ, մայրի՛կ ջան.
Երնէ՛կ, երնէ՛կ, երազ լինեմ
Թըռնիմ մօտըդ, մայրի՛կ ջան:*

*Երբ քունըդ գայ, լուռ գիշերով
Հոգիդ գըրկեմ, համբոյր տամ.
Սըրտիդ կըպնիմ վառ կարօտով
Լա՛մ ու խընդա՛մ, մայրի՛կ ջան..*

*«Բանաստեղծ Աւետիք
Իսահակեանի դիմանկարը».
գործ Մարտիրոս Սարեանի,
1940թ.:*

*Նկարը այժմ կը գտնուի
Հայաստանի Ազգային
Պատկերասրահին մէջ*

ԿՏԱԿ

Միրուն մանկի՛կ, ես գնում եմ, դու գալիս ես այս աշխարհ.
Ճշմարիտն ես փորձով գիտեմ ու խօսքերս մի՛ մոռնար:

Կեանքն է ամպի փախչող ստուեր, վայրկեանն է միշտ իրական.
Բախտի կռանը կամքն է թե՛ւ, բայց դիպուածն է տիրական:

Չգացմունքն է գերիշխանը, խելքը՝ նրա լոկ ծառան.
Բայց դու՛ խելքդ վրադ պահի՛ր, ինչպէս պողպատ կուռ վահան:

Մի՛ հաւատար ստուերներին յենուիր միայն քեզ վրայ,
Ատելու չափ սի՛րիւր մարդկանց, բայց լաւութիւն միշտ արա:

Եւ լայն օրում թե՛ ընկերներ, թե բարեկամ ճանաչի՛ր.
Իսկ նեղ օրում ընկերների ո՛չ որոնիր, ո՛չ կանչիր:

Խաղերով լի այս աշխարհում խաղդ եթէ տանուլ տաս,
Չուարթ եղի՛ր, ու այդպիսով բախտի վրայ կը խնդաս:

Անվախ ու վեհ դեկդ վարէ անծանօթին դեմ-դեմի.
Անզղջալի առաջ գնա՛, ինչ որ լինի՛, թո՛ղ լինի:

Լսի՛ր, տղա՛ս, ինձ կը թաղես անյայտ մի տեղ, աննշան,
Որ չիմանան, մարդիկ չգան՝ շիրմիս քարը գողանան:

Աւետիգ Իսահակեան

Աղբիւրներ՝

“AvetikIsahakyan” Web. 08 May 2013.
<<http://armenianhouse.org/isahakyan/bio-en.html>>

"Ավետիգ Իսահակյան." Isahakyan.Web. 08 May 2013.
<<http://www.isahakyan.ru/>>

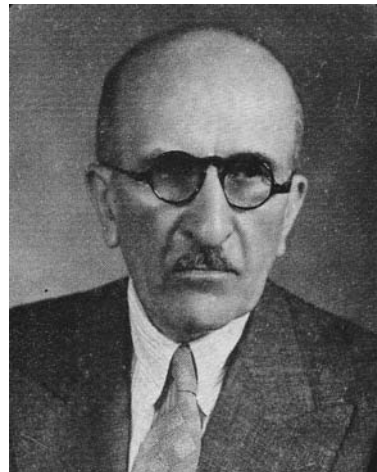
Ս. Եափուճեան, Ա. Եափուճեան. Հայրենի դօղանջներ: Ծաղկաքաղ սովետահայ գրականութեան. Երեւան, Լոյս, 1985

ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵՆԱՆ (1878-1945)

Ծնած է 1878ին Օրթագիւղ՝ Պոլիս: Յաճախած է Սկիւտարի Ներսէսեան վարժարանը, յետոյ Պերպերեան եւ ի վերջոյ Կեդրոնական վարժարանները 1891-1894-ին Մոստիչեանի տնօրէնութեան օրով:

Կիսատ ձքելով իր ուսումը՝ 1894-ին նետուած է առեւտրական ասպարէզ եւ միանգամայն մուտք գործած՝ գրականութեան մէջ սկսնակի քայլերով:

Դպրոցէն հազիւ ելած՝ ժամանակ մը յարած է Հնչակեան Կուսակցութեան, յետոյ դարձած՝ Ռամկավար Կուսակցութեան նուիրեալ մէկ անդամը:

Վահան Թէքէն

1905-ին, Աղեքսանդրիոյ մէջ խմբագրած է Շիրակ ամսաթերթը՝ աջակցութեամբ Միքայէլ Կիւրճեանի, եւ ապա Արփիար Արփիարեանի հետ տարի մը գործակցելէ ետք՝ անոր փոխանցած է թերթին իրաւունքը, որ զայն շարունակած է հրատարակել Գահիրէի մէջ:

Օսմանեան Սահմանադրութենէն ետք 1909-ին անցած է Պոլիս՝ սակայն ի վերջոյ հաստատուած՝ Գահիրէ: Եղած է ուսուցիչ, տնօրէն, ազգային երեսփոխան Եգիպտոսի հայկական թեմին, մասնակցած՝ Սահմանադիր Ռամկավար Կուսակցութեան գործերուն, նաեւ վարած՝ քաղաքական պաշտօններ:

Շարունակած է հրատարակել «Շիրակ»-ը որպէս շաբաթաթերթ: Համաշխարհային Ա. Պատերազմէն յետոյ երկար ժամանակ վարած է «Արեւ» օրաթերթին խմբագրութիւնը: 1939-ին մասնակցած է Պէյրութի «Չարթօնք» օրաթերթի հիմնադրութեան եւ կարճ ժամանակ մը եղած է անոր խմբագրապետը: Իր կեանքը այնուհետեւ, մինչեւ Բ. համաշխարհային պատերազմը, անցած է խաղաղ, նուիրուած՝ իր թերթին եւ բանաստեղծութիւններուն:

1922 թ. Կ. Պոլիս՝ Կեդրոնական Վարժարանի ուսանողներուն հետ

Բանաստեղծութեան առաջին հատորը եղած է «Հոգեր» որ լոյս տեսած է Փարիզի մէջ 1901-ին: Իր երկրորդ հատորին մէջ «Հրաշալի Յարութիւն» (1914), ամփոփուած են 1903-1913 տարիներուն իր գրած բանաստեղծութիւնները: Երրորդ հատորը «Կես գիշերէն մինչեւ առշալոյս» (1919) կը ներկայացնէ իր հայրենասէր սրտին ցաւերը:

Ազգային տառապանքի զգացումը կ'առաջնորդէ զինք խիզախ եւ ըմբոստ գաղափարներու, ինչպէս «Պիտի ըսենք Աստուծոյ», «Պիտի մոռնանք» քերթուածներուն մէջ:

Աւելի ճոխ հատոր է «Սէր»-ը 1933-ին, 40 ամեայ գրական յոբելեանին առթիւ հրատարակուած, որուն մէջ ամփոփուած են 1919-1933 տարիներուն իր գրած երկերը:

«Հայերգութիւն»՝ (1943) Գահիրէ լոյս տեսած հատոր մը, ուր վերահրատարակուած են մեծ մասով արդէն իսկ նախապէս լոյս տեսած հայրենասիրական քերթուածները, ներշնչուած հայ ժողովուրդի տառապեալ կեանքէն:

1929 թ. Եգիպտոս ՝ Շամ Էլ Նեսիմի զբոսապտոյտի առթիւ

Տարի մը ետք, դարձեալ Գահիրէի մէջ լոյս կը տեսնէ «Տաղարան» (1944) հաւաքածոն, ուր ամփոփուած են բանաստեղծին սիրոյ առանցքին շուրջ հեղինակած քերթուածները (1940-1941):

Մեծ բանաստեղծը վախճանած է 1945-ին: Իր աճիւնները այժմ կը հանգչին Գահիրէի Ամենայն Սրբոց Գերեզմանատան մէջ:

«Արեւ» թերթի երկրորդ թիւը, Վահան Թէքէեանի խմբագրութեամբ

ԱՆՈՒՆ

Ինչո՞ւ անունդ այստեղ չկարենամ գրել ես
 Եւ աշխարհին չյայտնեմ թէ քեզ ինչպէ՛ս սիրեցի
 Երկու վանկե՛րդ անոր ես կը զրուցեմ գաղտնապէս
 Եւ ան ամբողջ կը թուի սիրոյ մատեա՛ն մը ինծի...
 Ինչո՞ւ անունդ այստեղ չկարենամ գրել ես...:

Հիմա, հեռո՛ւ իրարմէ՛ միայն անո՛ւնդ ունիմ
 Բերնիս վրայ, համբոյրի մը պէս աննիւթ եւ անոյշ...
 Գիշեր ատեն, սենեակիս մենութեան մէջ մտերիմ
 Ես զայն կ'ըսեմ եւ ահա՛ քեզ կը տեսնեմ քաղցրայտւշ
 Հիմա, հեռո՛ւ իրարմէ՛ միայն անո՛ւնդ ունիմ...:

Գեղեցկութիւնդ ու իմ սէ՛րս յօրինեցին զայն կարծես...
 Սիրտս իր անդուլ տրոփմամբ անընդհատ զա՛յն կը հեգէ
 Թէպէտ վաղո՛ւց մտքիս մէջ քեզ ամբողջ գոց գիտեմ ես...
 Քեզ չճանչցած ունեի՞ր դուն այդ անո՛ւնը միթէ...
 Գեղեցկութիւնդ ու իմ սէ՛րս յօրինեցին զայն կարծես...:

Ո՛չ, չեմ ուզեր, չեմ կրնա՛ր ես զայն յանձնել աշխարհի.
 Երկու վանկովն իր կ'ուզեմ խնկել իմ կեա՛նքս միայն
 Եւ երբ վերջին արեւիս վերջին ճաճա՛նչը մարի՛
 Անունդ ի շուրթ դեռ կ'ուզեմ ողջունել ա՛յը մահուան.
 Ո՛չ, չեմ ուզեր, չեմ կրնա՛ր ես զայն յանձնել աշխարհի...:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եկեղեցին Հայկական ծննդավայրն է հոգւոյս
Ինչպէս քարայր մ'ընդարձակ, պարզ ու խորունկ, մութ ու լոյս
Իր գաւիթովն հիւրընկալ, իր լայն բեմով, ու հեռուն
Կանգնած իր լուռ խորանով, որ կարծես նաւ մ'է ծփուն...

Եկեղեցին Հայկական ես աչքս գոց կը տեսնեմ
Ու կը շնչեմ, կը լսեմ՝ իր Յիսուսով մանկադեմ
Իր սեղանէն մխացող, քուլայ-քուլայ խունկերով
Եւ իր պատերը ցնցող աղօթքներով ալեխոռով...

Եկեղեցին Հայկական բարձր բերդն է հաւատքին
Իմ պապերուս՝ որ հողէն զայն քար առ քար հանեցին
Եւ երկինքէն իջուցին զայն ցօղ առ ցօղ, ամպ առ ամպ
Ու թաղուեցան անոր մէջ հանդարտութեամբ, հեզութեամբ...

Եկեղեցին Հայկական մեծ վարագոյր մ'է բանուած
Որուն ետեւ, ըսկիհին մէջ կ'իջնէ ի'նքը՝ Աստուած
Որուն առջեւ՝ գլխահակ կու գայ իմ ազգս ամբողջ
Հաղորդուիլ անցեալին հաց ու գինիով կենսառողջ:

Եկեղեցին Հայկական՝ ծովուն դիմաց ալեկոծ
Նաւահանգիստ մ'է խաղաղ, ցուրտ գիշերին՝ հուր ու բոց
Ու տօթակէզ ցերեկին անտառ մըն է ստուերոտ՝
Ուր շուշաններ կը ծաղկին Շարականի գետին մօտ:

Եկեղեցին Հայկական մէն մի քարին տակ գետնի
Դեպի երկինք բարձրացող գաղտնի ճամբայ մը ունի
Եկեղեցին Հայկական հայ հոգիին եւ մարմնոյն
Չրահանդերձն է փայլուն, մինչ իր խաչերն են դաշոյն
Եւ զանգակներն են բոմբիւն եւ երգն է միշտ յաղթութիւն...:

ՄԷԿ ՀԱՏԻԿՍ

Իմ մէկ հատիկս հիմա, որ կը դիտես զիս վիատ,
Հայելիին ջրհորէն,
Քեզի նման ու քեզմով կը նայիմ ես ալ վրադ
Երկարօրէն, ծանրօրէն...
Ե՞ս արդեօք քեզ, թէ դուն զիս կը մեղքնանք աւելի
Երբ իրար լուռ կը դիտենք...
Իմ մէկ հատիկս... օհ, ինչպէս սիրտս վրադ կը դողայ,
Երբ կը տեսնեմ քեզմով քեզ,
Քու արցունքովդ քեզի կը պաղատիմ ես հիմա՝
Որ դուն ալ զիս չլքես...

ԵՍ ՍԻՐԵՑԻ

Ես սիրեցի բայց ոչ ոք
Սիրածներես գիտցաւ թէ՝
Չինքը որքան սիրեցի...
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ:

Ամենէն մեծ հրճուանքիս
Ամենէն սուր վիշտերուս
Ներշնչողները, աւա՛ղ
Չիս չեն ճանչնար այս պահուս:

Սէրս կարծես այն գետն էր
Որ իր հոսանքը անբաւ
Առաւ լերան ձիւներէն
Ու լեռը գայն չտեսաւ:

Սէրս այն դուռն էր կարծես
Ուրկէ ոչ ոք մտաւ ներս
Ծաղիկներով ծածկուած՝
Գաղտնի պարտեզ մըն էր սէրս:

Ու եթէ սէրս ոմանք
Երկիքնին վրայ՝ անսահմա՛ն
Տեսան ծուխի մը նման
Կրակն անոր չտեսան....:

Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք
Սիրածներես գիտցաւ թէ՝
Չինքը որքա՛ն սիրեցի
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ....:

Վահան Թեքեանի դիմանկարը,
Գործ՝ Աշոտ Չօրեանի

Աղբիւրներ՝

Քիրքճեան, Յարութիւն. Հայ Կեանք և Գրականութիւն. Պէյրութ: Համազգայինի Վահէ Մէթեան Տպարան, Բ. Տպագրութիւն, 1985.

"VahanTekeyan: Sixty-five Years after His Demise, His Vision Is Alive and Growing." Armenian MirrorSpectator RSS.Web. 08 May 2013.

<<http://www.mirrorspectator.com/2010/04/14/vahan-tekeyan-sixty-five-years-after-his-demise-his-vision-is-alive-and-growing/>>.

ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑ (1897-1937)

Բուն անունով՝ Եղիշե Սողոմոնեան: Ծնած է 1897 Մարտ 13-ին՝ Պարսկաստանի Մակու քաղաքը: Շատ կանուխեն իր ծնողքը փոխադրուած են Կարս: Իր ուսումը ստացած է նախ Կարսի մէջ եւ ապա Մոսկուա:

1915-ի վերջերը կամաւոր կ'արձանագրուի հայկական եօթներորդ գունդին: Թուրքիոյ դէմ կռուող ռուսական բանակի զինուորներուն եւ հայ կամաւորներուն հետ, Չարենց մարտնչելով կը հասնի մինչեւ Վան (Արեւմտեան Հայաստան), կը տեսնէ ցեղասպանութեան սարսափելի հետքերը եւ անոնց մասին կը պատմէ *«Տանթական առասպել»* բանաստեղծութեան մէջ:

Եղիշե Չարենց

1919-ի Հոկտեմբերին կը վերադառնայ՝ Կարս, ուր շրջան մը ուսուցչութիւն կ'ընէ Բաշքըղադիկար գիւղին մէջ:

«Երկիր Նայիրի» քնարական վեպը նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի ձեւաւորմամբ

1920-ի Յունուարին կու գայ Երեւան եւ կը զբաղի ուսուցչութեամբ որբանոցի մը մէջ:

Այդ տարիներու տպաւորութիւնները խոր հետք ձգած են իր ներաշխարհին վրայ: Առհասարակ, հայրենիքի ճակատագիրը Չարենցի ստեղծագործութեան գլխաւոր թեմաներէն մին եղած է: Անոր լաւագոյն գործերէն շատերը՝ *«Մահուան տեսիլ»* (1920), *«Ես իմ անուշ Հայաստանի...»* (1921) եւ այլ բանաստեղծութիւններ, ինչպէս նաեւ *«Երկիր Նայիրի»* վեպը, նուիրուած են հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի ճակատագրին:

1924-1925 տարիներուն Չարենց կ'այցելէ Թուրքիա, Իտալիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա: 1925-ին՝ Վենետիկի մէջ կը տեսակցի Աւետիք Իսահակեանի հետ:

1925 Յուլիսին հայրենիք վերադառնալով կը հիմնէ *«Նոյեմբեր»* գրական միութիւնը:

1928-1935 կը պաշտօնավարէ որպէս *«Հայպետհրատ»*-ի գեղարուեստական գրականութեան բաժնի վարիչ:

Գրական «Նոյեմբեր» միութեան անդամները Եղիշե Չարենցի հետ, 1925

Կենդանութեանը լոյս տեսած վերջին կարեւորագոյն ժողովածոներն են՝ «Էպիքական Լուսաբաց» (1930) եւ «Գիրք ճանապարհի» (1933): Այս վերջին գիրքին մէջ զետեղուած է «Պատգամ» բանաստեղծութիւնը ուր գաղտնագրուած է հետեւեալ պատգամը՝ «Ով հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է»:

Իր վերջի գիրքին՝ «Գիրք ճանապարհի» հրատարակութենէն ետք (1933) Ստալինեան հալածանքներուն ընթացքին ամբաստանուած է իբրեւ ազգային գործիչ եւ բանտարկուած:

Չարենց կը մահանայ 1937թ. Նոյեմբեր 29-ին՝ Երեւանի բանտի հիւանդանոցին մէջ: Մի քանի օրեր առաջ, արդէն ձերբակալուած եւ արտորուած էր Չարենցի կինը՝ Իզապելլան: Իր ամուսնոյն մահուան մասին կը տեղեկանայ աքսորի ճամբուն վրայ: Իզապելլան 1942-ին կը լրացնէ աքսորի ժամկետը եւ ազատ կ'արձակուի:

Չարենց իր դուստրերուն՝ Արփենիկի եւ Անահիտի հետ

Չարենց մշակած է գրականութեան բոլոր սեռերը, գրած է արձակ էջեր, գրական-հրապարակախօսական գործեր եւ բանաստեղծութիւններ: Իր գործերը թարգմանուած են ռուսերէնի, վրացերէնի եւ ուրիշ բազմաթիւ այլ լեզուներու:

Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ ԳՈՐԾԵՐԵՆ՝
Բանաստեղծութիւններ՝
«Ես իմ անուշ Հայաստանի»
«Հրոյ Երկիր»
«Տեսիլաժամեր»
«Ծիածանը»
Վէպ՝
«Երկիր Նայիրի»
Վիպերգներ՝
«Տանթեական Առասպել»
«Կապուտաչեայ Հայրենիք»

Մարտիրոս Սարեան, Չարենց եւ Իզապելլա Չարենց, 1932

«Եղիշէի դիմանկարը»,
գործ՝ Մարտիրոս Սարեանի
1923

ԵՍ ԻՄ ԱՆՈՒՇ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ես իմ անուշ Հայաստանի արեւահամ բա՛ռն եմ սիրում,
Մեր հին սագի ողբանուագ, լացակումած լա՛րն եմ սիրում,
Արնանման ծաղիկների ու վարդերի բո՛յրը վառման,
Ու Նայիրեան աղջիկների հեզաճկուն պա՛րն եմ սիրում:

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջինջ, լի՛ճը լուսե,
Արեւն ամրան ու ձմեռուայ վիշապաճայն բու՛քը վսեմ,
Մթում կորած խրճիթների անհիւրընկալ պատե՛րը սել
Ու հնամեայ քաղաքների հազարամեայ քա՛րն եմ սիրում:

Ուր է՛լ լինեմ - չե՛մ մոռանայ ես ողբաճայն երգերը մեր,
Չե՛մ մոռանայ աղօթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սո՛ւր սիրտս խոցեն արիւնաքամ վերքերը մեր
Ելի՛ ես որբ ու արնավառ իմ Հայաստան - եա՛րն եմ սիրում:

Իմ կարօտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ հեքեաթ չկայ.
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկայ.
Աշխա՛րհ անցի՛ր, Արարատի նման ճերմակ գազա՛թ չկայ.
Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ Մասիս սա՛րն եմ սիրում:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Հազար ու մի վերք ես տեսել, - Էլի կը տեսնես,
Հազար խալիխի ձեռք ես տեսել, - Էլի կը տեսնես:

Աշնան քաղած արտի նման՝ Հազար գոհերի
Չհավաքուած բերք ես տեսել, - Էլի կը տեսնես:

Գլուխդ չոր քամուն տուած պանդուխտի նման,
Հազար տարուայ հերք ես տեսել, - Էլի կը տեսնես:

Նարեկացի, Շնորհալի, Նաղաշ Յովնաթան,
Ինչքա՛ն հանճար, խելք ես տեսել, - Էլի կը տեսնես:

Քո Չարենցին լեզու տուող երկիր Հայաստան,
Հազար ու մի երգ ես տեսել, - Էլի կը տեսնես:

ՄՕՐՍ ՀԱՄԱՐ ԳԱԶԵԼ

Յիշում եմ դեմքը քո ծեր, մայր իմ անուշ ու անգին,
Լոյս խորշումներ ու գծեր, մայր իմ անուշ ու անգին:

Ահա նստած ես տան դեմ, ու կանաչած թթենին
Դեմքիդ ստուեր է գցել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Նստել ես լուռ ու տխուր, հին օրերն ես յիշում այն,
Որ եկել են ու անցել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Եւ յիշում ես քո որդուն, որ հեռացել է վաղուց,
Ո՞ր է արդեօք հեռացել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Ո՞ր է արդեօք հիմա նա, ո՞ղջ է արդեօք, թէ մեռած,
Եւ ի՞նչ դռներ է ծեծել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Եւ երբ յոգնած է եղել, եւ երբ խաբուել է սիրուց
Ո՞ւմ գրկում է հեծեծել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Մտորում ես դու տխուր, եւ օրրում է թթենին
Տխրութիւնը քո անծիր, մայր իմ անուշ ու անգին

Եւ արցունքներ դառնաղի ահա ընկնում են մէկ-մէկ
Քո ձեռքերի վրայ ծեր, մայր իմ անուշ ու անգին...

Չարենցի նուիրուած յուշարձան,
Երեւան

Աղբիւրներ՝

"Charents House-Museum." Չարենցի տուն-թանգարան. Web. 08 May 2013.
<<http://www.charents.am/en/home>>.

"Չարենց". Web. 08 May 2013.
<<http://www.findarmenia.com/arm/culture/literature/yeghishe-charents>>.

Ս. Եափուճեան, Ա. Եափուճեան. Հայրենիդօղանջներ: Ծաղկաքաղ սովետահայ
գրականութեան. Երեւան, Լոյս, 1985

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ (1919-2006)

Բանաստեղծուհի, հասարակական գործիչ, հրապարակախոս:

Ծնած է Երեւան 1919 Յունուար 20-ին Վաւեցի ծնողքէ:

1941-ին աւարտած է Երեւանի պետական համալսարանը, 1950 -ին՝ Մոսկուայի Մաքսիմ Կորքիի Անուան Գրականութեան Ինստիտուտի բարձրագոյն դասընթացքները:

Շատ երիտասարդ տարիքէն սկսած է գրել բանաստեղծութիւններ որոնք լոյս տեսած են «Կանչ» թերթին մէջ:

1944-ին հրատարակած է «Երկու գրոյց», 1945-ին՝ «Օրերի հետ» բանաստեղծութիւններու ժողովածոները: Անոր գլխաւոր նիւթերն են հայրենիքը եւ սերը: «Չանգուի ափին» (1947), «Այս իմ երկիրն է» (1949), «Իմ հարազատները» (1951), «Սրտաբաց գրոյց» (1955), «Բարի երթ» (1957), «Դէպի խորքը լերան» (1972):

Սիլվա Կապուտիկեան

Սիլվա Կապուտիկեան կ'այցելէ Գահիրէի Անարատ Յղութեան Հայ Զոյրերու Վարժարանը (Լուսանկարը տրամադրեց՝ Անահիտ Խաչերեան)

Պարգեւատրուած է Աշխատանքային Կարմիր Դրօշի, Ժողովուրդներու Բարեկամութեան, Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան եւ Պատուոյ Նշան շքանշաններով:

Կապուտիկեանը խորապէս մտահոգուած է Սփիւռքի ճակատագրով, հայապահպանման խնդրով:

1962-63թթ. եւ 1973 թ. այցելած է սփիւռքահայ գաղթօճախներ, ինչպէս՝ Լիբանան, Սուրիա, Եգիպտոս, Ֆրանսա, Գանատա եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ:

Գրած է «Կարաւանները դեռ քայլում են» (1964), «Խճանկար հոգու եւ քարտէսի գոյներից» (1976), «Կարաւանները հեռանում են» (1999), «Իմ կածանը աշխարհի ճանապարհներին» (2002) ուղեգրութիւնները, որոնց մէջ անդրադարձած է սփիւռքահայու հոգերով ու փորձութիւններով լի ճակատագրին:

Կապուտիկեանը հրատարակած է նաեւ մանկական բանաստեղծութիւններ, որոնք ամփոփած է «Փոքրի՛կ Արա, ակա՛նջ արա» (1950), «Մեր Լալիկը, սիրունիկը» (1952), «Տանը, բակում, փողոցում» (1953), «Մի տարով էլ մեծացանք» (1958), «Ծաղկանոց» (1984), «Երկու քոյրիկ, երկու ուլիկ» (1988) իր ժողովածոներուն մէջ:

Սիլվա Կապուտիկեանի այցելութիւնը
Կիզէի Բուրգերը

Գրած է նաեւ թատերախաղեր՝ «Կռո՛ւնկ, Ուստի Կուգաս» (1961), «Եւ դո՛ւ, Բրուտո՛ւ» (1976), թարգմանած ռուս բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններէն: Անոր գործերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու:

Կապուտիկեանի անունով Երեւանի մէջ կոչուած են դպրոց եւ փողոց, 2009 թուականին բացուեցաւ անոր տուն-թանգարանը:

Ներկայացուած են իր «Եւ դո՛ւ, Բրուտո՛ւ» եւ «Կռու՛նկ, Ուստի Կուգաս» թատերախաղերը:

Վախճանած է 2006-ին՝ Երեւանի մէջ եւ թաղուած՝ Կոմիտասի անուան Զբօսայգիի Պանթէոնին մէջ:

ԵՍ ՔՈ ՍԻՐՈՎ , ԴՈՒ՝ ՈՒՐԻՉԻ...

*Թափառում ենք փողոցներում
Ես քո սիրով , դու՝ ուրիշի,
Այրվում ենք մենք հրդեհներում՝
Ես քո հրով դու՝ ուրիշի:*

*Կարօտում ենք, խնդում, տխրում՝
Ես քո խօսքով դու ուրիշի,
Սուզվում քաղցր երազներում՝
Ես քո տեսքով, դու ուրիշի:*

*Էհ ինչ արած, բախտը խռով,
Թող աշխարհում մեզ չիշի,
Միայն ապրենք մենք սիրելով՝
Թէկուզ ես քեզ, դու՝ ուրիշի...*

Գրող Սիլվա Կապուտիկեանի
դիմանկարը ըստ Աշոտ Զօրեանի (1963)

ՄԵՐ ՄԵՐԸ

Հայաստան աշխարհ,
Դու մե՛րը եղար ու մերը չեղա՛ր,
Դրա համար էլ մենք քեզ սիրեցինք սիրահարի՝ պես ...
Դու մե՛րը եղար,
Ինչպես որ մերն է մեր երակներում հոսող արիւնը,
Եւ մերը չեղար,
Ինչպես մերը չէ Վարագայ սարի արեւածագը,
Սասնայ անտառին իջնող մանանան,
Մշոյ դաշտերը շոյող սոսափը ...
Դու մօտի՛կ եղար՝
Սրտիդ տրոփը մեր կոշտ ձեռքերին հաղորդելու՝ չափ,
Եւ հեռու եղար՝
Սահմանից այն կողմ
Անիի կարմիր ակերակներից մեզ երեւացող
Մայր տաճարի՛ պես:
Դու տաք հո՛ղ եղար՝
Մեր պիրկ խոփերի տենչանքին հլու,
Մեր գգուանքներից ծլարձակող հո՛ղ,
Եւ միրաժ եղար
Կապոյտ, անշոշափ ու անբռնելի,
Մենք՝ անվերջ հասնո՛ղ,
Իսկ դու՝ հեռացո՛ղ, անվերջ հեռացո՛ղ...
Հայաստան աշխարհ,
Դու այդպէ՛ս եղար,
Եւ դրա համար մենք քեզ սիրեցինք
Ո՛չ հարագատի հանդարտիկ սիրով,
Այլ՝ սիրածի՛ պես, սիրահարի՛ պես.
Ցաւո՛տ, ցաւախա՛ռն
Երագով, լոյսով, երգող տխրութեամբ,
Մերթ խռովելով,
Մերթ հաշտուելով,
Քո գրկո՛ւմ անգամ՝ քեզ կարօտելո՛ւմ,
Քեզ կորցնելու ահից՝ տագնապա՛ծ,
Քեզ ունենալու խիստից՝ երջանի՛կ,
Եւ բախտիդ համար անվերջ, ամեն պահ մեռնել-ապրելո՛ւմ...
Հայաստան աշխարհ

Աղբիւրներ՝

"Silva Kaputikyan." Writersam.Web. 08 May 2013.
<<http://www.writers.am/en/portfolio-item/silva-kaputikyan/>>.

"ԿապուտիկյանՍիլվա." Հայկական Հանրագիտարան. Web. 08 May 2013.
<<http://www.encyclopedia.am/pages.php?bld=1>>.

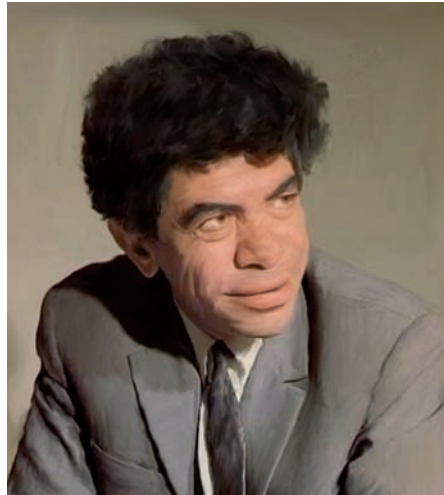
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ (1924-1971)

Բուն անունով՝ Պարոյր Ղազարեան:

Բանաստեղծ, բանասեր, գրական գործիչ: Ծնած է 1924 Յունուար 26-ին Չանախչի գիւղը (այժմ, Չանգակատուն գիւղ):

1940-ին աւարտած է ծննդավայրի միջնակարգ դպրոցը, 1945-ին՝ Երեւանի Պետական Յամալսարանի Բանասիրական ճիւղը:

1946-1951թթ. եղած է «Աւանգարդ» թերթի եւ «Գրական Թերթ»-ի խմբագրութեան աշխատակից, ինչպէս նաեւ արտասահմանեան երկիրներու հետ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան գրական բաժնի խորհրդական:

Երաբայր Սեւակ

Պարոյր Սեւակի տուն-թանգարանի որմնանկարներէն

1955-ին կ'աւարտէ Մոսկուայի Մաքսիմ Կորբիի Անուան Գրականութեան Ինստիտուտը եւ մինչեւ 1959 թ. կը դասախօսէ Նոյն հիմնարկին մէջ:

1966-1971թթ. կը վարէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարի պաշտօնը:

1967-ին «Սայաթ Նովա» նիւթով թեգ կը պաշտպանէ, որուն համար իրեն կը շնորհուի Բանասիրական Գիտութիւններու Տոքթորի գիտական կոչում:

Իր գործերը թարգմանուած են ռուսերէնի եւ բազմաթիւ այլ լեզուներու:

Յունիս 17 1971-ին զոհ գացած է ինքնաշարժի արկածի մը եւ թաղուած՝ իր ծննդավայրին մէջ:

Պ. ՍԵՒԱԿԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ՝
Բանաստեղծութիւններ՝
«Մօր ձեռքերը»
«Անքնութիւն»
«Մարդ էլ կայ, մարդ էլ»
«Քիչ ենք, բայց հայ ենք»
«Ծերանում ենք»

Պարոյր Սեւակ իր մօր՝
Անահիտ Սողոմոնեանի հետ

Հատորներ՝

«Անմահները Հրամայում են» 1948

«Անհաշտ Մտերմութիւն» 1953

«Սիրոյ Ճանապարհը» 1954

«Անլռելի Չանգակատուն» 1959 (Կոմիտասին նուիրուած)

«Մարդը ասի մէջ» 1964

«Սայաթ Նովա» 1969

«Եղիցի լոյս» 1969

«Ձեր Ծանօթները» 1971

«Այր մի Մաշտոց անուն» (Գիրքերու գիտարարին նուիրուած)

Գործ՝ Եորկի Եարալեանի, Երեւան

ՄԵՆՔ ՄԵՉ Ո՛Չ ՄԵԿԻՑ ԶԵՆՔ ԳԵՐԱԴԱՍՈՒՄ

Մենք մեզ ո՛չ մէկից չենք գերադասում
Պարզապէս մեր բախտն ուրիշ է եղել .-
Պարզապէս շատ ենք մենք արիւն հեղել
Պարզապէս մենք մեր դարաւոր կեանքում
Երբ շատ ենք եղել, ու եղել կանգուն
Դարձեա՛լ չենք ճնշել մէկ ուրիշ ազգի
Ո՛չ որ չի տուժել զարկից մեր բազկի
Եթէ գերել ենք՝ գրքերո՛վ միայն ...
Եթէ տիրել ենք՝ ծիրքերո՛վ միայն...
Իսկ երբ ստիպուած մեր հողն ենք թողել՝
Ո՛ւր էլ որ հասել, որտե՛ղ էլ եղել
Ջանացել ենք միշտ ամենքի համար,-
Շինել ենք կամուրջ, կապել ենք կամար
Ամենուր հերկել, հասցրել բերքեր.
Ամենքին տուել մի՛տք, առա՛ծ, երգե՛ր՝
Պաշտպանել նրանց հոգեւոր ցրտից,-
Ամենուր թողել մեր աչքից՝ ցուանք
Մեր հոգուց՝ մասունք
Եւ նշխար՝ սրտից...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իմ քաղցրանուն,
Իմ բարձրանուն,
Իմ տառապա՛ծ,
Իմ փառապանծ:

Հների մէջ՝ դու ալեհեր,
Նորերի մէջ՝ նոր ու ջահել.
Դու խաղողի խչմարուած վազ,
Վշտերըդ ջուր, ինքդ աւազ.

Դու՝ բարտենի սաղարթաշատ,
Առուն ի վար փռուած փշատ.
Դու՝ կիսաւեր ամրոց ու բերդ,
Մագաղաթեայ մատեանի թերթ,
Դու՝ Չուարթնոց - աւեր տաճար,
Կոմիտասեան Ծիրանի ծառ.
Դու՝ ջրահաց խորունկ ծորում,
Դու՝ հորովել անուշ ծորուն,
Փայլ գութանի արծաթ խոփի,
Դու՝ նե՛տ, նիզա՛կ, մկուն՛դ կոպիտ,
Դու՝ հայրենի ծխանի ծուխ,
Դու՝ անգի՛ր վեպ, դու՝ Սասնայ ծուռ...

Իմ փառապանծ
Իմ տառապա՛ծ
Իմ բարձրանուն
Իմ քաղցրանուն:

Դու՝ մրգերի շտեմարան,
Ոսկեվազեան գինու մառան.
Դու՝ թաւշէ դեղձ, դու՝ փրփուր հաց,
Արտաշատեան խաղող սեւաջ.
Դու՝ Սեւանի վառուող կոհակ,
Երեւանի սիւն ու խոյակ.
Դու՝ հանգրուան, կանչող փարոս,
Դու՝ հայկական գերբ ու դրօշ.
Խօսուն վկայ կոտորածի
Ու վճիտ աչք ցամքած լացի,
Արդարութեան ահեղ ատեան,
Սրի պատեան...
Սիրոյ մատեան
Միշտ հի՛ն ու նո՛ր իմ Հայաստան:

Աղբիւրներ՝

"BaruyrSevag." University of Michigan-Dearborn.Web. 08 May 2013.
<<http://www.umd.umich.edu/dept/armenian/literatu/sevag.html>>.

"ՊայրսերՍեվակ." Web. 08 May 2013.
<<http://paruyrservak.wordpress.com/>>.

Էրաժշտություն

Սայաթ-Նովա
Կոմիտաս
Խաչատուրեան
Գասպարեան
Ազնաւուր

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ (1712-1795)

Դժուար է Սայաթ-Նովայի մասին հաստատ տեղեկություններ ունենալ. սակայն պատմաբաններ եւ երաժշտագետներ աշուղին¹ կենսագրությունը կը գուշակեն անոր երգերուն բովանդակութենէն:

Ծնած է Թիֆլիս 1712-ին: Բուն անունն է՝ Յարութիւն Սայաթեան: Հայրը՝ Կարապետ եղած է Հալեպէն: Իր ընտանիքը Թիֆլիսի արհեստաւոր դասակարգին կը պատկանէր:

Ան իր մանկութիւնը եւ պատանեկութիւնը անցուցած է Թիֆլիս ուր գրել եւ կարդալ սորված է: 12 տարեկանին ծնողքը զինք ջուլհակութեան (գորգ հիւսել) արհեստանոց յանձնած են:

Սայաթ-Նովա

Սայաթ-Նովան
ըստ Մարտիրոս Սարեանի

Երիտասարդ տարիքին Սայաթ-Նովա շրջած է Կովկասի գանազան երկիրները: Եղած է Պարսկաստան, Հնդկաստան եւ Օսմանեան կայսրութեան շրջանները: Այդ տարիներուն է որ ան կատարելագործած է աշուղական արուեստը: Ամուսնացած է եւ ունեցած՝ չորս զաւակ:

Սայաթ-Նովան հրաւիրուած է վրաց թագաւոր Հերակլ Բ-ի պալատը, ուր մօտ տասը տարի եղած է պալատական երգիչ եւ զուարճախօս: Ըստ միջնադարեան աւանդութեան նման պաշտօններ կը վարէին միայն ազնուականները: 1750-ական թուականներուն Սայաթ-Նովան հեռացուած է պալատէն:

Տարբեր կարծիքներ կան աշուղին վտարման մասին: Ոմանք կ'ըսեն, թէ ան սիրահարուած էր թագաւորին քրոջ՝ Աննային: Ուրիշ պատմաբաններ կը պատճառաբանեն թէ ազնուականներ նախանձած են Սայաթ-Նովայի ունեցած ազդեցութենէն եւ կամ նեղուած անոր ըրած կատակներէն եւ զուարճախօսութիւններէն: Պետք չէ մոռնալ թէ ինք հասարակ ծագում ուներ եւ սակայն բարձր աստիճաններու հասած էր պալատին մէջ:

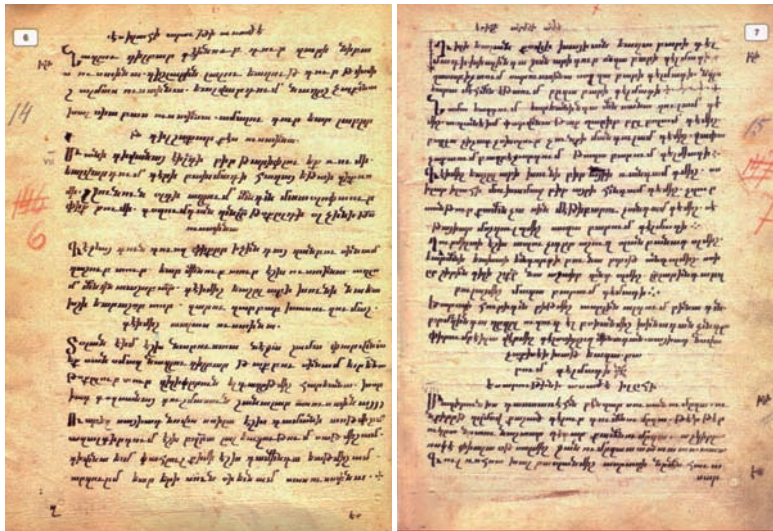
Պալատէն հեռանալէն յետոյ Սայաթ-Նովան նուիրուած է եկեղեցական կեանքի: Ան մահացած է Թիֆլիս, հաւանաբար 1795-ին:

Մեծ աշուղը մոռացութեան մատնուած է մինչեւ որ հայագետ Գեորգ Ախվերդեան կը յայտնաբերէ աշուղին ձեռագրով «Տաֆթար»ը, զոր կ'ուսումնասիրէ եւ ապա հայերէն երգերը կը հրատարակէ 1852-ին:

Սայաթ-Նովայի գերեզմանը
Թիֆլիսի մէջ

¹Աշուղական երգերը կը յօրինեն աշուղները: «Աշուղ» բառը արաբերէն «աշէք» բառն է, որ կը նշանակէ «սիրահար»: Տարբեր դասակարգի աշուղներ կային՝ բարձրարուեստ աշուղները կը մնային արքունիքներու մէջ, ուրիշներ քաղաքներու՝ եւ դասակարգ մը կար որ կը շրջէր գիւղէ գիւղ:

Սայաթ - Նովայի
«Տաֆթար»-էն
էջեր

Սայաթ-Նովային մեզի հասած են 230 խաղ (66-ը՝ հայերեն, 36-ը՝ վրացերեն, 125-ը՝ ատրաքեյժաներեն, 7-ը՝ կիսատ եւ 5-ը՝ խառն): Իր բազմալեզու ստեղծագործություններով, հայ իրականության մեջ ան առաջին բանաստեղծն է որ նպաստած է Կովկասի ժողովուրդներու հոգեւոր մերձեցման:

Սայաթնովայագիտությունը հայագիտության ճիւղերէն մէկն է որ կ'ունսումնասիրէ Սայաթ-Նովայի կեանքը, երգերը, խաղերը եւ բանաստեղծությունները:

Սայաթ-Նովայի կեանքէն ներշնչուած՝ ստեղծուած են վեպեր, ոտանաւորներ, շարժանկարներ եւ օփերաներ: Իր գործերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու:

Սայաթ Նովայի յուշարձանը, Երեւան

Սայաթ-Նովան՝ հայ ժողովուրդի մեծագոյն երախտաւորը, եղած է սիրոյ եւ արդարութեան քարոզիչ, բանաստեղծ, երգիչ, երգահան եւ նուագող: Ան ոչ միայն մեծ համբաւ կը վայելէ հայերուն մօտ՝ այլ քաջածանօթ է նաեւ վրացիներուն, պարսիկներուն եւ ազերիներուն:

Աղբիւրներ՝

"Sayat Nova" Armenian House, Web. 11 Feb. 2013.
<<http://www.sayat-nova.am/bio.html>>.

"Sayat Nova" Sayat-Nova.am, Web. 11 Feb. 2013.
<<http://www.sayat-nova.am/bio.html>>.

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (1869-1935)

Երգահան, երաժշտագետ, երգիչ, խմբավար եւ մանկավարժ:

Աւագանի անունով՝ Սողոմոն Սողոմոնեան, ծնած է 1869-ին Քեթահիա: Իր հայրը՝ Գեորգ՝ կօշկակար էր իսկ մայրը՝ Թագուհի, գորգագործութեամբ կը զբաղուէր: Կոմիտասի ծնողները օժտուած էին գեղեցիկ ձայնով:

Ունեցած է տխուր մանկութիւն մը: Մէկ տարեկանին կորսնցուցած է իր մայրը եւ տասը տարի յետոյ՝ իր հայրը: Այսպէս, 11 տարեկանին մնացած է որբ:

Կոմիտաս Վարդապետ

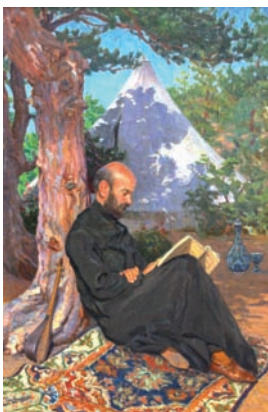
Գեորգեան ճեմարան,
Սուրբ Էջմիածին

1881-ին Սողոմոն կ'ուղարկուի Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը ուր քսան դիմող որբերէն միայն ինք կ'ընդունուի: 1893-ին կ'աւարտէ ճեմարանը եւ կը ձեռնադրուի արեղայ, վերանուանուելով՝ Կոմիտաս: Իսկ 1895-ին կը ստանայ վարդապետական աստիճան:

Կաթողիկոսին բարեխօսութեամբ եւ հայ բարերար՝ Մանթաշէֆի աջակցութեամբ Կոմիտաս կ'ուղարկուի Եւրոպա երաժշտական ուսումը շարունակելու համար Պեռլինի Ռիչարտ Շմիթի երաժշտանոցին մէջ: Միաժամանակ Կոմիտաս կը հետեւի փիլիսոփայութեան, գեղագիտութեան եւ երաժշտութեան պատմութեան դասընթացներուն Պեռլինի Կայսերական Զամալսարանին մէջ:

1899-ին կը վերադառնայ Էջմիածին եւ նորութիւններ կը մտցնէ ճեմարանի երաժշտական դասընթացներուն մէջ: Կը սկսի շրջիլ հայկական գաւառները եւ գրի կ'առնէ հայկական, քրտական եւ թրքական երգերն ու մեղեդիները:

Կոմիտասի հաւաքած 4000-է աւելի գեղջկական երգերը երաժշտական մշակոյթի հնագոյն ու բարձրարուեստ կատարումներու նմոյշներ են:

«Երաժշտագետ Կոմիտասը» Փանոս Թերլէմեզեան, 1913

1910-ին Կոմիտաս կը հաստատուի Պոլիս ուր կը կազմէ երեք հարիւր հոգիւնոց «Գուսան» երգչախումբը եւ կ'ունենայ երաժշտական բեղուն գործունեութիւն: Զամերգներով հանդես եկած է Չուիցերիոյ տարբեր քաղաքներու եւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան մէջ: Ան համերգներ տուած է նաեւ Էջմիածին, Երեւան, Թիֆլիս եւ Պաքու: 1912-ին Աղեքսանդրիոյ մէջ կազմած է «Գուսան» երգչախումբը ու համերգներ տուած՝ Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի մէջ:

Կոմիտաս Գահիրէի մէջ
1911-ին

Գեորգ Բաշինջաղեանի նկարչութեան աշխատանոցին մէջ ձախէն աջ՝ Բաշինջաղեան, Աւետիք Իսահակեան, Ղազարոս Աղայեան, Արշակ Չօպանեան, Վրթանէս Փափագեան, Յովհաննէս Թումանեան եւ Կոմիտաս Վարդապետ, 1908, Թիֆլիս

1915-ին Կոմիտաս կը ձերբակալուի երիտ. թուրքերու կողմէ, ուրիշ նշանաւոր հայ մտաւորականներու կողքին: Կ'աքսորուի Անատոլիա ուր ականատես կ'ըլլայ հայոց ահաւոր կոտորածին: Ազդեցիկ թուրք անձերու միջնորդութեամբ եւ բարեխօսութեամբ Կոմիտաս ազատ կ'արձակուի եւ կը վերադառնայ Պոլիս, սակայն դժբախտաբար ան կորսնցուցած էր իր մտային ու հոգեկան հաւասարակշռութիւնը:

Սօտաւորապէս քսան տարի Կոմիտաս կը մնայ Փարիզի Վիլ-ժուիֆ (Villejuif) հոգեբուժարանը մինչեւ իր մահանալը 1935-ին: Արդի պատմաբաններ կը հաստատեն թէ Կոմիտաս կը տառապէր՝ «Post-traumatic Stress Disorder» հոգեկան հիւանդութենէն:

1936-ին Կոմիտասի աճիւնները կ'ամփոփուին Երեւանի Կոմիտասի անուան պանթէոնին մէջ:

Կոմիտաս վարդապետի ղեկավարած երկսեռ «Գուսան» երգչախումբը, Պոլիս, 1914

Կոմիտասի ստեղծագործութեան մէջ առանձնայատուկ տեղ ունի պատարագը գոր գրած է արական երգչախումբի համար: Իր մեծագոյն գործը եղած է հայկական ժողովրդական երգերու հաւաքումը եւ մշակումը: Կոմիտասի շնորհիւ պահպանուած է արեւմտեան Հայաստանի մշակոյթը:

Իր ամենատարածուած յօրինումներէն յիշենք «Կաքաւի երգը», «Գարուն ա», «Բելէր, Յուէր», «Ծիրանի Ծառ», «Կռունկ», «Լուսնակն Անուշ» երգերը, եւայլն, եւայլն:

Երեւանի Պետական Երաժշտանոցը կը կրէ Կոմիտասի անունը: Փարիզի մէջ Երեւանի զբօսայգիին (Jardin D'Erevan) մէջ կը գտնուի Կոմիտասի արձանը:

Կոմիտասի արձանը Երեւանի մէջ:

Կոմիտասի եւ Մեծ Եղեռնի զոհերուն նուիրուած յուշարձանները, առաջինը՝ Փարիզ «Jardin d'Erevan» եւ երկրորդը՝ Տիթրոյթ, ԱՄՆ:

Աղբիւրներ՝

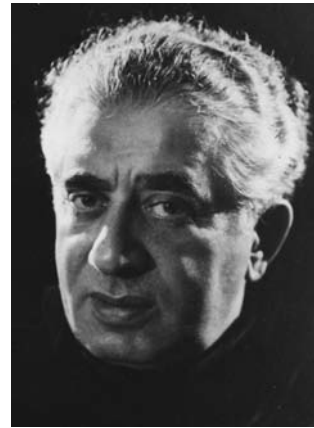
Kuyumjian, Rita Soulahian. *Archeology of Madness: Komitas, Portrait of an Armenian Icon*. Princeton, NJ: Gomidas Institute, 2001. Print.

Komitas. Web. 09 Sept. 2012. <<http://komitas.am/arm/brief.htm>>.

ԱՐԱՄ ԽԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ (1903-1978)

Ծնած է Թիֆլիս 1903-ին: Իր ընտանիքը կը զբաղէր գիրքերու կազմարարութեամբ:

Երիտասարդ Արամ Մոսկուա կը մեկնի իր ուսումը շարունակելու համար Մոսկուայի համալսարանի ֆիզիկա-մաթեմատիկական բաժնին մէջ ուր որպէս մասնագիտութիւն կ'ընտրէ կենսաբանութիւնը: Նոյն ժամանակ ան կը հետեւի երաժշտական դասընթացքներու (թաւջութակի դասարան) Կնեսիններու անուան երաժշտական ուսումնարանին մէջ:

Արամ Խաչատուրեան

1929-ին կ'ընդունուի Մոսկուայի Պետական Երաժշտանոցը (Moscow National Conservatory) ուր Խաչատուրեանի տաղանդը շուտով կը յայտ-

նաբերուի: Սկսած է ստեղծագործել ուսանողական տարիներուն 1934-1936թթ.:

Երիտասարդ Խաչատուրեան թաւջութակով

Իր սկզբնական ստեղծագործութիւնները կ'ըլլան դաշնամուրի եւ ջութակի համար յորինումներ: Հետզհետէ իր գործերը կը զարգանան եւ կը սկսի նուագախումբերու երաժշտութիւններ յորինել:

40-ական թուականներուն Խաչատուրեան հակեցաւ թատերական երաժշտութեան: Յօրինեց կարգ մը շարժանկարներու երաժշտութիւններ ինչպէս՝ «Պէպօ» եւ «Չանգեզուր» որոնք արժանացած են բարձր գնահատանքի:

1943-ին, յատկապէս նշանաւոր դարձաւ Խաչատուրեանի «Գայիանէ» պալէն որ արժանացաւ մրցանակի: «Գայիանէ»ն թէեւ դասական պալէի բնոյթը ունի, սակայն կը կրէ ժողովրդական երաժշտութեան յատկանիշեր:

Արամ Խաչատուրեան Գահիրէի ՀԱՀ Կոկանեան Սրահի պարտէզին մէջ մտերիմ հանդիպումի մը ընթացքին, 1961

«Սպարտակ» պալէի վերջին տեսարանը, Մոսկուայի «Պուշկոյ» թատերասրահին մէջ, 1968

Խաչատուրեան կը համարուի ոչ միայն Սովետական մեծագոյն երգահաններէն մէկը այլ նաեւ 20-րդ դարու ամենատաղանդաւոր կոմպոզիտորներէն մին: Իր գործերը յայտնի են ամբողջ աշխարհին. Խաչատուրեան հայ ազգային երաժշտութիւնը համաշխարհային ճանաչումի հասցուցած է:

Խաչատուրեանի անունով կը կոչուի Հայ ֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճը՝ Երեւան:

Ռուսական դրոշմաթուղթ նուիրուած Արամ Խաչատուրեանի ծննդեան 100 ամեակին, 2003

Խաչատուրեանի արձանը, Երեւանի Պետական Օփերային առջեւ

Աղբիւրներ՝

"Aram Khachaturyan" FindArmenia.com. Web. 11 Feb. 2013.

<<http://www.findarmenia.com/arm/culture/music/aram-khachaturyan>>

ԳՈՒԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ (1924-2007)

«Հայրենի սոխակ»՝
Գոհար Գասպարեան

որ նոյնպէս օփերային երգիչ էր: Չոյզը երջանիկ ապրած է մինչեւ Լեւոնեանի մահը, 2004-ին:

Իր կեանքին ընթացքին Գոհար կատարած է 23 օփերաներու գլխաւոր դերերը: Իր երգացանկը կ'ընդգրկէ 500-էն ավելի ստեղծագործութիւններ: Ինք հանդես եկած է աշխարհի մեծագոյն բեմերէն:

Իր ամենասիրուած կատարումն է Արմէն Տիգրանեանի «Անուշ» օփերային հերոսուհին դերը, որ նկարահանուած է եւ արտադրուած՝ իբր ֆիլմ-օփերա 1983-ին:

Գոհար Միքայէլի Խաչատուրեան ծնած է Գահիրէ, Եգիպտոս: Յաճախած է Գահիրէի Գալուստեան Ազգային Վարժարանը, ապա՝ Գահիրէի երաժշտական ակադեմիան:

1948-ին Գոհար կը ներգաղթէ Սովետական Հայաստան: Երեւանի մէջ Գոհար մաս կը կազմէ Հայաստանի օփերայի եւ պալէի ազգային ակադեմական թատրոնին իբր մեներգչուհի: Իր տաղանդը շուտով կը յայտնաբերուի: Բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեան զայն կ'անուանէ «հայրենի սոխակ» որովհետեւ ան ուներ ճկուն եւ ճոխ սփրանս ձայն: Իսահակեան անոր մասին ըսած է թէ՝ «*թռչունները Գոհար Գասպարեանին սովորեցրել են երգել, իսկ նա թռչուններին՝ ծլվլալ*»:

1949 թուականին, Երեւանի մէջ կը ծնի իր դուստրը՝ Սեդան :

1956-ին Գոհար Գասպարեան կ'անուանուի Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութիւններու Միութեան (ԽՍՀՄ) ժողովրդական արտիստ:

1964 թուականէն դասաւանդած է Երեւանի երաժշտանոցին մէջ: Իր աշակերտները դարձած են համաշխարհային լաւագոյն մեներգիչներ:

Վերստին ամուսնացած է իր աշակերտներէն՝ Տիգրան Լեւոնեանի հետ,

Աւետիք Իսահակեան եւ Գոհար Գասպարեան, 1946

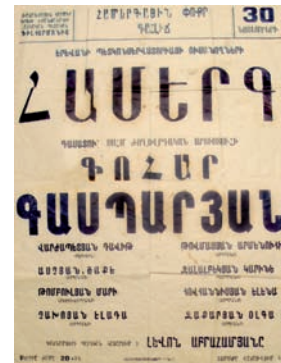

Գոհար Գասպարեան եւ
Տիգրան Լեւոնեան

Գոհար Գասպարեան մահացած է Մայիս 16, 2007-ին Երեւանի մէջ: Յուդարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է պետական մակարդակով ի ներկայութեան նախագահ Ռոպերթ Զոհարեանի, վարչապետ Սերժ Սարգսեանի եւ այլ պետական եւ մշակութային պաշտօնատարերու: «Հայրենի Սոխակ»-ին դամբարանը կը գտնուի Կոմիտասի անուան զբօսայգիի պանթէոնին մէջ ուր կը հանգչին հայ երեւելի անձնաւորութիւնները:

Գոհար Գասպարեան ելոյթներ ունեցած է աշխարհի տարբեր երկիրներու մէջ, սակայն իր կեանքին մեծ մասը անցուծած է Հայաստան:

Առաջարկներ եղած են իրեն որ արտասահմանի օփերաներուն եւ թատրոններուն մէջ դերեր ստանձնէ, սակայն ինք շարունակ մերժած է: 1988-ին երբ կեանքի պայմանները դժուարացած են Հայաստանի մէջ, Գոհարին մտերիմներէն մէկը գանգատ կը յայտնէ որ Հայաստանի մէջ գործ չկայ, Գոհար կը պատասխանէ «Ի՞նչ ըսել է գործ չկայ. Հայաստանը դժուար օրեր կ'ապրի՝ պատերազմ, անկախութիւն, երկրաշարժ, տնտեսական տագնապ, շրջափակում, ինչպէ՞ս կրնաք մեր երկիրը Արեւմուտքի հետ բաղդատել: Ես 55 տարուայ երգչուհի եմ, հիմա որ Օփերան փակ է, այս տարիքիս, ես հագուստ կը կարեմ եւ օրապահիկս կ'ապահովեմ: Օփերան փակ է ըսելով ուրիշ գործ կ'ընեմ, ուրիշ գործ ընելը ամօթ չէ»:

Գասպարեանի
համերգին
ծանուցագիրը

Լուսանկարը տրամադրեց՝ Զրիստափոր Միքայէլեան

Գոհար Գասպարեան Գահիրէի Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան մէջ

Աղբիւրներ՝

"Nor Khosq." Nor Khosq. Web. 11 Feb. 2013.
<<http://norkhosq.net>>.

"Arev Arabic". (2007). Kohar Kasparian. Arev Arabic, Volume 7 (115)
<<http://agbuegypt.com/admin/PublicationFiles/cover.pdf>>

ՇԱՌԼ ԱՉՆԱԼՈՒՐ (1924)

Շահնուր Վաղինակ Ազնաուրեան ծնած է Saint-Germain-des-Prés, Փարիզ, 1924-ին:

Իր հայրը՝ Միքայել Ախալցխացի էր, իսկ մայրը՝ Զնար Իզմիրցի: Անոնք ցեղասպանությունն փախչելով կը հաստատուին Ֆրանսա:

Միքայել Ազնաուրեան հայկական փոքր ճաշարան մը կը բանայ՝ «Le Caucase», Փարիզի «Rue de la Hachette» փողոցին վրայ ուր ինք եւ Զնար կ'երգէին ու կատակերգություններ կ'ընէին: ճաշարան կը յաճախէին հայ եւ այլազգի գաղթականներ:

Շառլ Ազնաուր իր մօր՝ Զնարի հետ

Ազնաուրեանները ունեցած են երկու զաւակ՝ Շառլ եւ Այտա, որոնք մեծցած են արուեստասէր միջավայրի մը մէջ:

Շառլ 9 տարեկանէն աշխատանքի կ'անցնի. եղած է դերասան, պարող, թերթ ծախող եւ այլն: Ազնաուրեան մականունը կը կրճատէ՝ Ազնաուրի:

Քառասունական թուականներուն վերջերը Էտիթ Փիաֆ՝ աշխարհահռչակ ֆրանսացի երգչուհին, յայտնաբերելով Ազնաուրին ձիրքերը, իր խումբին մէջ կ'առնէ զայն: Ազնաուր այս խումբին հետ կը շրջի Ֆրանսա եւ Միացեալ Նահանքներ եւ մեծ երգչուհիին համերգներուն ընթացքին ելոյթ կ'ունենայ:

Ֆրանսական երգարուեստի աշխարհը Ազնաուրին դիւրաւ չ'ընդունիր: Կը քննադատեն իր օտար տեսքը, արեւելեան պղտոր ձայնը, կարճ հասակը եւ իր պարզ ու անկեղծ բնավորութիւնը: Իր յուսահատութեան մէջ Ազնաուր կը գրէ՝ «*Quels sont mes handicaps? Ma voix, ma taille, mes gestes, mon manque de culture et d'instruction, ma franchise, mon manque de personnalité. Ma voix? Impossible de la changer. Les professeurs que j'ai consultés sont catégoriques: ils m'ont déconseillé de chanter. Je chanterai pourtant, quitte à m'en déchirer la glotte.*»

Հետզհետէ Ազնաուրի աստղը կը փայլի, վաթսունական թուականներուն սկիզբը կ'ունենայ մեծ յաջողութիւններ յատկապէս «*Je me voyais déjà*» (1960) երգով ուր կը պատմէ իր դժուարութիւններուն մասին:

Շառլ Ազնաուր

Ազնաուր եւ Էտիթ Փիաֆ ելոյթի մը ընթացքին

Ազնաւոր զանազան աստղերու հետ ծախէն աչ՝ Helena Segara, Dalida, Enrico Macias, Kermit the Frog, Stevie Wonder, Celine Dion եւ Liza Minnelli

Կը յաջորդէն ուրիշ յաջող երգեր ինչպէս՝ «*Tu te laisses aller* (1960), *Il faut savoir* (1961), *Les comédiens* (1962), *La mamma* (1963), *Et pourtant* (1963), *Hier encore* (1964), *For Me Formidable* (1964), *Que c'est triste Venise* (1964), *La Bohème* (1965), *Emmenez-moi* (1967) եւ *Désormais* (1969)»:

Ազնաւոր ինքնաշխատութեամբ սորված է անգլերէն լեզուն: Գործակցելով թարգմանիչներու հետ, ան ձայնագրած է իր ստեղծագործութիւնները անգլերէն, սպաներէն եւ իտալերէն տարբերակներով: 1964-ին ան կազմակերպած է իր առաջին մենահամերգը Քարնեկի Յոլ-ին մէջ:

Իր յօրինած եւ երգած երգերը (որոնք հազարէ աւելի են) կատարած են այնպիսի երգիչներ ինչպէս Édith Piaf, Frank Sinatra, Andrea Bocelli, Ray Charles, Bob Dylan, Liza Minnelli, Elton John, Dalida, Josh Groban, Petula Clark, Shirley Bassey, Sting, Nana Mouskouri եւ Julio Iglesias:

Ֆրանսացի «pop» երգչուհի Mireille Mathieu երգած եւ ձայնագրած է Ազնաւորի հետ բազմաթիւ առիթներով: Ազնաւոր եւ Luciano Pavarotti միասնաբար երգած են Ave Maria-ն:

Շառլ Ազնաւորը իսկական հայրենասեր մըն է: 1988թ. տեղի ունեցած Հայաստանի երկրաշարժէն յետոյ, ան հիմնեց բարեգործական հիմնադրամ մը՝ «Ազնաւորը Հայաստանի համար», երկրաշարժէն տուժողներուն օժանդակելու համար:

Ան պատրաստեց բարեգործական տեսահոլովակ մը որուն մէջ Henri Verneuil-ի եւ 90 ֆրանսացի այլ երգիչ-դերասաններու հետ միասնաբար կատարած են «*Քեզ համար, Հայաստան*» երգը:

«Քեզ համար, Հայաստան» ձայներիգի պահարանը

Ազնաւուրին երկու աղջիկները կը հետեւին իրենց հօր երգարուեստի մէջ, ծախին իր աւագ դուստրը՝ Սեդա, իսկ աջին՝ Զաթիա

Ազնաւուրի արձանը Գիւմրիի մէջ

2001թ. առ ի երախտագիտութիւն եւ շնորհակալութիւն մեծանուն երգիչին կատարած բազմաթիւ բարեգործութիւններուն, Հայաստանի իշխանութիւնները Ազնաւուրի անունով կոչած են Երեւանի հրապարակներէն մին: Նոյնիսկ անոր արձանը գետեղուած է, Հայաստանի երկրորդ քաղաք՝ Գիւմրիի մէջ:

Ազնաւուր Ատոմ Եղոյեանի «Արարատ» (2002) ֆիլմին գլխաւոր դերասաններէն մէկն է: Ֆիլմը նուիրուած է 1915թ. Հայոց ցեղասպանութեան:

Շառլ Ազնաւուր իր կեանքին մեծագոյն մասը անցուցած է Ֆրանսա, բայց չէ մոռցած երբեք, որ ինք հայ է: Մինչեւ օրս ան կ'օգնէ Հայաստանին:

26 Դեկտեմբեր 2008-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Սերժ Սարգսեան, Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութիւն շնորհած է Շառլ Ազնաւուրին :

2009-ին Ազնաւուր նշանակուած է Հայաստանի Հանրապետութեան մշտական դեսպան UNESCO-ի մէջ:

2009-ին Ազնաւուր կը ստանցնէ իր նոր պաշտօնը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան մշտական դեսպան UNESCO-ի մէջ եւ նոյն տարին կը նշանակուի Չուիցերիոյ Հայաստանի դեսպան

Եգիպտական թերթի մը մէջ յօդուած մը Ազնաւուրի 2008 Յունուարի Գահիրէի համերգին մասին

Աղբիւրներ՝

“Շառլ Ազնաւուր” Web. 8 May 2013.

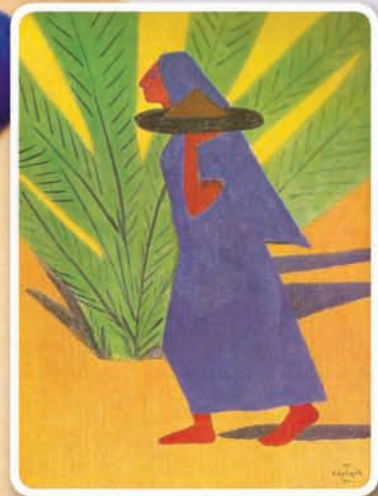
<<http://www.findarmenia.com/arm/culture/music/charles-aznavour>>

Կարգուրիւն

Իշուսին

Չարեան

Հորի

Զյւղապոլսի

Յակոբեան

ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ (1226-1288)

Թորոս Ռոսլին, ապրած է Կիլիկիոյ Թագաւորութեան շրջանին՝ 13-րդ դարուն: Իր կեանքը մնացած է առեղծուած մը:

Կը կարծուի թէ ան ծնած ըլլայ 1226թ., Ս. Կարապետ վանքին մէջ, եւ 4 տարեկանին, ծնողքին հետ Շատախէն անցած է Տարօն ապա Զեթում Բ. թագաւորի ժամանակ, 1230թ. հաստատուած Կիլիկիոյ Զոռմկլա վանքը:

13-րդ դարուն Զոռմկլա վանքը կը դառնայ Կիլիկիոյ մշակութային մեծագոյն կեդրոններէն մին, նամանաւանդ գիրքի ձեւաւորման մարզին մէջ:

Լեւոն թագաւորը Կեռան թագուհիին հետ, 1272 թ.

Վանքի գրչատան մէջ, Թորոս կը հետեւի նկարչական գրչութեան, գեղանկարչութեան եւ մանրանկարչութեան ճիւղերուն:

Այս շրջանին, իբրեւ վարպետ նկարիչ կը գծէ բոլոր պալատականներուն նկարները, յատկապէս Կիլիկիոյ Լեւոն թագաւորին երկու դիմանկարները, առաջինը՝ պատանի թագաժառանգը, իսկ երկրորդը հարսանեկան հանդէսը Կեռան թագուհիին հետ:

23 տարեկանին կ'ամուսնանայ ու կ'ունենայ զաւակ մը, ապա կը ձեռնադրուի քահանայ:

1250թ. իբրեւ պալատական նկարիչ, իրեն կը շնորհուի Ճոսլին ֆրանսական մականունը, զոր ժամանակի ընթացքին կը վերածուի Ռոսլինի:

Կը կարծուի, թէ այս անունը յառաջ եկած է Ռոսլինի թռչունին կամ «Rouge» կարմիր բառէն, որովհետեւ կարմիր գոյնը շատ օգտագործած է իր նկարներուն մէջ:

Թորոս յարգուած արուեստագետ մըն էր եւ ազատ մուտք ուներ թագաւորին պալատէն ներս եւ յատուկ պատուէրներով կը պատրաստէր գեղազարդ գիրքեր: Կ'արժէ նշել իր 7 ձեռագիր մատենները՝ 1256-ի «Չէթունի Աւետարանը» (Մատենադարան, ձեռ. դ 10450), 1268-ի «Մալաթիայի Աւետարանը» (Մատենադարան, ձեռ. դ 10675), 1260-ի, 1262-ի, 1265-ի Աւետարանները – 1266-ի «Մաշտոցը» (Երուսաղէմի Սուրբ Յակոբեանց վանքի մատենադարան, համապատասխանաբար՝ ձեռ. դդ 251, 2660, 1956, 2027), 1262-ի «Սեբաստիայի Աւետարանը» (Պալդիմորի Ուոլդերս պատկերասրահ, ձեռ. դ 539):

Թորոս Ռոսլինի արձանը Երեւանի Մատենադարանի մուտքին

«Չէթունի Աւետարանը» (Մատենադարան, ձեռ. դ 10450), 1256 թ.

Ռոսլին ունի նաեւ անստորագիր գործեր, որոնք վերագրուած են իր օգնականներուն եւ աշակերտներուն եւ մինչեւ այսօր կը մնան անլուծելի:

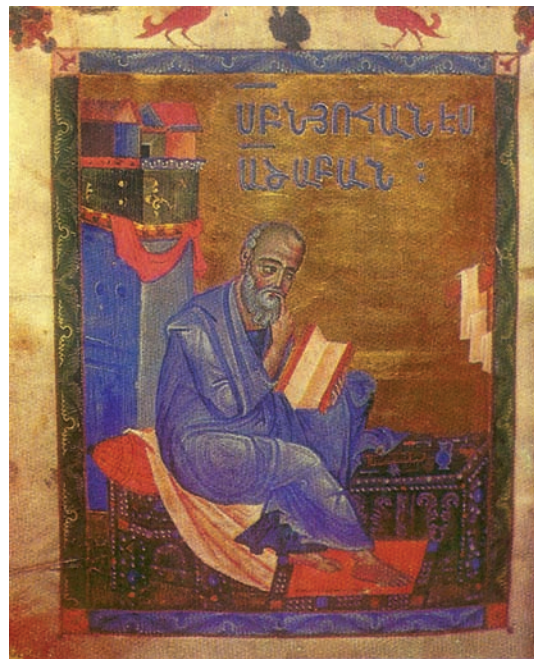
1286թ. ան պատրաստած է «Ճաշոցը», որ Հեթում թագաւորին յատկացուած էր, ուր աչքի կը զարնեն չափազանց մեծ քանակութեամբ զարդանախշեր:

400 էջերէ բաղկացած այս գրքին իւրաքանչիւր էջին վրայ նկարուած է 1-3 պատկեր, իսկ ամբողջ գիրքին մէջ կան շուրջ 700 զարդանախշեր ու նկարներ, որոնք մեծ մասամբ բուսական, կենդանական նկարներ են՝ իսկական գլուխ գործոց մը:

Իր վերջին գործը ստորագրած է 1288թ.:

«Կարմիր Ծովի անցքը» 1266 թ

1268-ի «Մալաթիայի Աւետարանը»
(Մատենադարան, ձեռ. դ 10675)

Սեդրակ, Միսաք եւ Յաբեթնաքով 1266 թ.

Աղբիւրներ՝

"Toros Roslin." TorosRoslin. LevonChookaszian.Web. 10 May 2013.

<<http://armenianstudies.csufresno.edu/ArmeniaDigitalProject/biography/biography.html>>.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԵԻ (1817-1900)

Յովհաննես Այվազովսքի ծնած է Յուլիս 29, 1817-ին Սեւ ծովու ափին, Խրիմի Թեոտոսիա հայաբնակ քաղաքին մէջ:

Նախնական կրթութիւնը ստացած է Խրիմի հայկական ծխական վարժարանը: Հետագային յաճախած է Փեթերսպուրկի Գեղարուեստական Ակադեմիան:

1837թ. երկու տարուան համար գացած է Խրիմ եւ նոյն տարուան ամբան ստացած է նկարիչի կոչում:

1840-ին մեկնած է Իտալիա, Սպանիա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Հոլանտա՝ մասնակցելու համար շատ մը ցուցահանդէսներու եւ մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է:

1844թ. վերադարձած է Ռուսիա եւ նշանակուած՝ Գեղարուեստի Ակադեմիայի անդամ: 1857-ին Փարիզի մէջ արժանացած է պատուոյ լեգէոնի ոսկեմետալին: 1868-ին մեկնած է Կովկաս եւ 1869-ին տուած է իր առաջին ցուցահանդէսը: Այվազովսքի մեծ համբաւի տիրացած է իբր ծովանկարիչ:

Այվազովսքիի դիմանկարը, գործ՝ Ալեքսէյ Թիրանովի (Aleksey Tyranov), 1847թ.

«Թրքական Նաւերէ Մարմարա ծով թափուող հայերը» կամ «Night Tragedy in the Sea of Marmara», 1897թ.

Եւրոպա գտնուած ժամանակաշրջանին, Այվազովսքի նիւթապէս օժանդակած է յոյներուն եւ իտալացիներուն մղած ազգային ազատագրական պայքարներուն: Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն մէջ միշտ հանդիպումներ ունեցած է հայերու հետ եւ ջանացած՝ իր նպաստը բերել հայ գաղութներու զարգացման: Ան ձգտած է նաեւ կազմել հայ նկարիչներու միութիւն մը:

1890-ական թուականներու ջարդերը խորապէս ազդած են իր նուրբ հոգիին վրայ: Սկսած է նկարել շատ մը սրտաճմլիկ նկարներ, ինչպէս «Տրապիզոնի հայկական ջարդը», «Թրքական Նաւերէ Մարմարա ծով թափուող հայերը» եւ ուրիշ այլ գործեր, որոնց մէջ կը ներկայացնէ իր ատելութիւնը՝ թուրք մարդասպան իշխանութիւններուն հանդէպ: 1898-ին Մոսկուայի մէջ ցուցադրուած են իր այս գործերը:

Մահացած է 1900թ. Ապրիլ 19-ին, ուղեղային տագնապի հետեւանքով եւ զինուորական մեծ պատիւներով թաղուած է Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ բակը (Թեոդոսիայի մէջ):

Այվազովսքիի յուշարձանը իր տուն-թանգարանին (Aivazovsky Picture Gallery) մօտ, Թեոտոսիա, Ուքրանիա

Ան ունի շուրջ 6000 կտավ: Գլխավոր գործերն են «Քաոս» 1841թ., «Համաշխարհային ջրհեղեղ»-ը, 1864թ.:

Այվազովսքի մեծ ծառայություններ մատուցած է հայ մշակոյթին, նկարած է հայկական բնութիւնը ինչպէս «Արարատ լեռան հովիտ»-ը 1882-ին, «Արարատ» 1886-ին, «Հայ մարտիկի երդում»-ը 1891-ին, «Հայ ժողովուրդի մկրտութիւն»-ը 1892-ին, «Լորտ Պայրընի այցելութիւնը Ս. Ղազար կղզին» 1895-ին եւ «Խրիմեան Հայրիկ Էջմիածնի մէջ» 1895-ին:

Այվազովսքի գործերը կը գտնուին աշխարհի ամենանշանավոր թանգարաններուն մէջ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի Պետական պատկերասրահին մէջ:

*Քաոս. Աշխարհի ստեղծումը
Chaos: Creation of the World,
(1841)*

*Հիւսիսային ծովուն վրայ նաւաբեկութիւն
The Shipwreck on Northern Sea (1875)*

Աղբիւրներ՝

“Aivazovsky.” Ivan Aivazovsky. ABC Gallery.Web. 10 May 2013.
<<http://www.abcgallery.com/A/aivazovsky/aivazovsky.html>>.

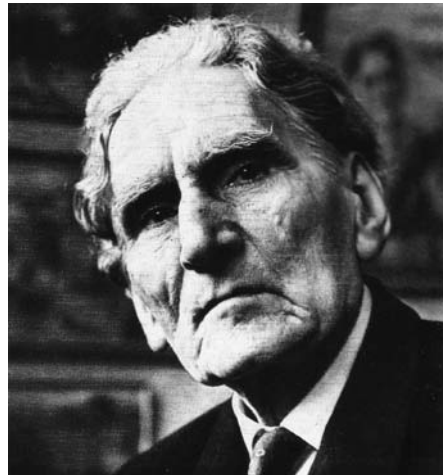
ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ (1880-1972)

Մարտիրոս Սարեան ծնած է Փետրուար 28, 1880-ին Նոր Նախիջեւան:

Նախնական կրթութիւնը ստացած է Խրիմի հայկական ծխական վարժարանը:

1895-ին կ'աւարտէ Նոր Նախիջեւանի հայ-ռուսական հանրակրթարանը, ապա կը մեկնի Մոսկուա ուսանելու գեղանկարչութեան, քանդակագործութեան եւ ճարտարապետութեան ուսումնարանին մէջ:

1901-ին Սարեան առաջին անգամ ըլլալով կ'երթայ Երեւան, ապա կ'անցնի Աշտարակ, Վաղարշապատ, Սեւան եւ 1902-ին՝ Անի: Այդ եւ յետագայ տարիներուն ան կ'ուսումնասիրէ հայ ժողովուրդի պատմութիւնն ու մշակոյթը, որ մեծապէս կը նպաստէ իր աշխարհահայեացքի եւ ստեղծագործական մեթոտի ձեւաւորման ու զարգացման: Ան ստեղծած է դիմանկարներ, բնանկարներ եւ բեմանկարչական գործեր:

Մարտիրոս Սարեան

Սարեան Եգիպտոսի մէջ, 1911

Ստեղծագործութեան առաջին շրջանին (1904-1909թթ.), հրաժարելով աւանդական մտածելակերպէն եւ սկզբունքներէն, Սարեան կը ստեղծէ Նոր ու արդիական արուեստ մը, զոր կոչուած է «սարեանական»:

Ստեղծագործութեան 2-րդ շրջանին (1910-ական թուականներուն) Սարեան կ'երթայ Պոլիս (1910թ.), Եգիպտոս (1911թ.), Պարսկաստան (1913թ.): Այդ շրջանի գործերէն են «Կ. Պոլիս: Փողոց: Կեսօր», «Իվան Շչուկինի դիմանկարը», «Փիւնիկեան արմաւենի», «Եգիպտական գիշեր», «Պանաններ», «Գարեգին Լեւոնեան», «Պարսկական բնանկար», «Դաշտային ծաղիկներ» եւ այլն:

1921-ին Ալեքսանդր Միասնիկեանի հրաւերով Սարեան ընտանիքով կը տեղափոխուի Երեւան, կը նշանակուի Նոր կազմակերպուող Հայաստանի պետական թանգարանի վարիչ, կ'օգնէ Երեւանի գեղարուեստի ուսումնարանի հիմնադրութեան, Յակոբ Կոջոյեանի հետ կը ստեղծէ ՀԽՍՀ (Հայաստանի Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութիւն) գինանշանը: 1945-էն եղած է Հայաստանի նկարիչներու միութեան նախագահ:

Եգիպտական դիմանկարներ, 1911, Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահ

1928-ին Փարիզի մեջ տեղի ունեցած Սարեանի ցուցահանդեսը

1924թ. մասնակցած է Վենետիկի «*Bien-nale*» 14-րդ ցուցահանդեսին, 1926-1928թթ. ապրած եւ ստեղծագործած է Փարիզ, ուր 1928-ին տուած է իր անհատական ցուցահանդեսը (նկարներուն մեծ մասը կ'այրին հայրենիք տեղափոխող նաւի հրդեհէն): 1937թ. Փարիզի համաշխարհային ցուցահանդեսին ԽՍՀՄ (Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութիւններու Միութիւն) տաղաւարին համար ստեղծած է

ցուցատախտակ որուն համար արժանացած է Մեծ Մրցանակի:

Սարեանի գործերէն են «*Հայաստան*», «*Եղիշէ Չարենցի դիմանկարը*», «*Արեւոտ բնանկար*», երեքն ալ՝ 1923թ., «*Վահրամ Փափազեանի դիմանկարը*», 1924թ., «*Աշնանային մառախլապատօր*», 1928թ., «*Ձանգուի ափը*», 1930թ., «*Ծաղիկներ*», 1945թ., «*Բակի անկիւն*», 1953թ., եւ այլն:

Սարեանը նկարազարդած է գիրքեր՝ Աւետիք Իսահակեանի «*Բանաստեղծութիւններ*»-ը 1929թ., Յովհաննէս Թումանեանի «*Հեքիաթներ*»-ը 1930թ., Եղիշէ Չարենցի «*Երկիր Նայիրի*»-ն, 1933թ., եւ այլն, նաեւ պատրաստած է օփերային պաստառներ ինչպէս Ալեքսանդր Սպենդիարեանի «*Ալմաստ*»-ը:

Հայաստան, 1923

Սարեանը գոյնի մեծ վարպետ է: Ստեղծած է պատկերասրահ շուրջ 3 հազար գործերով: Ան հասած է միջազգային մակարդակի. անոր ստեղծագործութիւնները իրենց արժանի տեղն ունին համաշխարհային արուեստի գանձարաններուն մէջ:

Սարեանը արժանացած է Պրիւքսէլի միջազգային ցուցահանդեսի ոսկեմետալին (1958թ.) եւ ՀԽՍՀ Պետական մրցանակի (1965թ.):

Սարեանի աշխատանոցը, լուսանկարած է Իդա Զար 1962-ին, լուսանկարը այժմ կը գտնուի Լոնտոն, «*National Portrait Gallery*»

1955-էն Հալէպի մէջ (Սուրիա) կը գործէ «*Սարեան ակադեմիա*»-ն, 1967թ. Երեւանի մէջ տուն-թանգարանը: Հայաստանի մէջ Սարեանի պատկերով լոյս ընծայուել է 20 հազարանոց թղթադրամ:

Սարեան գրած է «*Գրառումներ իմ կեանքից*» (1980թ.) հատորը:

Սարեանի անունով Երեւանի մէջ կոչուած է փողոց եւ տեղադրուած իր յուշարձանը:

Մահացած է 1972 թուականի Մայիս 5-ին Երեւան:

Աղբիւրներ՝

“Saryan”. LearnArmenian.com - Armenianart.Web. 10 May 2013.
<<http://www.learnarmenian.com/aboutarmenia/saryan/saryan.php>>.

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻ (1904-1948)

Ոստանիկ Մանուկ Ատոյեան ծնած է 1904-ին, Սեդրակ եւ Շուշան Ատոյեաններու համեստ յարկին տակ, Վանի Խորգոմ գիւղին մէջ: Իր հայրը կը մեկնի Ամերիկա, երբ Ոստանիկ չորս տարեկան էր միայն: Մայրը, Շուշանիկ, իր երեք անչափահաս աղջիկներով եւ միակ տղայով անպաշտպան կը մնայ: Ան կը ստիպուի ապաստանիլ Վանի հայաբնակ Այգեստան թաղամասը, 1910-ին:

Հագիւ Վան հաստատուած, վրայ կը հասնին 1915-ի Վանի կոտորածն ու ապա ինքնապաշտպանութեան կռիւները:

Ռուսական բանակին մուտքը Վան, թէեւ ժամանակաւոր փրկութիւն կը բերէ, սակայն անոր անակնկալ նահանջը, պատճառ կը հանդիսանայ որ Վանի եւ շրջակայքի հայութիւնը բռնէ գաղթի ճամբան դէպի Էջմիածին: Ատոյեաններն ալ կը հետեւին հոսանքին:

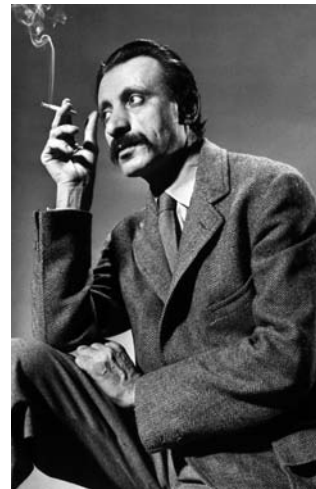
Ոստանիկ եւ Շուշան
Ատոյեանները, Վան, 1910թ.

Պատանի Ոստանիկ ձեռներեցութեամբ կը յաջողի ընտանիքը փոխադրել Երեւան: Մինչեւ 1919-ը, չարքաշ աշխատանքով, գրկանքով բայց գոյատեւման աննկուն կամքով, կը յաջողին ձեւով մը պահպանել իրենց գոյութիւնը:

Սակայն այդ տարուայ խստաշունչ ձմեռը եւ անոր ընկերացող սովը պատճառ կ'ըլլան որ զոհուի մայրը՝ Շուշանիկը: Մինչ այդ, Ոստանիկի երկու երեք քոյրերը՝ Ագապի եւ Սաթենիկ կարողացեր էին Ամերիկա մեկնիլ, որպէս հարսնուներ: Եւ վերջապէս Ոստանիկ եւ Վարդուիի քոյրն ալ, 1920-ին կը միանան անոնց՝ վառ երազներով:

Առաջին յուսախաբութիւն՝ հայրը վերամուսնացած ըլլալուն, չի գար զիրենք դիմաւորելու: Ապաստան կը գտնեն Պոսթըն, իրենց երեք քոյրերուն մօտ: Կորքի գործ կը գտնէ կօշիկի գործարանի մը մէջ: Հոն, կօշիկի տուփերուն վրայ այլազան գծագրութիւններ ընելուն պատճառաւ գործէն կ'արձակուի:

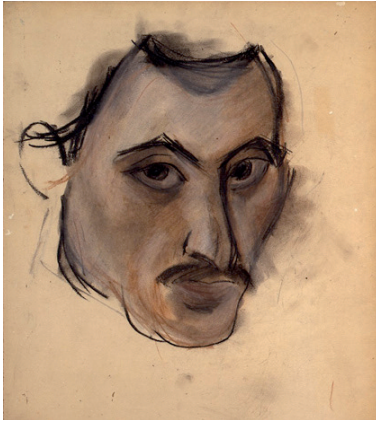
1925-ին կը մեկնի Նիւ Եորք եւ շնորհիւ իր կանխայայտ նկարչական ձիրքերուն կը յաջողի արձանագրուիլ Նիւ Եորքի ամենահեղինակաւոր Արուեստի Կեդրոնական Վարժարանը «National Academy of Design» եւ քանի մը ամիսէն, կ'ընդունուի որպէս

Արշիլ Կորքի

Արշիլ Կորքի աշխատանքի պահուն
«Newark Airport»-ի մէջ, 1937թ.

Ինքնանկար

ուսուցիչ: Վերջնականապես կը հաստատուի Կրիսիչ Վիլեյճ, արուեստագետներու թաղամասին մէջ: Այդ տարիներուն Ոստանիկ ինքզինքը կը կոչէ Արշիլ Կորքի:

1940-էն իսկ, արդէն լրիւ կազմաւորուած, վերջ դնելով իր փորձառական շրջանին, Կորքի կը ստեղծէ իր ինքնուրոյն ոճը՝ «*Abstract Expressionism*», որով նոր լուսամուտեր պիտի բանար արդի նկարչութեան մէջ: Իր առաջին ցուցահանդեսին բացումը տեղի կ'ունենայ Սան Ֆրանսիսքոյի Արդիական Արուեստներու Թանգարանին մէջ «*San*

Francisco Museum of Modern Art» 1941-ին, որմէ ետք այլեւս հանրածանօթ անուն մը կ'ըլլայ Կորքին: Հեղինակաւոր թանգարաններ իր գործերէն մնայուն նմուշներ կը ցուցադրեն, ինչպէս Նիւ Եորքի Մետրոպոլիթընը «*New York Metropolitan*», Ուիթնի թանգարանը «*Whitney Museum of American Art*» եւ Նշանաւոր Կուկընհայմ թանգարանը «*Guggenheim Museum*»:

Կորքիին կրած դժբախտութիւնները՝ տարագրութիւն, սով, բաժանում, որոնց վրայ վերջին շրջանին եկան բարդուիլ նաեւ աշխատանոցին հրդեհը 1946-ին, հաստ աղիքներու չարաղետ գործողութիւնը, եւ վերջապէս, ինքնաշարժի ծանր արկածը՝ որ անդամալոյծ դարձուց իր աջ թելը: Այս բոլորը ազդած են արուեստագետին հոգեվիճակին վրայ: Երբ իր սիրած ու պաշտած կինն ալ զինք լքեց իր երկու սիրասուն աղջնակներուն հետ, այն ատեն Կորքի անձնասպան եղաւ ինքզինք կախելով եւ երկտող մը ձգեց՝ «*մնա՛ք բարով , սիրելիներ...*» գրութեամբ:

Կորքի իր կնոջ եւ երկու դուստրերուն հետ

Տարին՝ 1948-ն էր, Յուլիսի 21-ը, Կորքին 44 տարեկան էր միայն:

Արուեստագետը եւ իր մայրը
The Artist and his Mother,
1936

Արշիլ Կորքիի հռչակաւոր գործերէն են: «*Էնկինարին տերեւը բու մըն է*», «*Տարի մը, կաթնախոտը*», «*Ծաղկած ջրաղացի ջուրը*», «*Արեւը, տերվիշը ծառին վրայ*», «*Լեարդը աքլորին բբուկն է*», «*Ինչպէս մօրս ասեղնագործած գոգնոցը կը բացուի կեանքիս մէջ*»: Իսկ Կորքիին «*Խորզումի Պարտէզները*» անունով գործը ան վերանուանած է՝ «*Սոչիի Պարտէզներ*» ու:

Աղբիւրներ՝

"Gorky's Life." The Arshile Gorky Foundation.Web. 10 May 2013.
<<http://arshilegorkyfoundation.org/gorkys-life>>.

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ (1923-2013)

Ծնած է Ադեքսանդրիա, Եգիպտոս 1923- ին: Ուսանած է Կիպրոսի Մելգոնեան Վարժարանին մեջ: Յաճախած է Գաիիրի գեղարուեստի համալսարանը ապա՝ Փարիզի «Académie de la grande Chaumière», ուր աշակերտած է յայտնի գեղանկարիչ «André L'Hôte»-ի: 1962-ին, իր ընտանիքին հետ ներգաղթած է Հայաստան:

Յակոբ Յակոբեան

Յակոբ Յակոբեանի նկարները խորապես կապուած են իր անձնական փորձառութեանց եւ զգացումներուն: Իր ստեղծագործութիւնները հիմնուած են առարկաներուն եւ նկարիչին միջեւ գոյութիւն ունեցող զգացումներու ներդաշնակութեան վրայ:

Յակոբ Յակոբեան,
Փարիզ, 1953

Սկիզբը Յակոբեան զբաղուած է միայն նկարչութեամբ բայց վերջին տասը տարիներուն նուիրուած է նաեւ քանդակագործութեան:

Յակոբ Յակոբեան բազմաթիւ ցուցահանդեսներ տուած է:

Հանդարտութիւն
Serenity, 1970

ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՅԱՅՏՆԻ ՅՈՒՅԱՅԱՆԴԵՍՆԵՐԵՆ՝

1944թ. Եգիպտոս
Յուցահանդէս Հայ Նկարիչներու

1967թ. Երեւան
Հայաստանի նկարիչներու ցուցահանդէս
(Առաջին մրցանակ)

1970թ. Փարիզ
Յուցահանդէս Հայ ART EXPO-70

1985թ. Լոնտոն

1987թ. Վենետիկ

1994թ. Պէյրուի, Լիբանան

1995թ. Գերմանիա

1998թ. Եգիպտոս,
Գաիիրէ հայկական մշակութային օրեր

2007թ. Ֆրանսա

2007թ. Գանատա

Ընտանիք, Family, 2003

ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՅԱՅՏՆԻ ԳՈՐԾԵՐԵՆ՝

«Դերձակը» 1962

«Գարուն» 1969

«Իմ արուեստանոցը» 1983

«Վիրուսներ» 2003

«Տեր Զորում զոհուած մեծ հօրս՝ Սարգիս Եսայեանի յիշատակին» 2004

ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՍՏԱՑԱԾ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԵՆ՝

ՀԽՍՀ Պետական մրցանակ (1977, 1985)

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի մրցանակ (1994)

ՀՀ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի շքանշան (1996)

Երեւանի պատուաւոր քաղաքացիի կոչում (2001)

Հայ եկեղեցւոյ Ս.Սահակ Ս. Մեսրոպ շքանշան (2003)

2006-ին Երեւանի մէջ լոյս տեսած է իր ինքնակենսագրական հատորը «Ու մերթ լացաւ, ու մերթ խնդաց իմ հոգիս», որ յօդուածներու եւ հարցազրոյցներու հաւաքածոյ մըն է:

Մեծատաղանդ Յակոբ Յակոբեան կեանքին հրաժեշտ տուաւ 90 տարեկանին, Մարտ 9, 2013-ին, Երեւանի մէջ:

Մինչեւ իր կեանքին վերջը Յակոբեան շարունակած է ստեղծագործել եւ ցուցահանդեսներ տալ:

Իր մահէն յետոյ, առաջին անգամ ըլլալով, Յակոբեանի քանդակներէն ընտրանի մը, Մարտ 27-էն Մայիս 26, 2013, ցուցադրուեցան Երեւանի Գաֆեանեան արուեստի կեդրոնին «Արծիւ» սրահին մէջ, «Յակոբ Յակոբեան. Երկաթէ Երկեր» խորագրին տակ:

«Յակոբ Յակոբեան. Երկաթէ Երկեր»

Խաղաղ կեանք, փայտեայ մարդով եւ ծաղիկներով
Still Life with Mannequin and Flowers, 2007

Յակոբ Յակոբեանի
ինքնակենսագրական
հատորը, Երեւան, 2006

Աղբիւրներ՝

"HagopHagopian." Hagopian Art. Web. 10 May 2013.

<<http://www.hagopianart.com/>>.

Գաղտնիք

Հոգիների Աճուրդ

Մայրիկ

Արարա

Նոան Գոյեր

Ռաբադործության Բանակը

ՀՈԳԻՆԵՐՈՒ ԱՃՈՒՂ (1919)

«Հոգիներու Աճուղ», ծանօթ նաեւ իբր «Չարչարուած Հայաստան»
եւ «Յօշոտուած Հայաստան» (1919)

“Auction of Souls” also known as “Armenia Crucified” and “Ravished Armenia” (1919)

ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ՝

Օրորա (Արշալոյս) Մարտիկանեան 14 ամեայ հայուհի մըն է որ կը բնակի Խարբերդ (Kharpert, Harput) իր ընտանիքին հետ: Ան կը սիրահարուի հովիւ Անդրանիկին: 1915-ին Օսմանեան կառավարութիւնը կը հրամայէ հայերուն տեղահանութիւնը եւ գաղթը դէպի Սուրիական անապատները: Տարագրութեան ընթացքին Արշալոյս կը կորսցնէ իր ծնողքը, քույրերն ու եղբայրները: Անտանեւի տանջանքներու կ'ենթարկուի: Զիւրտեր կը փախցնեն զայն եւ իբր գերի կը ծախեն թուրք պաշտօնատարի մը: Անդրանիկին օգնութեամբ Արշալոյս կ'ազատի թուրքին հարեմէն: Արշալոյս վերջ ի վերջոյ կը հասնի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները ուր գրի կ'առնէ իր կեանքի ողիսականը:

Շարժանկարի ծանուցագիրը

Շարժանկարէն տեսարան մը՝ Մարտիկանեան ընտանիքը տարագրութեան ճամբուն վրայ

Շարժանկարի բեմադրիչ՝
Օսգար Ափֆել (Oscar Apfel)

Գլխաւոր դերասաններ՝
Արշալոյս Մարտիկանեան
(Aurora Mardiganian) - անձամբ

Այրվինկ Զամմինկզ
(Irving Cummings) - Անդրանիկ

Հենրի Մորկենթաու
(Henry Morgenthau) - անձամբ

Արտադրուած՝ 1919թ.

Սեւ ճերմակ, անխօս շարժանկար

Տեւողութիւն՝ 85 վայրկեան

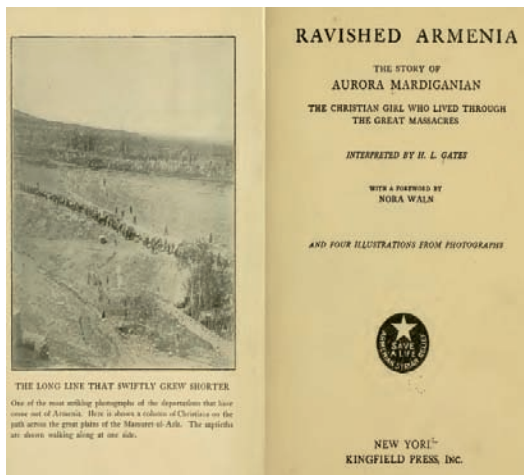
Արտադրութիւն՝ “Selig Studios for the American Committee for Armenian and Syrian Relief” կամ «Հայ-սուրիական ամերիկեան նպաստամատոյց յանձնաժողով»-ի

Արտադրման վայր՝ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ

Լեզու՝ Անգլերէն

Արշալոյս Մարտիկանեան

«Յօշոտուած Հայաստան» գիրքի անուանաթերթը

ՅԱԽԵԼԵԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

Այս շարժանկարը հիմնուած է «Յօշոտուած Հայաստան» կամ «Ravished Armenia» գրքին վրայ, որ կը պարփակէ Արշալոյս Մարտիկանեանի ականատեսի վկայութիւնները: Ժապաւենին գլխաւոր դերը ստանձնած է Լոյսինքն՝ Արշալոյսը: «Յօշոտուած Հայաստան» գիրքը լոյս տեսած է Նիւ Եորքի մէջ 1918-ին, անգլերէն լեզուով: Ան ցեղասպանութեան ականատեսի մը առաջին փաստաւերագրական յուշագրութիւնն է:

«Հոգիներու Աճուրդ»ը Մեծ Եղեռնի մասին արտադրուած առաջին գեղարուեստական շարժանկարն է:

Շարժանկարին հասոյթը յատկացուած է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ գտնուող հայ որբերու օգնութեան ֆոնտին:

Գալիֆօրնիայէն շուրջ 10,000 բնակիչներ եւ 200 հայ որբեր մասնակցած են սոյն շարժանկարի նկարահանման:

Շարժանկարը առաջին անգամ ցուցադրուած է Փետրուար 16, 1919թ. Նիւ Եորքի «Փլազա» հիւրանոցին մէջ: Որմէ ետք ան ցուցադրուած է Նաեւ ամերիկեան 23 այլ նահանգներու ինչպէս նաեւ արտասահմանեան բազմաթիւ երկիրներու մէջ:

«Հոգիներու աճուրդ» շարժանկարի ժապաւենին 9 բաժինները դժբախտաբար կորսուած են:

1994-ին յայտնաբերուեցաւ 20 վայրկեան-նոց հատուած մը ժապաւենէն, որ այժմ կը գտնուի Հայոց Ցեղասպանութեան Թանգարան-Ինստիտուտին մէջ, Ծիծեռնակաբերդ, Երեւան:

Շարժանկարի ծանուցումները ամերիկեան թերթերուն մէջ

Աղբիւրներ՝

"Genocide Museum The Armenian Genocide Museum-institute." Web. 02 June 2012. <<http://www.genocide-museum.am/eng/index.php>>.

"Credo ("Auction of Souls", 1919)." Vimeo. Web. 02 June 2012. <<http://vimeo.com/15476497>>.

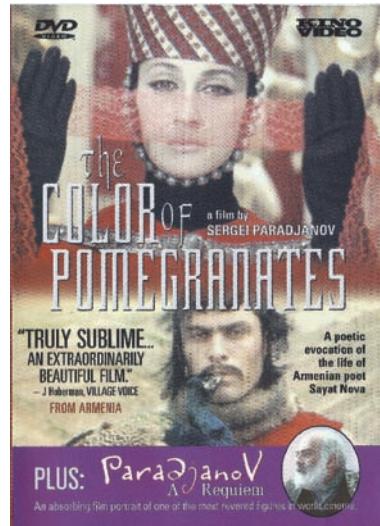
"Auction of Souls(1919)." Turner Classic Movies. Web. 02 June 2012. <<http://www.tcm.com/tcmdb/title/491783/Auction-of-Souls/>>.

«ՆՈԱՆ ԳՈՅՆԸ» (1969)

«Նռան Գոյնը» կամ «Սայաթ Նովա» (1969)

ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ՝

Բանաստեղծական ժապաւեն որ կը նկարագրէ հայ բանաստեղծ, երգիչ, աշուղ Սայաթ-Նովայի կեանքը: Պատկերազարդ շարժանկարը կը պարփակէ խորհրդանշներ եւ երեւակայական պատկերներ աշուղի կեանքէն: Ժապաւենը կը ներկայացնէ Սայաթ-Նովայի համեստ մանկութիւնը, իր պատանեկութեան տարիները թիֆլիսի մէջ, ուր կը սորվի ջուլիակութիւն: Ան մանուկ հասակէն կը սկսի երգել: Իր համբաւը կը տարածուի քաղաքէ քաղաք: Իր հասունութեան տարիքին կ'ըլլայ պալատական երգիչ եւ կը սիրահարուի Աննա իշխանուհիին: Կը յիշատակուի երգիչին մահը եւ անմահութիւնը իբր աշուղական երգերու հեղինակ: Սայաթ-Նովա կը համարուի հայ ամենահամբաւաւոր աշուղը:

«Նռան Գոյնը» ժապաւենի ծանուցագիրը

Շարժանկարի բեմադրիչ՝ Սերկէյ Փարաճանով (Sergei Parajanov)

Շարժանկարէն տեսարան մը՝
Սայաթ Նովայի մուսան

Գլխաւոր դերասաններ՝
Սոֆիկո Չիօրելի (Sofiko Chiaureli)-
Երիտասարդ Սայաթ-Նովան,
Աննա Թագուհին,
«Ժանեակներով աղջիկ»-ը,
Աշուղի մուսան,
Համբարձման հրեշտակը եւ
Մնչախաղը

Մելքոն Ալեքեան (Melkon Alekryan) -
Մանուկ Սայաթ-Նովան

Շարժանկարէն տեսարան մը՝
Սայաթ Նովան աջին

Վիլեն Գալստեան (Vilen Galstyan) -
Աշուղը եկեղեցիին մէջ

Արտադրուած՝ 1969թ.

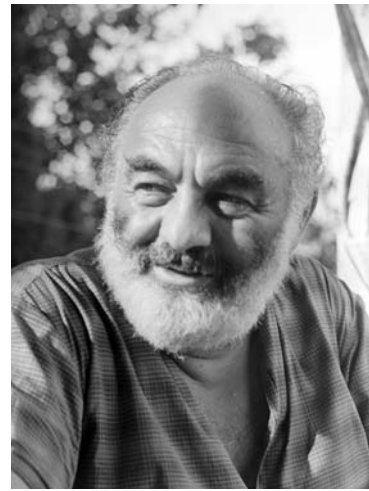
Տեւողութիւն՝ 80 վայրկեան

Արտադրման վայր՝ Հայաստանի
Խորհրդային Սոցիալիստական
Հանրապետութիւն

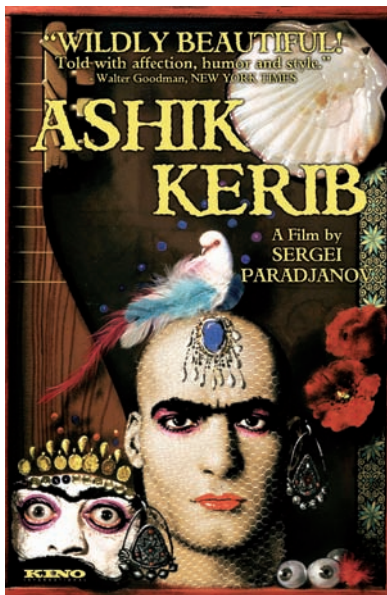
Լեզու՝ Հայերէն

ՅԱԲԵԼԵԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

Սերկեյ Փարաճանովի բուն անունը Սարգիս Փարաճանեանց է: Ծնած է Թիֆլիս 1924-ին: 1945թ. կ'ընդունուի Մոսկուայի շարժանկարի պետական ինստիտուտը (State Institute of Cinematography): Փարաճանովի առաջին կարելոր ժապաւենն է «Մոռացուած նախնիների ստուերները», կամ «*Shadows of Forgotten Ancestors*» որ լոյս տեսած է 1964-ին: Փարաճանով կը վերադառնայ Հայաստան եւ 1969-ին «Նռան գոյնը» ժապաւենը կ'արտադրէ: Երկարամեայ պարտադրեալ լռութենէ յետոյ ութսունական թուականներուն ան կը բեմադրէ երկու այլ ժապաւեններ՝ «*The Legend of Suram Fortress*», «*Սուրամի ամրոցի առասպելը*» եւ «*Ashik-Kerib*», «*Աշուղ Ղարիպ*»: Սերկեյ Փարաճանով կը մահանայ Երեւան 1990-ին:

Բեմադրիչ՝ Սերկեյ Փարաճանով

«Աշուղ Ղարիպ» շարժանկարին ծանուցագիրը

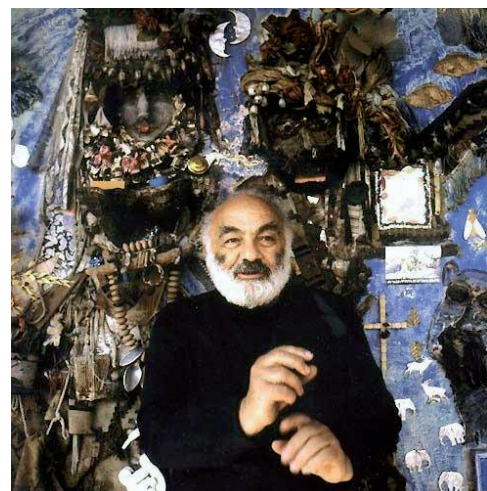
«Նռան գոյնը» կը համարուի Սերկեյ Փարաճանովի ամենայայտնի գործերէն մէկը որուն համար տիրացած է համաշխարհային համբաւի: Դժբախտաբար այս ժապաւենն ետք, 15 տարիներ Խորհրդային Իշխանութիւնը կ'արգիլէ անոր ֆիլմ բեմադրել:

Փարաճանովի ազգագրական երազային գործերը Խորհրդային Իշխանութեան փիլիսոփայութեան հետ խոտոր կը հանդիսանան: Իշխանութիւնը Փարաճանովի դէմ սուտ ամբաստանութիւններ կ'ընէ: Այդ պատճառով, եօթանասունական տարիներուն մեծ մասը Փարաճանով կ'անցընէ բանտերու մէջ ուր ժամանակը կ'անցընէ ձեռնային աշխատանքներ կատարելով եւ ոչինչէն կը ստեղծէ գեղարուեստական գործեր:

Ազատ արձակուելէ ետք, թէեւ առողջական վիճակը քայքայուած, Փարաճանով կը սկսի նկարահանել ինքնակենսագրական «*Խոստովա-*

Սերկեյ Փարաճանովը ժապաւենի նկարահանման ընթացքին

Փարաճանով եւ իր ձեռնային գործերը

նանք» ժապաւենը: Բայց գործը կը մնայ անաւարտ՝ իր մահուան պատճառով: Միքայէլ Վարդանով կ'ամբողջացնէ իր վարպետին սկսած գործը եւ 1992-ին վաւերագրական շարժանկարը լոյս աշխարհ կու գայ նոր խորագրով մը «Փարաճանով Վերջին Գարուն»:

Սերկէյ Փարաճանովի թանգարանը կը բացուի Երեւանի մէջ 1991-ին: Թանգարանը կ'ընդգրկէ Փարաճանովի ձեռային աշխատանքներէն՝ իրեր, գծագրութիւններ, գծանկարներ, պուպիկներ, շարժանկարներէն նեցուկներ յենակներ (film props), հանդերձանքներ, գլխարկներ եւ նամակներ:

Փարաճանովի ձեռային գործերէն մին՝ Տիրամայրը (1978) որ կը գտնուի իր տուն-թանգարանին մէջ

Սերկէյ Փարաճանովի տուն-թանգարանը, Երեւան

Աղբիւրներ՝

“Sergei Paradjanov Museum” Official Web Site.- Web. 15 June 2012.
<<http://parajanovmuseum.am/>>.

“Sergei Parajanov” Web. 15 June 2012.
<<http://www.imdb.com/>>.

«ՄԱՅՐԻԿ» ԵՒ «ՓԱՐԱՍԻ ՓՈՂՈՑ, ԹԻՒ 588» (1991-1992)

«Մայրիկ» եւ «Փարատի Փողոց, թիւ 588» կամ
“Mayrig” եւ “588 Rue Paradis” (1991-1992)

ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ՝

Շարժանկարին առաջին մասը «Մայրիկ»ն է: Ան կը ներկայացնէ ֆրանսահայ ընտանիքի մը պատմութիւնը վեց տարեկան երախայի մը յիշողութեամբ: Փոքրիկ Ազատ Չաքարեան, իր ընտանիքը եւ ուրիշ հայ գաղթականներ կը հասնին Մարսիլիոյ նաւահանգիստը 1921-ին, Հայոց ցեղասպանութենէն ետք: Ազատի ընտանիքը, որ կը բաղկանայ իր ծնողքէն՝ Արաքսի եւ Յակոբ եւ մօրաքոյրներէն՝ Աննա եւ Գայիանէ, կը հաստատուին Ֆրանսա: Աքսորուած ընտանիքը շատ մը դժուարութիւններ կը դիմագրաւէ: Անոնք գիշեր ցերեկ կ'աշխատին, մեծ զոհողութիւններով իրենց կարելին կ'ընեն որպէսզի իրենց միսուճար Ազատը ստանայ լաւագոյն կրթութիւն երկրին լաւագոյն ուսումնարանին մէջ:

«Մայրիկ» եւ «Փարատի Փողոց, թիւ 588» շարժանկարներու ծանուցագրերը

«Փարատի Փողոց, թիւ 588», ժապաւենին երկրորդ բաժինն է: Դեպքերը տեղի կ'ունենան առաջինէն 40 տարի ետք: Ազատ Չաքարեան արդէն դարձած է համբաւաւոր բեմադրիչ Փիեր Չաքար (Pierre Zakar) եւ հեռացած իր խոնարի ծագումէն: Իր հօր՝ Յակոբի մահէն յետոյ Ազատ կը վերադառնայ իր մանկապատանեկան շրջանի տունը: Իր մօր՝ Արաքսիի հետ, ան կը վերոյիշէ իր մանկութիւնը, կ'ընդունի իր անցեալը եւ նոր մտածելակերպով կը դիմաւորէ ապագան:

«Մայրիկ»-էն տեսարան մը՝ Չաքարեան ընտանիքը

Շարժանկարի բեմադրիչ՝
Հանրի Վերնէյ (Henri Verneuil)

Գլխաւոր դերասաններ՝
Գլոտիա Գարտինալ (Claudia Cardinale)
Արաքսի Չաքարեան (Մայրիկ)

Օմար Շարիֆ (Omar Sharif)
Յակոբ Չաքարեան

Ռիշարտ Պերի (Richard Berry)
Ազատ Չաքարեան (Փիեր Չաքար)

«Փարատի Փողոց, թիւ 588»-էն տեսարան մը՝ Ազատ եւ Մայրիկը

Արտադրուած՝ 1991 - 1992 թ.

Տեղողութիւն՝ 137 եւ 135 վայրկեան

Արտադրման վայր՝ Ֆրանսա

Լեզու՝ Ֆրանսերէն

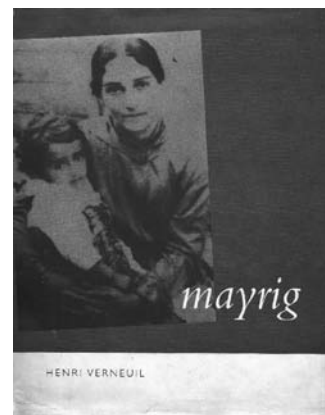
ՅԱԽԵԼԵԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

«Մայրիկ» եւ «Փարատի Փողոց, թիւ 588» ինքնակենսագրական ժապաւեններ են Ֆրանսահայ բեմադրիչ՝ Հանրի Վերնէոյի:

Հանրի Վերնէոյ (բուն անունով՝ Աշոտ Մալաքեան) ծնած է 1920-ին, Ռոտտսթոյի մէջ (Թուրքիա): Յեղասպանութենէն ետք, 1924-ին իր ընտանիքը կը հաստատուի Մարսիլիա: Հանրի կարճ շրջան մը կ'աշխատի իրբել լրագրող: 1947-ին ան կը նուիրուի շարժանկարային արուեստին:

45 տարիներու ընթացքին ան կը բեմադրէ աւելի քան 30 ժապաւեններ: Կ'արժանանայ «Golden Globe» եւ «Mystery Writers of America Award» մրցանակներուն: 1992-ին արժանացած է Ֆրանսական Ակադեմիայի մեծ մրցանակին իր համայն գործերուն համար, իսկ 1996-ին՝ պատուոյ «Սեզար» մրցանակին: Հայագգի նշանաւոր բեմադրիչը կը մահանայ 2002-ին, 81 տարեկանին, Փարիզ:

1985-ին Հանրի Վերնէոյի ինքնակենսագրական Mayrig «Մայրիկ» գիրքը լոյս տեսած է Ֆրանսերէն լեզուով ապա թարգմանուած՝ անգլերէնի, հայերէնի, արաբերէնի ինչպէս նաեւ այլ լեզուներու:

«Մայրիկ» գիրքի կողքը

Ֆրանսահայ բեմադրիչ՝
Հանրի Վերնէոյ (Աշոտ Մալաքեան)

Աղբիւրներ՝

“Henri Verneuil, une légende du cinéma.” Web. 15 June 2012.
<<http://cinemaverneuil.free.fr/sommaire.html>>.

«Ամսուան դէմքը» - Hamazkayin Web. 15 June 2012.
<<http://www.hamazkayin.com/faces.php?Lang=hy>>.

Verneuil, Henri. Mayrig: Récit. Paris: R. Laffont, 1985.

«ԱՐԱՐԱՏ» (2002)

«Արարատ» կամ “Ararat” (2002)

ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ՝

Շարժանկարը կը ներկայացնէ մի քանի ընտանիքներու կեանքի պատմութիւնները: Ռաֆֆի Գանատահայ երիտասարդ մըն է որ ջերմ յարաբերութիւն չունի ոչ իր մօր՝ Անիին եւ ոչ ալ Գանատացի խորթ քրոջ հետ: Մայրը՝ Անին, արուեստի պատմաբան է եւ իբր խորհրդատու կ'աշխատի Արշիլ Կորքիի մասին ժապաւենի մը պատրաստութեան վրայ: Այդ ժապաւենին բեմադրիչն է՝ Էտուարդ Սարոյեանը: Սարոյեանի բեմադրած ժապաւենէն հատուածներ կը ցուցադրուին ֆիլմին մէջ, որոնք կը ներկայացնեն Արշիլ Կորքիի պատանեկութիւնը Վան քաղաքին մէջ, ջարդերէն առաջ: Ապա կը տեսնենք Վանի պաշարումը, Կորքիի չափահասութիւնը եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ իր աշխատանքը որպէս նկարիչ: Տարբեր ազգեր կը գործակցին Սարոյեանի ժապաւենին արտադրման, ինչպէս նաեւ թուրք դերասան մը որ ներքին հակամարտութենէ կը տառապի:

«Արարատ» շարժանկարի ծանուցադիրը

Շարժանկարէն տեսարան մը՝ Արսինէ Խանճեան եւ Շառլ Ազնաւուր

Շարժանկարի բեմադրիչ՝
Ատոմ Եղոյեան (Atom Egoyan)

Գլխաւոր դերասաններ՝
Սիմոն Աբգարեան (Simon Abkarian)
Արշիլ Կորքի

Շառլ Ազնաւուր (Charles Aznavour)
Էտուարդ Սարոյեան

Տէյվիտ Ալփէյ (David Alpay) - Ռաֆֆի

Քրիստոֆր Փլամմեր (Christopher Plummer) - Տէյվիտ

Արսինէ Խանճեան (Arsinée Khanjian)
- Անի

Արտադրուած՝ 2002 թ.

Տեւողութիւն՝ 115 վայրկեան

Արտադրութիւն՝ “Miramax Films”

Արտադրման վայր՝
Գանատա եւ Ֆրանսա

Լեզու՝ Անգլերէն, Հայերէն, Ֆրանսերէն եւ Գերմաներէն

Գանատահայ Բեմադրիչ
Ատոմ Եղոյեան

ՅԱԲԵԼԵԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

Ատոմ Եղոյեան ծնած է 1960-ին Գահիրէ, Եգիպտոս եւ փոքր տարիքին ծնողքին հետ գաղթած՝ Գանատա: Թորոնթոյի Համալսարանին մէջ Ատոմ կը հետեւի միջազգային յարաբերութեանց բաժնին: Համալսարանական տարիներուն շարժանկարի արուեստը կը հրապուրէ զինք: Իր առաջին երկար ժապաւենը՝ *Next of Kin* (Հարազատներ) արտադրած է 1984-ին: Դերասանուհի Արսինէ Խանճեանը Ատոմի կինն է: Շարժանկարներու մէջ, յաճախ այր եւ կին միասնաբար դերեր կը ստանձնեն: Անոնք ունին որդի մը՝ Արշիլ, որ կը կրէ նկարիչ Արշիլ Կորքիի անունը:

Արսինէ Խանճեան եւ Ատոմ Եղոյեան

ԵՂՈՅԵԱՆԻ ՇԱՐՇԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ԵՆ՝

Chloe (Քլոէ) 2009

Where the Truth Lies (Ուր թաքնուած է ճշմարտութիւնը) 2005

Ararat (Արարատ) 2002

The Sweet Hereafter (Լուսաւոր գալիքը) 1997

Exotica (Տարաշխարհիկ) 1994

«Արարատ» շարժանկարին մասին Եղոյեան ըսած է հետեւեալը՝

«Այս ֆիլմը ոչ այնքան ցեղասպանութեան մասին է, այլ այն մասին՝ թէ ինչպէս ցեղասպանութիւնը կը շարունակէ ազդել մեր վրայ եւ թէ ինչպէ՞ս այդ հոգեբանական ցնցումը կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ»:

Գահիրէի Հայոց Առաջնորդարանին մէջ Ատոմ Եղոյեան մտերիմ զրոյցի ընթացքին, Փետրուար 2013

Լուսանկարները տրամադրեց՝ Արփի Խաչերեանը

Աղբիւրներ՝

“Atom Egoyan Biography.” Web. 02 July 2012.

<<http://www.egofilmarts.com/bio.html>>.

Bird/London, MaryAnn. “Moving the Mountain.” Time, 20 Apr. 2003. Web. 02 July 2012.

<<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,901030428-444961,00.html>>.

«ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ» (2009)

«Ոճրագործության բանակը» կամ «L'armée du crime»

ՀԱՄԱՌՈՑ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ՝

Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմին ընթացքին, գերմանական բանակը կը ներխուժէ եւ կը գրաւէ Ֆրանսան: Միսաք Մանուշեան, ցեղասպանութենէն փրկուած, հաստատուած է Փարիզ իր կնոջ՝ Մելինէին հետ: Իրականին մէջ ինք բանաստեղծ եւ գրող է սակայն կ'աշխատի իբր գործաւոր իր ապրուստը հոգալու համար: Մանուշեան մաս կը կազմէ ներգաղթած արհեստաւորներու կազմակերպութեան մը՝ Main d'oeuvre immigrée (MOI): Անոնց յանձնարարութեամբ Մանուշեան կը դառնայ դիմադրութեան ջոկատի մը ղեկավարը որ կը բաղկանայ ոչ-ֆրանսացի երիտասարդներէ որոնք իրենց ճակատագրին բերումով նետուած են Ֆրանսա:

Շարժանկարի ծանուցագիրը

Մանուշեանի ջոկատը յարձակումներ կը կատարէ Ֆրանսան գրաւած գերմանական բանակին դէմ, ահ ու սարսափ սփռելով գերմանացի նացի զինուորներուն մէջ: Գերմանացի պաշտօնատարեր զայրացած՝ ֆրանսական ոստիկանութեան կը դիմեն: Ոստիկանութիւնը կ'օգտագործէ ամէն նենգ միջոց՝ խաբէութիւն, չարչարանք եւ ի վերջոյ, Մանուշեանի ջոկատը կը ձերբակալուի:

Շարժանկարէն տեսարան մը՝ Մանուշեան ձերբակալուած

Փետրուար 1944-ին 22 այր եւ կին մը մահուան կը դատապարտուին եւ յետ մահու վարկաբեկիչ եւ վիրաւորական յայտարարութիւններու առարկայ կը դառնան: Գերմանացիներուն ծրագիրը կ'ունենայ հակառակ հետեւանք՝ Մանուշեան եւ իր գործակիցները ժողովուրդին կողմէ կը համարուին դիմադրութեան հերոսներ եւ մինչեւ օրս պատմութեան առջեւ անոնք նկատուած են ազատագրութեան պայքարի քաջ մարտիկներ:

«Rue du Groupe Manouchian» փողոցը, Փարիզ

Միսաք եւ Մելինէ Մանուշեաններ

Ֆրանսահայ բեմադրիչ՝
Ռոպեր Կետիկեան

Շարժանկարի բեմադրիչ՝ Ռոպեր Կետիկեան (Robert Guédiguian)

Գլխավոր դերասաններ՝
Սիմոն Աբգարեան (Simon Abkarian)
Միսաք Մանուշեանի դերով

Վիրժինի Լետոյեն (Virginie Ledoyen)
Մելինե Մանուշեանի դերով

Արտադրուած՝ 2009թ.

Տեւողութիւն՝ 139 վայրկեան

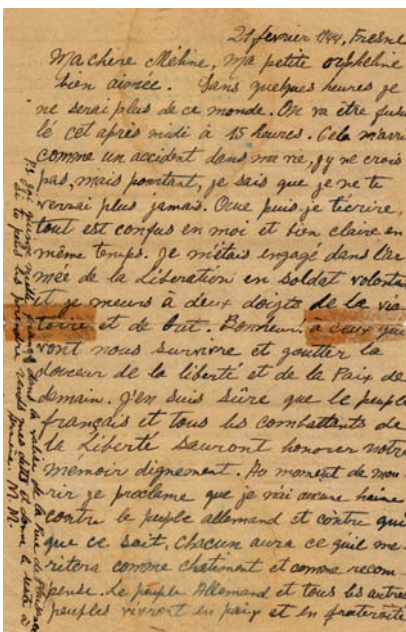
Արտադրման վայր՝ Ֆրանսա

Լեզու՝ Ֆրանսերէն

ՅԱԲԵԼԵԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

Մանուշեանի ջոկատը վարկաբեկելու միջոցներէն մէկը եղած է «Կարմիր ծանուցագիրը» (*L'Affiche rouge*): Մանուշեանի եւ իր ռազմակիցներուն նկարները եւ անունները կը տպագրուին կարմիր ծանուցագրերու վրայ: Ծանուցման ճակտին նշուած է նման հարց «Ազատագրողնե՞ր» (*Des libérateurs?*) եւ պատասխան «Ազատագրութիւնը Ռճրագործութեան բանակին կողմէ» (*La libération par l'armée du crime!*):

«Կարմիր ծանուցագրերը» հակառակ արդիւնք տուած են: Ֆրանսացի քաղաքացիները ծանուցագրերուն վրայ ձեռագրով կ'աւելցնէին՝ «Մեռան Ֆրանսայի համար» (*Mort pour la France*):

Միսաք Մանուշեանի վերջին
նամակը Մելինէին

«Կարմիր ծանուցագիրը» կամ
«Affiche rouge»

Միսաք Մանուշեանի վերջին նամակը ուղղուած է իր կնոջ՝ Մելինէին, նախքան իր գնդակահարուիլը:

Մարտել, կոթող Միսաք Մանուշեանի

Մելինե Մանուշեան հրաշքով կ'ազատի ձերբակալութենէ եւ կը տեսնէ Ֆրանսայի ազատագրումը: 1974-ին Մելինե իր ամուսնոյն մասին գիրք մը կը հրատարակէ: Ան կը մահանայ Ֆրանսա 1989-ին:

1955-ին «*Rue du Groupe Manouchian*» անունով փողոց մը կ'անուանուի Փարիզի 20-րդ շրջանին մէջ: Այս առթիւ Լուի Արակոն (Louis Aragon) ներշնչուած Մանուշեանի վերջին նամակէն բանաստեղծութիւն մը նուիրած է քաջերուն, որուն վերջին երեք տուները կը ներկայացնենք Ֆրանսերէն իր բնագրով: Լեօ Ֆերրէ (Leo Ferré) երգի վերածած է այս բանաստեղծութիւնը:

Մանուշեանի ջոկատին նուիրուած յուշատախտակի բացման հանդիսութիւնը Մելինե Մանուշեանի ներկայութեամբ, 14 Դեկտեմբեր, 1974, Փարիզ

STROPHES POUR SE SOUVENIR

*Adieu la peine et le plaisir Adieu les roses
Adieu la vie adieu la lumière et le vent
Marie-toi sois heureuse et pense à moi souvent
Toi qui vas demeurer dans la beauté des choses
Quand tout sera fini plus tard en Erivan*

*Un grand soleil d'hiver éclaire la colline
Que la nature est belle et que le cœur me fend
La justice viendra sur nos pas triomphants
Ma Mélinée ô mon amour mon orpheline
Et je te dis de vivre et d'avoir un enfant*

Ils étaient vingt et trois quand les fusils fleurirent
Vingt et trois qui donnaient leur cœur avant le temps
Vingt et trois étrangers et nos frères pourtant
Vingt et trois amoureux de vivre à en mourir
Vingt et trois qui criaient la France en s'abattant.

Louis Aragon, Le Roman Inachevé

Աղբիւրներ՝

“L’armée du crime - Un Film De Robert Guédiguian - STUDIOCANAL - Site Officiel.” *L’Armée Du Crime* Web. 10 June 2012.

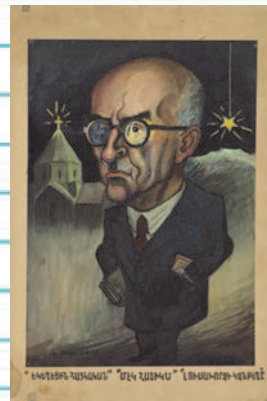
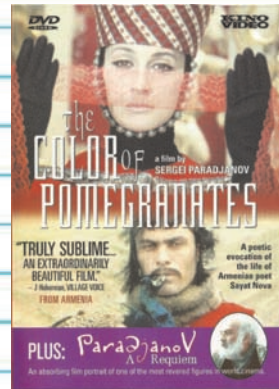
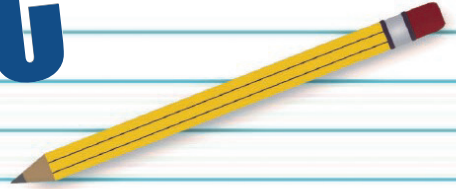
<<http://www.larmeducrime-lefilm.com/>>.

“Missak Manouchian - Ein Armenischer Partisan.” *Missak Manouchian*. Web. 10 June 2012.

<<http://lorenz.ist.org/fba/document/manouchian.html>>.

Manouchian, Mélinée. *Manouchian*. Paris: Les Éditeurs Français Réunis, 1974.

ԽՍՂ- ՀԱՐՁԱՐԱՆ

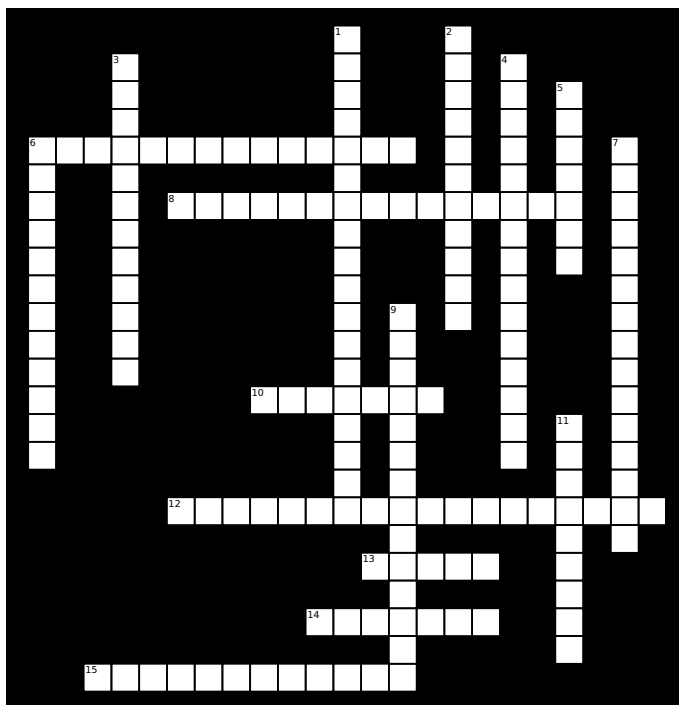
Ո՞Վ ԵՄ ԵՍ

1. Թիֆլիսահայ բեմադրիչ եմ, տարիներով բանտարկուած եմ Խորհրդային Իշխանութեան կողմէ, շատ ժապաւեններ չեմ արտադրած, սակայն գործերս ունին միջազգային համբաւ:
2. Ծնողքս հաստատուած են Ֆրանսայի Մարսիլիա քաղաքը, իրենց մասին գիրք մը գրած եմ որ արտադրուած է իբրեւ ժապաւեն 1991-1992թթ.:
3. Ծնած եմ Լոռի մարզի Դսեղ գիւղը որ ներկայիս կը կրէ իմ անունս: Գրած հեքեաթներս շատ սիրուած են:
4. Ապրած եմ Կիլիկիոյ թագաւորութեան շրջանին, 13-րդ դարուն, իբրեւ վարպետ նկարիչ գծած եմ պալատականներուն նկարները:
5. Ծնած եւ ապրած եմ Երեւան, խորապէս մտահոգուած եմ սփիւռքահայութեան ճակատագրով: Այցելած եմ հայ գաղութներ եւ տպաւորութիւններս արձանագրած եմ զանազան հատորներու մէջ:
6. Եղած եմ Օսմանեան Խորհրդարանի երեսփոխան եւ Պոլսոյ իրաւաբանական համալսարանի դասախօս:
7. Ապրած եմ Վենետիկ 16-րդ դարուն, հիմնած եմ առաջին հայկական տպագրատունը ուր տպագրած եմ առաջին հայերէն գիրքը:
8. Ծնած եմ Վրաստան, Ռուսիոյ մէջ ստացած եմ երաժշտական ուսումս: Յօրինած եմ դաշնամուրի եւ ջութակի կտորներ, թատերական երաժշտութիւններ եւ պալէներ:
9. Որբացած եմ փոքր տարիքիս, նուիրուած եմ եկեղեցական կեանքի, հաւաքած եմ աւելի քան 4000 գեղջկական երգեր:
10. Ծնած եմ Սկիւտար, Պոլիս, ուսանած եմ Փարիզ, ներգաղթած եմ Խորհրդային Յայաստան բայց յետոյ աքսորուած եմ Սիպերիա:
11. Իմ բանաստեղծութիւններէս մէկուն մէջ գաղտնագրած եմ հետեւեալ պատգամը՝ «Ով հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժին մէջ է»:
12. Ծնած եմ Պոլիս, կեանքիս մեծ մասը ապրած եմ Եգիպտոս ուր խմբագրած եմ «Արեւ» օրաթերթը:
13. «Նռան գոյնը» բանաստեղծական ժապաւենը իմ մասիս է:
14. Գրած եմ վէպեր, թատերախաղեր եւ պատմուածքներ անգլերէն լեզուով բայց հայեցի շունչով:
15. Ապրած եմ Մատրաս, Հնդկաստան ուր հրատարակած եմ առաջին հայերէն թերթը՝ «Ազդարար»:

ՈՐ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ԵՆ ՈՐ ԲԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ ՊԱՏԱՅԱԾ ԵՆ ՀԵՏԵԻԵԱԼՆԵՐԸ

1. Լոյս տեսած է առաջին հայերէն տպագրուած գիրքը:
2. Տպագրուած է առաջին ամբողջական տպագիր հայերէն Աստուածաշունչը:
3. Հրատարակուած է առաջին հայերէն թերթը:
4. Հիմնուած է առաջին հայկական տպագրատունը՝ Ներկայիս Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքին մէջ:
5. Բեմադրուած է ամբողջութեամբ՝ առաջին հայկական օփերան:
6. Արտադրուած է առաջին ժապաւենը՝ Մեծ Եղեռնին մասին:

ԽԱԶԲԱՌ

Հորիզոնական

6. Հայագետը որ առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակէ Սայաթ-Նովայի հայերէն երգերը 1852-ին
8. Տպագրութեան նախահայրը
10. Առաջին հայերէն տպագրուած գիրքը լոյս տեսաւ այս քաղաքին մէջ
12. Ամենայն հայոց բանաստեղծ
13. Իր գրութիւնները ունեցած են ուժեղ ազդեցութիւն հայ յեղափոխական շարժումներուն վրայ
14. Առաջին հայերէն լեզուով թերթը
15. Հոգեբանական վեպի վարպետուհի

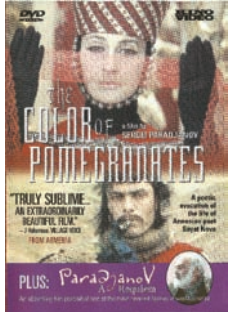
Ուղղահայեաց

1. Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւնը Կոմիտաս վարդապետի մասին
2. 2002-ի «Գիրքի Համաշխարհային Մայրաքաղաք»
3. Ստեղծած է հայերէն այբուբենը
4. Լաւագոյն գրութիւն եւ ինքնատիպ պատմութիւն «Օսգար» մրցանակի դափնեկիր
5. 13-րդ դարու վանք մը որ կը դառնայ Կիլիկիոյ մեծագոյն կեդրոններէն մէկը գիրքի ձեւաւորման մէջ
6. Հայ գրականութեան «նորավեպի իշխան»
7. Բանաստեղծ որ ծնած է Գիւմրի, պանդխտուած եւ 1936-ին վերջնականապէս հայրենիք հաստատուած
9. Հայաստանի տիսակ
11. Սերկէյ Փարաճանովի գլուխ գործոցը կովկասահայ աշուղին մասին

ՄԻԱՑՈՒՐ ԳՐՈՂԸ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Եղիշե Զարենց	«Երգեր ու վերքեր», «Համբերության չիբուխը»
Րաֆֆի	«Քիչ ենք, բայց հայ ենք», «Մարդը ափի մեջ»
Յովհաննես Թումանյան	«Նարդիկ» «Կեանքը ինչպես որ է»
Պարոյր Սեւակ	«Եկեղեցին հայկական» «Հայերգություն»
Ռիլիամ Սարոյեան	«Գիքոր» «Սասունցի Դաւիթ»
Վահան Թեքեան	«Անունս Արամ է» «Մարդկային կատակերգություն»
Աւետիք Իսահակեան	«Կարաւանները դեռ քայլում են» «Այս իմ երկիրն է»
Գրիգոր Զօհրապ	«Երկիր Նայիրի» «Տանթեական Առասպել»
Սիլվա Կապուտիկեան	«Սիլիհտարի պարտեզները» «Աւերակներուն մեջ»
Զապէլ Եսայեան	« Խենթը» «Կայծեր»

ՈՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ Է ՀԵՏԵԻԵԱԼՆԵՐԸ ԻՐԱՔԱՆՉԻՐԸ

 Une production de ROBERT LANTOS ARARAT Une pellicule de NIGEL BOORMAN 1	 ԱՆԼՈՒԵԼԻ ՉԱՆԳԱԿԱՏՈՒՐ 2	 THE COLOR OF POMEGRANATES PLUS: Parajánov 3
	 L'ARMÉE DU CRIME UN FILM DE ROBERT GHEORGIAN 4	 PARAJANOV: THE LAST SPRING 5

Ի՞ՆՉ ԱՆՈՒՆՈՎ ԾԱՆՕԹ ԵՆ ՀԵՏԵԻԵԱԼՆԵՐԸ

1. Յարութիւն Սայաթեան
2. Պարոյր Ղազարեան
3. Յակոբ Մելիք-Յակոբեան
4. Եղիշէ Սողոմոնեան
5. Սողոմոն Սողոմոնեան
6. Գոհար Խաչատուրեան
7. Ոստանիկ Ատոյեան
8. Աշոտ Մալաքեան
9. Շահնուր Վաղինակ Ազնաւուրեան

Ո՞Վ ԳԾՍԾ Է

Նկարին ոճն կռահե նկարիչը:

1

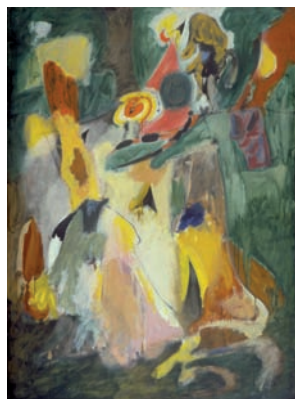
2

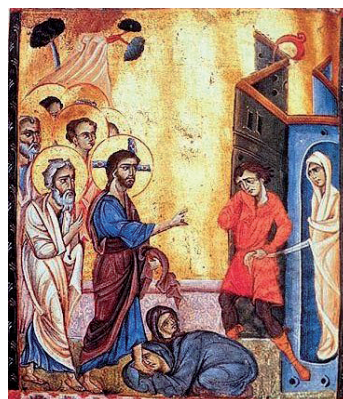
3

4

5

6

Ո՞Վ ԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅԻ ԱՆՀԱՏՆԵՐԸ

1

2

3

4

ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՆԵՐ

Աշխարհահռչակ եգիպտահայ երգիծանկարիչ Ալեքսանդր Սարուխան գծած
 Է իր ժամանակի կարեւոր անձնավորութիւններուն երգիծանկարները:
 Որո՞նց երգիծանկարներն են հետեւեալները:

1

2

3

4

5

6

7

8

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԵԳԻՊՏԱՅԱՅԵՐ

Նշէ երեք հանճարեղ հայեր որոնք ծնած են Եգիպտոս
եւ միջազգային համբաւի տիրացած են հետեւեալ մարզերուն
մէջ:

Նկարչութիւն

.....
Օփերային երգարուեստ

.....
Շարժանկար

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐ

Եթէ արագ աչք մը նետենք հայկական մշակոյթի
տարբեր մարզերուն վրայ պիտի նկատենք շատ մը
գործեր նուիրուած հայ մայրերուն:

Նշէ՛ այս գործերէն հնգեակ մը:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ԸՆՏՐ'Է ՃԻՇԴ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

1. աճիւնները կը հանգչին Գահիրէի Ամենայն Սրբոց գերեզմանատան մէջ:

ա. Գոհար Գասպարեան

բ. Յակոբ Յակոբեան

գ. Վահան Թեքեան

2. Յեղասպանութեան սարսափելի հետքերը կը պատմէ Եղիշէ Չարենց իր հատորին մէջ:

ա. «Անլռելի զանգակատուն»

բ. «Տանթեական առասպել»

գ. «Աւերակներուն մէջ»

3. Հայտնի բանաստեղծուհի ծնած Երեւան, Վանեցի ծնողքէ:

ա. Չապել Եսայեան

բ. Արսինէ Խանճեան

գ. Սիլվա Կապուտիկեան

4. Բանաստեղծը ծնած է Չանախչի գիւղ, այժմ Չանգակատուն

ա. Պարոյր Սեւակ

բ. Յովհաննէս Թումանեան

գ. Աւետիք Իսահակեան

5. զոհուեցաւ 1915-ին Հալէպէն Տիգրանակերտ ճամբուն վրայ:

ա. Րաֆֆի

բ. Գրիգոր Չօրապ

գ. Կոմիտաս

6. Բանաստեղծ, արձակագիր եւ տասը երախաներու հայր:

ա. Յովհաննէս Շիրազ

բ. Ուիլիամ Սարոյեան

գ. Յովհաննէս Թումանեան

7. Հայ գրագիտուհի, հետեւած է «Սորպոն»ի համալսարանի գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան դասընթացքներուն:

ա. Արշալոյս Մարտիկանեան

բ. Չապել Եսայեան

գ. Սիլվա Կապուտիկեան

ԸՆՏՐ'Է ՃԻՇԴ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

8. Երաժշտագետ-երգահան, ծնած Զեօթահիա գիւղ
եւ մահացած Ֆրանսա:

- ա. Միսաք Մանուշեան
- բ. Զանրի Վերնէօյ
- գ. Կոմիտաս վարդապետ

9. «Սպարտակ» եւ «Գայիանէ» պալէներու երգահանը:

- ա. Արմէն Տիգրանեան
- բ. Կոմիտաս վարդապետ
- գ. Արամ Խաչատուրեան

10. Զայ նկարիչ որուն տուն-թանգարանը կը գտնուի
Թեոտոսիա, Ուքրանիա:

- ա. Սարուխան
- բ. Արշիլ Կորքի
- գ. Յովհաննէս Այվազովսքի

11. Ո՞ր նկարիչը ծնած է Նոր Նախիջեւան եւ 1911-ին
այցելած է Եգիպտոս:

- ա. Մարտիրոս Սարեան
- բ. Սերկէյ Փարաճանով
- գ. Արշիլ Կորքի

12. «Ու մերթ լացաւ, ու մերթ խնդաց իմ հոգիս» հաւաքածոյի
հեղինակը:

- ա. Գրիգոր Զօհրապ
- բ. Յակոբ Յակոբեան
- գ. Յովհաննէս Թումանեան

13. Ո՞ր ժապաւենին մասին է այս նկարագրականը՝ «Այս ֆիլմը
ոչ այնքան ցեղասպանութեան մասին է, այլ այն մասին՝ թէ ինչ-
պէս ցեղասպանութիւնը կը շարունակէ ազդել մեր վրայ...»

- ա. «Հոգիներու աճուրդ»
- բ. «Արարատ»
- գ. «Մայրիկ»

14. Ֆրանսացի բանաստեղծ որ Մանուշեան ջոկատին բանաս-
տեղծութիւն մը նուիրած է 1955-ին:

- ա. Լէօ Ֆերբ
- բ. Շարլ Ազնաւուր
- գ. Լուի Արակոն

ՈՐ ՀԱՆՃԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ Է ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՐԱՔԱՆՉԻՐԸ

Ես կարդում եմ նրան ու ասում.

Այս հմո՛ւտ, հանճարեղ Լոռեցին
Հոմերի, Կեօթի հետ մի օր՝ հաւասար՝ նստել է քեֆի,
Եւ թաս է բռնել նրանց հետ, մեծարանք տուել ու առել,
Ինչպէս իր պապերն են արել իրար հետ խնճոյքի նստելիս:

Եղիշէ Չարենց

1.

Ա՛խ, թէ գայիր, քեզ կտայինք՝ փառքի հազար դարեր վրան՝
Մասիս սարը՝ քեզ քամանչա, ձիւնը՝ սատաֆ քարեր վրան,
Արծաթ Չանգու, ոսկի Արագ՝ միշտ հայախօս լարեր վրան,
Դու տարտիման իմ հայ սրտով Կովկասի եար,:

Յովհաննէս Շիրազ

2.

Օչականի անհո՛ւն մեռեալ,
Դուն բիւրաւոր ճիւղերով,
Ոսկեհոս գե՛տ գիտութիւն,
Մտքի Փրկիչ, յոյսի Հսկայ, կեանքի Կեդրոն,
Դուն անվախճա՛ն փոշիացեալ,
Դուն ջահերու անմարելի շտեմարան,
Ուրկեց ուղեղս, մանկութեանս օրերուն,
Ես՝ աղքատօրէն եկայ վառել...:

Սիամանթօ

3.

ՈՐ ԶԱՆՃԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ Է ԶԵՏԵԻՇԱԼ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԻՐԱՔԱՆՉԻՐԸ

Պարոյր մանչս երկուքս ալ
Նոյն տարիքը ունէինք –
Զիմա ես կամ – դուն չկաս –
Եղա՞ւ ասիկա

Թէ բարիք է տաղ ըսել
Պարոյր մանչս երկուքս ալ
Նոյն բարիքը ունէինք –
Զիմա ես կամ իբր թէ –
Իսկ դուն կաս ու կը մնաս –
Քանի՞ հոգի մահէն վերջ
Տեսաւ ասիկա

Պարոյր մանչս քանի որ
Նոյն տարիքը ունէինք –
Մանուկ էինք երկուքս ալ –
Խաղը կիսատ թողուցիր –
Զեղաւ ասիկա

Զահրատ

4.

Իր ժողովրդի գաւակն իսկական՝
Ժողովրդի պէս ինքն էլ որբ մնաց,
Նա նոյնիսկ չկար եւ մի տարեկան,
Երբ... մայրը գնաց:

...

Գեթ հայրը մնար...
Բայց նա էլ գնաց,
Երբ որդին չկար տաս տարեկան,
Իր ժողովրդի գաւակն իսկական՝
Ժողովրդի պէս նա որբուկ մնաց:

Պարոյր Սեւակ

5.

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Ո՞վ եմ ես

1. Սերկէյ Փարաճանով	9. Կոմիտաս Վարդապետ
2. Հանրի Վերնէյ (Աշոտ Մալաքեան)	10. Չապէլ Եսայեան
3. Յովհաննէս Թումանեան	11. Եղիշէ Չարենց
4. Թորոս Ռոսլին	12. Վահան Թեքէեան
5. Սիլվա Կապուտիկեան	13. Սայաթ-Նովա
6. Գրիգոր Չօիրապ	14. Ուիլիամ Սարոյեան
7. Յակոբ Մեղապարտ	15. Յարութիւն Զահանայ Շմաւոնեան
8. Արամ Խաչատուրեան	

Ո՞ր թուականին եւ ո՞ր քաղաքին մէջ պատահած են հետեւեալները

1. 1512 - Վենետիկ	4. 1771 - Էջմիածին (Վաղարշապատ)
2. 1666 - Ամսթերտամ	5. 1912 - Գիւմրի (Ալեքսանդրոպոլ)
3. 1794 - Մատրաս	6. 1919 - Նիւ Եորք

Միացուր գրողը իր գործերուն հետ

1. Չապէլ Եսայեան	«Սիլիտարի պարտեզները», «Աւերակներուն մէջ»
2. Եղիշէ Չարենց	«Երկիր Նայիրի», «Տանթեական Առասպել»
3. Սիլվա Կապուտիկեան . .	«Կարաւանները դեռ քայլում են», «Այս իմ երկիրն է»
4. Պարոյր Սեւակ	«Քիչ ենք, բայց հայ ենք», «Մարդը ափի մէջ»
5. Րաֆֆի	«Խենթը», «Կայծեր»
6. Գրիգոր Չօիրապ	«Նարդիկ», «Կեանքը ինչպէս որ է»
7. Վահան Թեքէեան	«Եկեղեցին հայկական», «Հայերգութիւն»
8. Յովհաննէս Թումանեան	«Գիքոր», «Սասունցի Դաւիթ»
9. Աւետիք Իսահակեան . .	«Երգեր ու վերքեր», «Համբերութեան չիբուխը»
10. Ուիլիամ Սարոյեան . .	«Անունս Արամ է», «Մարդկային կատակերգութիւն»

Ո՞րուն մասին է հետեւեալներէն իւրաքանչիւրը

1. Արշիլ Կորքի	4. Միսաք Մանուշեան
2. Կոմիտաս Վարդապետ	5. Սերկէյ Փարաճանով
3. Սայաթ-Նովա	

Ի՞նչ անունով ծանօթ են հետեւեալները

1. Սայաթ-Նովա	6. Գոհար Գասպարեան
2. Պարոյր Սեւակ	7. Արշիլ Կորքի
3. Րաֆֆի	8. Հանրի Վերնէյ
4. Եղիշէ Չարենց	9. Շառլ Ազնաւուր
5. Կոմիտաս	

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Ո՞վ գծած է

1. Յակոբ Յակոբեան	4. Արշիլ Կորքի
2. Մարտիրոս Սարեան	5. Արշիլ Կորքի
3. Յովհաննես Այվազովսքի	6. Թորոս Ռոսլին

Ո՞վ են հետեւեալ թղթադրամներուն վրայի անհատները

Արամ Խաչատուրեան	Աւետիք Իսահակեան
Եղիշէ Չարենց	Մարտիրոս Սարեան

Երգիծանկարներ

Յակոբ Յակոբեան	Աւետիք Իսահակեան
Արամ Խաչատուրեան	Սիլվա Կապուտիկեան
Մարտիրոս Սարեան	Վահան Թեքեան
Ռիլիամ Սարոյեան	Մարտիրոս Սարեան

Հանճարեղ եգիպտահայեր

- Նկարչութիւն- Յակոբ Յակոբեան
Օփերային երգարուեստ - Գոհար Գասպարեան
Շարժանկար - Ատոմ Եղոյեան

Հայ մայրեր

- «Մայրիկ» գիրք-շարժանկար - Հանրի Վերնեյ
«Արուեստագետը եւ իր մայրը» - Արշիլ Կորքի
«La mamma» - Շառլ Ազնաւուր
«Մօր ձեռքերը» - Պարոյր Սեւակ
«Մայրիկիս» - Աւետիք Իսահակեան

Ընտր'է ճիշդ պատասխանը

1. գ. Վահան Թեքեան	8. գ. Կոմիտաս վարդապետ
2. բ. «Տանթեական առասպել»	9. գ. Արամ Խաչատուրեան
3. գ. Սիլվա Կապուտիկեան	10. գ. Յովհաննես Այվազովսքի
4. ա. Պարոյր Սեւակ	11. ա. Մարտիրոս Սարեան
5. բ. Գրիգոր Զօհրապ	12. բ. Յակոբ Յակոբեան
6. գ. Յովհաննես Թումանեան	13. բ. «Արարատ»
7. բ. Չապել Եսայեան	14. գ. Լուի Արակոն

Ո՞ր հանճարին մասին է հետեւեալ բանաստեղծութիւններէն իւրաքանչիւրը

1. Յովհաննես Թումանեան	4. Պարոյր Սեւակ
2. Սայաթ-Նովա	5. Կոմիտաս վարդապետ
3. Մեսրոպ Մաշտոց	

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Խաչքառ

